

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ: Χαιρετιστήριος ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς	743
ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗΣ: Τὰ σχολικὰ βιβλία καὶ ὁ Ο.Ε.Δ.Β.	746
ΜΙΧ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ: Τὸ ἐκπαιδευτικὸ νομοσχέδιο, οἱ σκοποὶ καὶ οἱ πολέμιοί του	756
ΝΙΚ. ΑΝΔΡΙΩΤΗ: Ἀντιρρήσεις καὶ σοφίσματα κατὰ τοῦ νέου ἐκπαιδευτικοῦ νομοσχεδίου	768
ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΛΑ: Ἀπὸ τῆ Μεγαλόχαρη τῆς Γενέθλιας Γῆς μου	774
ΚΩΝ.ΝΟΥ ΜΙΧΑΛΗ: Μπροστὰ στὸ μυστήριον τῆς γέν- νησης	777
ΔΗΜ. ΠΛΙΑΚΟΥ: Ἐννοια καὶ σημασία τῆς ἀποκτήσεως ὀρθῶν ἔξεων	779
ΑΝΤΩΝ. ΤΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ: Ἐτήσιο πατριδογνωστικὸ ἀνα- γλωσσικὸ	783
ΠΑΝΑΓ. ΚΩΤΣΑΚΗ: Ἡ ὑπομονὴ στὸ ἔργον τοῦ Δασκάλου	786
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΛΕΣΣΑ: Πῶς προπαρασκευάζομαι στὴ Δ)λία τῆς ἱστορίας	788
ΕΚΠΑΙΔ. ΕΙΔΗΣΕΙΣ: Περιφέρεια Διδυμοτείχου (σ. 789), Γιαννιτσῶν (σ. 780).	
ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: Ὁ ἐκπαιδευτικὸς Κλάδος ἐξάγει τὸ ἔργον τοῦ Δ)τοῦ μας κ. Χάρη Πάτση	

Β' Περίοδος — Ἔτος 14ον — Τεύχη 167 — 168
ΑΦΗΝΑΙ—ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ—ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1964

«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ—ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35—ΤΗΛ. 521-418

ΧΡΟΝΟΣ ΙΔ (Β' ΠΕΡΙΟΔ.) ΑΡ. 167—168
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1964

ΣΤΗΔΡΟΜΕΣ

Μόνον έτησίαι:
Για σχολεία και εκπαιδευτικούς... δρχ. 100

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 4092) 1948
Έκδότης—Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ
Κατοικία: Μαβίλη 20 (Πατήσια)
Τυπογραφείου: ΣΤ. ΔΡΟΣΟΣ
Μέτωνος 2—Τηλ. 526-889

«ECOLE NOUVELLE»
REVUE MENSUELLE DE PEDAGOGIE
ATHENES RUE SOCRATE 35

ANNEE XIV—NUMEROS 167—168
SEPTEMBRE—OCTOBRE 1964

ABONNEMENTS

Pour les écoles et les instituteurs
d'un an dr. 100

Άλληλογραφία και έμβόσματα
κ. ΧΑΡΙΝ ΠΑΤΣΗΝ
Σωκράτους 35 Αθήναι—Τηλ. 521-418
(Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται)

ΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Τῷ Ἐντιμότητι κυρίῳ Χάρη Πάτση, τέκνῳ ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῷ,
χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ.

Εἰς Ἀθήνας

Ἀσμένως προαγόμεθα γνωρίσαι τῇ ὑμετέρᾳ λίαν ἡμῖν ἀγαπητῇ Ἐντιμότητι
ὅτι ἰδιαίτεράν ὅλως ἐδοκιμάσαμεν χαρὰν πληροφορηθέντες ἑναγχος τὴν παρ' αὐτῆς
συγγραφὴν καὶ ἔκδοσιν τοῦ ἀξιολόγου αὐτῆς ἔργου, ἐπιλεγομένου «Μεγάλη Ἑγκυ-
κλοπαιδεῖα τῶν Νέων, Εἰκονογραφημένη».

Συγχαίροντες τοίνυν ἐγκαρδίως αὐτὴ ἐπὶ τῇ τοῦ ἔργου τούτου συγγραφῇ
καὶ καταστέφοντες αὐτὴν δι' ἐπαίνων διὰ τὴν θαυμασίαν ταύτην ἐργασίαν καὶ τὰς
ἐπιτυχεῖς πνευματικὰς ἐκδόσεις αὐτῆς γνωρίζομεν ὅτι πολλὴν θέλομεν δοκιμάζει
εὐχαρίστησιν ἐὰν ἡ ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ Ἐντιμότητι εὐαρεστουμένη, ἀπέστειλῃ
ἡμῖν τὸ πόνημα αὐτῆς τοῦτο, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ ἔργα ἅτινα εἶχεν αὕτη συγγραφή
καὶ ἐκδόσις ἄχρι τοῦδε, πρὸς πλουτισμὸν τῆς Πατριαρχικῆς καθ' ἡμᾶς Βιβλιοθήκης
καὶ πρὸς ὠφέλειαν τῶν φιλομαθῶν ἀναγνωστῶν αὐτῆς.

Γνωρίζοντες δ' αὐτὴ ὅτι ἀποθησαυριζομένου τοῦ βιβλίου αὐτῆς ἐν τῇ Πα-
τριαρχικῇ Βιβλιοθήκῃ θέλει ἀναγραφῇ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐν τῇ τῶν δωρητῶν στήλῃ
τοῦ οἰκείου Κώδικος καὶ εὐχαριστοῦντες τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ Ἐντιμότητι ἐκ τῶν
προτέρων, ἐπικαλούμεθα ἐπ' αὐτὴν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἄπειρον Αὐτοῦ
ἔλεος.

Ὁ Κ)λεως ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΣ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΟΥ ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Κ. ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Λουκῆς Ἀ-
κρίτας ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων του
ἀπέστειλε τὴν κάτωθι ἐγκύκλιον πρὸς ἀπά-
σας τὰς Ἑκπαιδευτικὰς Ἀρχὰς τῆς Χώρας.
«Μὲ πλήρη συνείδησιν εὐθύνης ἀπέναν-
τι τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ τῆς Ὀρ-
θοδοξίας ἀνέλαθα τὴν Διεύθυνσιν τοῦ
Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ
Θρησκευμάτων, ἀμεσὸς συνεργάτης τοῦ
κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως. Εἶμαι
βαθύτατα συγκεκινημένος ἀπὸ τὴν τι-
μὴν, μὲ τὴν ὁποίαν μὲ περιέβαλεν ὁ πο-
λιτικὸς καὶ πνευματικὸς ἡγέτης τοῦ συγ-
χρόνου Ἑλληνισμοῦ Γεώργιος Παπαν-
δρέου. Τὴν πορεῖαν μου εἰς τὰ νέα μου
καθήκοντα θὰ κατευθύνουν αἱ ἐντολαὶ
του. Καὶ ἡ ἔμπνευσις μου θὰ πηγάζῃ
ἀπὸ τὴν ἰδικήν του.

Μὲ τὴν ἐγκατάστασίν μου εἰς τὸ Ὑ-
πουργεῖον Παιδείας ἀπευθύνω ἐγκάρδι-
ον χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς ἐκπαιδευτι-
κοὺς λειτουργοὺς ὅλων τῶν βαθμίδων
τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Ὑπουργείου καὶ
τῶν ἐξηρητημένων Ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ.

Ἡ μεγάλη ὥρα, ἡ ὥρα τῆς Παιδείας,
ἐσήμανε. Ἡδὴ ὁ Γεώργιος Παπανδρέου
ἔχει ἐξαγγεῖλει τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἡ
Κυβέρνησις προτίθεται νὰ λάβῃ διὰ τὴν
ἀναμόρφωσιν καὶ ἀνύψωσιν τῆς Παιδεί-
ας. Καὶ ἀμέσως ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν
τὸ πρόγραμμά της διὰ τῆς παροχῆς δω-
ρεᾶν τῆς Παιδείας ἀδιακρίτως εἰς τὰ τέ-
κνα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀπὸ τῆς Στοι-
χειώδους μέχρι καὶ τῆς Ἀνωτάτης Ἑκ-
παιδεύσεως. Κατὰ τρόπον ἀποφασιστι-
κὸν ἡ Κυβέρνησις τῆς Δημοκρατίας ἀ-
πέδειξε ὅτι εἰς τὴν ἑθνικὴν ταύτην λει-
τουργίαν θὰ δώσῃ ἀπόλυτον προτεραι-
ότητα καὶ ὁλόκληρον τὴν στοργὴν της.

Ἡ Παιδεία δὲν θὰ εἶναι πλέον προνό-
μιον τῶν ὀλίγων. Τὰ προικισμένα τέκνα
μας, ἀπὸ τὸ τελευταῖον ἀγροτικὸ καὶ ἐρ-
γατικὸ σπῆτι, θὰ ἡμποροῦν, χωρὶς ὕλι-
κά μέσα καὶ χωρὶς εὐνοίαν, ν' ἀνέλθουν
εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος, ὅπου

ζόμενα εἰς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκες
ἰκανότητος. Ἀπὸ τὴν δεξαμενὴν τῶν ἐ-
κπαιδευτῶν ἀνθρώπων τοῦ μόχθου θὰ ἀνα-
νεώνεται καὶ θὰ πλουτίζεται ἡ ἡγεσία
τοῦ ἔθνους. Ὅλοι αἱ πνευματικαὶ δυ-
νάμεις τοῦ τόπου μας—καὶ ὑπάρχουν ἄ-
περίοριστοι—θὰ ἀποδευσμευθοῦν, διὰ νὰ
θεθοῦν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μεγαλείου
τῆς Πατρίδος.

Μέγα καὶ ἔμφορτον ἀπὸ θαρείας ὑπο-
χρεώσεις ἔργον ἀναμένει ὅλους μας. Ἀ-
πὸ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ πρό-
κειται νὰ κριθῇ ὄχι ἀπλῶς ἡ πρόοδος,
ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ ἐπιβίωσις τοῦ
λαοῦ μας. Οἱ νέοι ὄροι ζωῆς, ὅπως ἐ-
χουν δημιουργηθῇ σήμερον εἰς τὸν κό-
σμον ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὰς Κυβερνήσεις νὰ
κινητοποιήσουν μὲ ἀκάματον δραστηρι-
ότητα καὶ μὲ προσδευτικήν, κοινωνικὴν
συναντίληψιν καὶ τοὺς ὕλικους πόρους
τῆς χώρας τῶν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὰ
πνευματικὰ ἀποθέματα τῶν λαῶν. Τότε
μόνον θὰ μπορέσουν νὰ παρακολουθή-
σουν τὸν σημερινόν, τεράστιον διασκε-
λισμὸν τοῦ πολιτισμοῦ μας, νὰ περιφρου-
ρήσουν τὴν ἱστορικὴν τῶν ἐνότητά, καὶ
τὴν πολιτιστικὴν τῶν ἰδιομορφίαν καὶ νὰ
ἐπιζήσουν, ὡς δυνάμεις ἀκτινοβολίας
καὶ ἐλευθερίας, μέσα εἰς τὴν ἀμίλλαν
καὶ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ χώρα μας, ἐν ᾧ διεκδικεῖ τὴν ἑξαρ-
σιν καὶ τὴν ὁδύνην τῶν μεγάλων ἱστορι-
κῶν γεγονότων μὲ τὰ ὁποῖα καταξιώνε-
ται ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν γῆν τῶν πατέ-
ρων μας, ὅστερεϊ κατὰ τρόπον ἐπικίνδυ-
νον εἰς τὴν πνευματικὴν της ὑποδομήν,
εἰς τὸν τομέα τῆς Ἑθνικῆς τῆς Παιδείας.
Ἐνῶ ἀπὸ μακροῦ θὰ ἔπρεπε νὰ λειτουρ-
γῇ τρίτον Πανεπιστήμιον, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε
νὰ εἶχαν ἰδρυθῇ ἀνώταται Σχολαὶ εἰς τὰ
μεγάλᾳ Ἐπαρχιακὰ Κέντρα, πρὸς ἀ-
ξιοποίησιν τοῦ πνευματικοῦ μας δυνα-
μικοῦ καὶ ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαμεν
προχωρήσει ἤδη εἰς τὴν ἰδρύσιν τοῦ τε-

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ K. Kor. 218
ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90
ΑΡΙΘ. 44436

τάρτου Πανεπιστημίου, εύρισκόμεθα εις κατάστασιν άποσυνθέσεως και παρακμής. Αί προϋποθέσεις της Έλληνικής Έκπαιδεύσεως εις έμφυχον ύλικόν, εις κτιριακόν όπλισμόν και εις έπιστημονικά μέσα διδασκαλίας δέν καλύπτουν τās ανάγκας ούτε μιας πρωτογόνου, ύπαναπτύκτου χώρας. Μία πνευματική γενοκτονία άπειλεί ούσιαστικά τόν Έλληνικόν λαόν.

Κατ' ανάγκην πρέπει νά κερδίσωμεν τό ταχύτερον, όσα από την επικίνδυνον αυτήν καθυστέρησιν έχάσαμεν. Θά τό επιτύχωμεν μέ ριζικήν μεταρρύθμισιν του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Η Δημοκρατία αποβλέπει εις τόν πνευματικόν φωτισμόν και τόν φρονηματισμόν της Έλληνικής Νεολαίας μέ θάσιν τό Έλληνοχριστιανικόν ιδεώδες και την μοναδικήν πνευματικήν παράδοσιν του Έθνους μας, χωρίς όμως ν' άγνοή τās μεγαλειώδεις κατακτήσεις της Έπιστήμης και της Τεχνικής. Άντιθέτως πρέπει νά τās άφομοιώσιν δια νά τās αξιοποιήσιν ύπέρ του μέλλοντος.

Η Κυβέρνησις θέλει πιστεύη ότι οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί θά αναδεχθούν μέ ένθουσιασμόν την ένθικήν αυτήν άποστολήν και, ως πνευματικοί ήγέται, θά έκτιμήσουν τό σύνολον των εύθυνών των.

Η πρόσδος εις την Παιδείαν δέν συντελείται μόνον μέ την άλλαγήν των προγραμμάτων, αλλά κυρίως μέ την θαθεύγραμμάτων, αι πίστιν και τόν ένθεον ζήλον εκείνων οι όποιοι θά τās εφαρμόσουν. Η Κυβέρνησις έδειξεν ήδη εμπράκτως την στοργήν της προς τούς εκπαιδευτικούς, ένιγνήν της προς τούς οικονομικούς, προσχύσασα αυτούς οικονομικώς κατά προτεραιότητα. Εις την διοίκησιν θά επιτεράιότητα. Εις την άπιταγαί της άρετής. Ούκρατήσουν αι έπιταγαί της άρετής. Ούτε εύνοια, ούτε πάθη. Καί άπέραντος ή στοργή προς τόν άνθρωπον.

Τώρα σημαίνει ή στιγμή νά εκτελέσουν και οι εκπαιδευτικοί τό καθήκον των εις τό άκέραιον και ν' ανταποκριθούν εις τās προσδοκίας του Έθνους. Οφείλομεν νά διανοίξωμεν τούς νέους δρόμους προς τό μέλλον της Φυλής μας. Νά παύσωμεν νά είμεθα ουδέτεροι και θλιβεροί θεατάι ενός κόσμου που δημιουργείται και αναπτύσσεται εκτός των συνόρων μας. Καί ισότιμοι προς τούς

μεγάλους λαούς, εις την έπικήν σταυροφορίαν της εποχής μας, νά καταστήσωμεν την παρουσίαν μας αναγκαίαν και σεβαστήν.

Άς γίνη τό σύνθημα αυτό ή πεποίθισις όλων μας. Καί μέ άδελφωσύνην άς έγκαινιάσωμεν την έιρηνικήν αυτήν επανάστασιν του Έλληνισμού».

Ο Υφυπουργός
ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Η Νέα Έγκύκλιος του κ. Υπουργού Παιδείας

Τό νέον σχολικόν έτος ήρχισεν υπό εξαίρετικώς αίσίους οίωγούς. Μία νέα περίοδος δια την εκπαιδευτικήν μας ιστορίαν ήρχισεν, ή Εκπαιδευτική μεταρρύθμισις, από τās πλέον ριζοσπαστικές και πλέον ζωογόνους μεταβολάς που εισήχθησαν ποτέ εις τό εκπαιδευτικόν σύστημα της Χώρας, είναι πλέον πραγματικότης Η Ειδική Έπιτροπή της Βουλής μετά μακράς και επιπόνους συζητήσεις πέντε έβδομάτων, κατά τās όποιās εις τόγον ύψηλόν και ολοπρόθυμον συμμετοχήν όλων των πολιτικών παρατάξεων εγένετο ή έξονυχιστική ανάλυσις και έπεξεργασία των νέων μέτρων, έπεψήφισε τό Εκπαιδευτικόν Νομοσχέδιον. Η πληρότης του Νομοθετήματος και τό έξόχως ένθικόν και προοδευτικόν πνεύμα που χαρακτηρίζει τās διατάξεις του έτυχαν πλέον καθολικής αναγνώρισεως και ως κατάκτησις του Έλληνικού Λαού είναι πλέον όριστική και άμετακίνητος.

Η Έλλάς δύναται νά είναι σήμεραν ύπερήφανος, διότι έχει νά επιδείξη Εκπαιδευτικόν Πρόγραμμα άκρως συγχρονισμένον και παραδειγματικώς πιστόν τόσον εις τās ένθικās της παραδόσεις, όσον και εις τās άρχάς της ύγιους Δημοκρατίας. Θεσμός ή δωρεάν Παιδεία εις όλας τās βαθμίδας της Εκπαιδεύσεως, ή επέκτασις της ύποχρεωτικής φοιτήσεως μέχρι του 15ου έτους της ήλικίας, ή αναγνώρισις της Δημοτικής ως γλώσσης ισότημου, ή δημιουργία του νέου Γυμνασίου, του κατ' έξοχήν σχολείου της Δημοκρατίας, τό Ακαδημα-

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ϊκόν Απολυτήριον, ή τριετής μεταγυμνασιακή μόρφωσις των Λειτουργών της Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως και, τέλος, τό επιστέγασμα όλων, τό Παιδαγωγικόν Ίνστιτούτον ως τό ανώτατον όργανον Έρεύνης των εκπαιδευτικών ζητημάτων της Χώρας και μετεκπαιδεύσεως των Διδακτικών μας Στελεχών — αποτελούν κατακτήσεις, δια τās όποιās άσφαλώς θά τιμηθί εις τό μέλλον ή γενεά μας. Ορθώς, λοιπόν, από την κοινήν γνώμην και από την μεγίστην μερίδα της πνευματικής μας ήγεσίας έχαιρετήθησαν τās νέα μέτρα ως άπαρχή και έγγύησις μιας γενικωτέρας αναπλάσεως όχι μόνον εκπαιδευτικής, αλλά και κοινωνικής Χώρας μας. Καί εύστόχως έχαρακτήρισε τό Εκπαιδευτικόν Νομοσχέδιον ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως και έμπνευστής των ιδεών του Γεώργιος Παπανδρέου, ειπών ότι τοϋτο «ως Νόμος πλέον του Κράτους παραδίδεται εις την δόξαν της Ιστορίας».

Τήν σημασίαν του μοναδικού τούτου γεγονότος ένεκολπώθη ήδη μέ ένθουσιασμόν ο Εκπαιδευτικός Κόσμος, ως κατέδειξαν αι συζητήσεις εις τās εφετεινάς Συνελεύσεις των Λειτουργών της Στοιχειώδους και της Μέσης Εκπαιδεύσεως, καθώς και εις τό Α. Πανελλήνιον Συνέδριον των Γυμνασιαρχών και Γενικών Επιθεωρητών Μέσης Εκπαιδεύσεως, τό συνελθόν προσφάτως εις Θεσσαλονίκην.

Όσοι μοχθούν δια την μόρφωσιν των παιδιών του Έλληνικού Λαού γνωρίζουν περισσότερο παντός άλλου τί σημαίνει ν' απαλλαγί ή Έλληνική Οικογένεια από τās οικονομικά θάρη της εκπαιδεύσεως των τέκνων της και τί αξίαν έχει δια τό μέλλον του Έθνους ή επέκτασις της ύποχρεωτικής εκπαιδεύσεως επί 9 έτη, θεσμός ο όποιος, θά ύψώσιν την μορφωτικήν στάθμην όλων των στρωμάτων της Έλληνικής Κοινωνίας και θά έχη ως αποτέλεσμα εις λίαν προσεχές μέλλον την αξιοποίησιν όλων των ανθρώπινων δυνάμεων δια την οικονομικήν και πνευματικήν προκοπήν της πατρίδος μας.

Τά μέτρα ταϋτα νομοθετούνται σήμεραν. Η Κυβέρνησις όμως, τās έθεσεν ήδη εις εφαρμογήν δια της ολοσχερούς καταργήσεως τελών, ύποχρεωτικών εισφορών και έ-

ξετάστρων εις όλας τās βαθμίδας της Έκπαιδεύσεως από του παρελθόντος σχολικού έτους και δια της καταργήσεως των εισιτηρίων έξετάσεως εις τό Γυμνάσιον από του νέου σχολ. έτους. Παράλλήλως εισήγαγεν έφέτος τās έξετάσεις του Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου, αι όποιαι διενεργήθησαν εις ολοκληρόν την χώραν μέ άφογον και παραδειγματικήν τάξιν και έτοιμάζεται νά εγκαινιάσιν, υπό νέαν και παιδαγωγικώς όρθήν μορφήν τό Μαθητικόν Συστήσιον, ως θεσμόν ο όποιος όχι μόνον την υγείαν, αλλά και την δημοκρατικήν παιδείαν του λαού θά προαγάγη.

Με τόσον αίσίους οίωγούς αρχίζει τό νέον σχολ. έτος. Γνωρίζω, και σείς οι μοχθούντες εις τό σχολικόν στίβον γνωρίζετε περισσότερο παντός άλλου, ότι έφέτος έχομεν νά αντιμετωπίσωμεν μεγάλας δυσχερείας. Όλοι όμως γνωρίζομεν έπίσης ότι αι δυσχερείαι, όσονδήποτε μεγάλαι και αν είναι, ύπερνικώνται όταν ύπάρχη πίστις εις τό έργον, ένθουσιασμός και θέλησις δια την έπιτυχίαν. Οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί, στυλοβάται του Έθνικού Πολιτισμού, διεκρίθησαν ανέκαθεν δια την πίστιν και τόν ένθουσιασμόν των. Τώρα καλούνται νά έπωμισθούν νέας εύθύνας και ν' αναλάβουν βαρύτερα από άλλοτε καθήκοντα. Είμαι βέβαιος ότι θά τό πράξουν μέ την γνώριμον έξαρσίν των και μέ την ύπερηφάνειαν ότι πάλιν εις αυτούς έλαχεν ο μοναδικός κληρος νά έργασθούν σκληρά δια την προκοπήν του Έθνους και νά δημιουργήσουν όχι έπιγόνους, αλλά προγόνους του Έλληνισμού.

Τό σχολ. έτος 1964—65, πρώτον έτος εφαρμογής της Εκπαιδευτικής Μεταρρυθμίσεως, είμαι βέβαιος ότι θ' αποτελέσιν άπαρχήν μιας περιόδου μεγάλης πνευματικής ακμής και θά εγκαινιάσιν ένα από τās πλέον ένδοξα κεφάλαια της Νεοελληνικής Ιστορίας.

Τήν σελίδα αυτήν έχετε από σήμεραν τό μέγα προνόμιον νά την γράψετε σείς. Θέλω νά πιστεύω ότι όλοι θά φανήτε άθιοι της τιμής που σας προσφέρει ή Μοίρα του Γένους.

Ο Υφυπουργός
Α. ΑΚΡΙΤΑΣ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ Ο Ο.Ε.Δ.Β.

Τοῦ Διευθυντοῦ μας
κ. ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΤΙ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΟΤΑΝ ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τὸ πρόβλημα τῆς συγγραφῆς καὶ ἐκδόσεως τῶν διαφόρων σχολικῶν βιβλίων μᾶς ἔχει ἀπασχολήσει πολλές φορές μέχρι σήμερα. Πολλὰ εἶναι τὰ ἄρθρα καὶ οἱ μελέτες μᾶς πού ἔχουν δημοσιευθῇ, κατὰ καιρούς, στὸ «Νέο Σχολεῖο» μᾶς.

Τὸ ἴδιο πρόβλημα ἔρχεται σήμερα στὴν ἐπικαιρότητα λόγῳ τῆς αποφασισθεῖσης εκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως, ἡ ὁποία καθιερώνει καὶ διευρύνει τὴν δωρεὰν παιδεία. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθῇ μεταρρύθμιση τῆς παιδείας χωρὶς τὴ συγγραφή καὶ κυκλοφορία τῶν καταλλήλων, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, σχολικῶν βιβλίων; Καὶ ἀκόμη, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὁμιλοῦμε γιὰ δωρεὰν παιδεία ἂν δὲν φροντίσουμε νὰ ἐξασφαλίσουμε στὴ σπουδάζουσα νεολαία μᾶς, τὴ δωρεὰν διανομὴ τῶν βασικῶν σχολικῶν βιβλίων (ἀναγνωστικῶν καὶ βοηθητικῶν); Ἔτσι, τὸ ὅλο πρόβλημα σήμερα ἀπαιτεῖ θαρραλέα ἀντιμετώπιση, πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη πού θεωρούσαμε ὡς ὀρθή ἄλλοτε. Συγκεκριμένα. ἐνῶ στὸ παρελθόν, μὲ μεγάλη δυσκολία ἀναγνωρίζαμε στὸν Ο.Ε.Σ.Β. (Ὁργανισμὸ Ἐκδόσεως Σχολικῶν Βιβλίων) τὸ δικαίωμα καὶ τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἐκδοση τῶν σχολικῶν βιβλίων, (κυρίως λόγῳ τῆς ἀνικανότητάς του νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ ἄριστο ἀπὸ πάσης ἀπόψεως βιβλίο), σήμερα εἴμαστε ὑποχρεωμένοι, ὅχι μόνο νὰ παραδεχθῶμε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Ο.Ε.Σ.Β., ἀλλὰ, ἀναδιοργανώνοντάς τον ριζικά, νὰ τοῦ ἀναθέσουμε ὅλο τὰ βάρος καὶ τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἐκδοση καὶ κυκλοφορία τῶν νέων σχολικῶν βιβλίων πού θὰ ἀπαιτήσῃ ἡ εκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση πού ἐγκαινιάζει ἡ Κυβέρνηση τῆς Ἑνώσεως Κέντρου μὲ Πρωθυπουργὸ τὸν κ. Γ. Παπανδρέου, Ὑφυπουργὸ Παιδείας τὸν κ. Λουκῆ Ἀκρίτα καὶ Γενικὸ Γραμματέα τὸν κ. Ε. Παπανοῦτσο.

Τὰ σχολικὰ ἢ διδακτικὰ βιβλία πού πρέπει νὰ ἀναλάβῃ ὁ Ο.Ε.Δ.Β. («Ὁργανισμὸς Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων» — ἔτσι ἔχει μετονομαστῇ ὁ Ο.Ε.Σ.Β.) χωρίζονται στὶς ἐξῆς κατηγορίες:

1. Ἀναγνωστικὰ τοῦ Δημοτ. Σχολείου.
2. Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα τοῦ Γυμνασίου.
3. Βοηθητικὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.
4. Βοηθητικὰ τοῦ Γυμνασίου.
5. Σειρὰ Μεταφράσεων τῶν ἀρχαίων κειμένων.
6. Σειρὰ Τεχνικῶν Βιβλίων καὶ Βοηθημάτων.
7. Τὰ Πανεπιστημιακὰ Συγγράμματα.
8. Φιλοσοφικὴ — Παιδαγωγικὴ — Ψυχολογικὴ Βιβλιοθήκη.

Ἀπὸ τίς παραπάνω κατηγορίες βιβλίων ὁ Ο.Ε.Δ.Β., ἔχει ἀναλάβῃ καὶ ἐκδίδει, ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς του μέχρι σήμερα, τίς ὑπ' ἀρ. 1, 2 καὶ 4 κατηγ. βιβλίων. Μὲ τίς ἄλλες κατηγορίες βιβλίων δὲν ἔχει ἀσχοληθῇ ὁ Ο.Ε.Δ.Β., πλὴν μᾶς ἡ δύο μειονομένων περιπτώσεων πού ἀνάγονται στὶς ὑπ' ἀριθ. 7 καὶ 8 κατηγορίες. Κι' ὅμως ὁ Ο.Ε.Δ.Β., γιὰ νὰ ἀνταποκριθῇ σήμερα στὶς τεράστιες ἀπαιτήσεις τῆς εκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τῆς παροχῆς δωρεὰν παιδείας στὰ ἐλληνόπουλα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπεκτείνῃ τὴ δραστηριότητά του καὶ νὰ περιλάβῃ στὶς ἐκδόσεις του ὅλες τίς προαναφερόμενες κατηγορίες Σχολικῶν ἢ Διδακτικῶν Βιβλίων.

Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσουμε μία πρὸς μία ὅλες τίς παραπάνω κατηγορίες σχολικῶν βιβλίων γιὰ νὰ καταλήξουμε σὲ μερικὰ συμπεράσματα, πού θὰ μᾶς ὁδηγήσουν στὴν ὀρθὴ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῆς ὁλοκληρώσεως τοῦ ἔργου τοῦ Ο.

Ε.Δ.Β. διὰ τῆς ἐκδόσεως ὅλων τῶν ἀπαιτήτων σχολικῶν βιβλίων καὶ βοηθημάτων, μὲ τελικὸ σκοπὸ τὴν ἐπιτυχία τῆς μεγαλειώδους κυβερνητικῆς προσπάθειας γιὰ τὴν εκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση.

Α'. ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Μέχρι σήμερα τὴν ἐκδοση τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ καὶ Γυμνασίου ἔχει ἀναλάβῃ ὁ Ο.Ε.Δ.Β. Τὸ Ὑπουργεῖο προκήρυσσε κάθε 5—10 χρόνια ἓνα διαγωνισμὸ συγγραφῆς ἀναγνωστικῶν καὶ Νεοελληνικῶν ἀναγνωσμάτων, ἡ Ἐπιτροπὴ Κρίσεως ἐβράβευε τρία ἀπὸ αὐτά, καὶ ὁ Ο.Ε.Δ.Β. ἐξέδιδε καὶ κυκλοφοροῦσε μόνο ἓνα, ἐκεῖνο τὸ ἀναγνωστικὸ πού εἶχε πάρει τὸ Α' βραβεῖο.

Τὰ μειονεκτήματα τοῦ συστήματος αὐτοῦ ἦταν τὰ ἐξῆς:

1) Στους διαγωνισμοὺς τοῦ Ὑπουργείου δὲν ἔπαιρναν μέρος ὅλοι οἱ συγγραφεῖς, (οἱ καλύτεροι ἀπουσίαζαν) γιὰ τὴν χρηματικὰ βραβεῖα ἦταν πενιχρότατα. Τὸ Α' = 30.000, τὸ Β' = 20.000, τὸ Γ' = 10.000. Καὶ ὅπως συνέβαινε, νὰ μοιράζωνται τὰ ποσὰ αὐτὰ πολλοὶ συνεργαζόμενοι συγγραφεῖς, καταντούσε στὸ τέλος νὰ μὴν καλύπτουν οὔτε τὰ ἐξόδα γραφομηχανήσεως τῶν ὑποβαλλομένων στὸ διαγωνισμὸ ἀντιτύπων.

2) Τὸ ἓνα καὶ μοναδικὸ ἀναγνωστικὸ ἢ νεοελληνικὸ ἀνάγνωσμα (τὸ Α' Βραβεῖο) πού κυκλοφοροῦσε (καὶ κυκλοφορεῖ ἀκόμη καὶ σήμερα ὁ Ο.Ε.Δ.Β.) δὲν ἦταν βέλτιστα καλὺτερο, ἀφοῦ ὅπως εἴπαμε ἀπουσίαζαν ἀπὸ τὸ διαγωνισμὸ οἱ πρὸς δόκιμοι παιδαγωγοί, λογοτέχνες καὶ συγγραφεῖς σχολικῶν βιβλίων. Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφτανε αὐτό, τὸ ἓνα καὶ μοναδικὸ αὐτὸ βιβλίο κυκλοφοροῦσε συνέχεια 5 καὶ 10 ὀλόκληρα χρόνια καὶ καταντούσε τόσο ἀνιάρτο, ὥστε πολὺ γρήγορα τὰ παιδιὰ τὸ παρατοῦσαν καὶ κατέφευγαν σὲ διάφορα ἐλεύθερα ἀναγνώσματα ἢ καὶ στή... μάσκα!

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΗ

Κατὰ τὴν γνώμη μᾶς, γιὰ νὰ λυθῇ ὀριστικὰ τὸ σοβαρὸ ζήτημα τῆς συγγραφῆς καὶ ἐκδόσεως ἀρίστων Ἀναγνωστικῶν καὶ Νεοελληνικῶν ἀναγνωσμάτων, πρέπει νὰ παρθοῦν τὰ ἐξῆς μέτρα:

1) Νὰ ἐγκρίνονται 3 ἀναγνωστικά (δὲ πῶς καὶ πρὶν), ἀλλὰ τὰ χρηματικὰ βραβεῖα νὰ εἶναι μεγάλα γιὰ νὰ προσελκύσουν τοὺς πρὸς διαλεχτοὺς λογοτέχνες καὶ συγγραφεῖς. Ἄν λ.χ. γιὰ τὸ Α' Βραβεῖο δοθοῦν δραχ. 300.000, γιὰ τὸ Β' = δραχ. 200.000 καὶ γιὰ τὸ Γ' = δραχ. 100.000, εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θὰ ξεσηκωθῇ ἀληθινὸς συναγερμὸς ἀνάμεσα στοὺς συγγραφεῖς καὶ λογοτέχνες, οἱ ὁποῖοι εἴτε μόνοι τους, εἴτε κατὰ ομάδες, θὰ ἐργαστοῦν καὶ θὰ μᾶς παρουσιάσουν ἄριστα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως βιβλία. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς φανοῦν ὑπερβολικὰ τὰ ποσὰ αὐτά, γιὰ τὴν πραγματικότητά, θὰ τὰ μοιραστοῦν πολλοὶ συγγραφεῖς.

2) Καὶ τὰ τρία βιβλία πού θὰ βραβευθοῦν πρέπει νὰ κυκλοφορήσουν, ἐμπλουτιζόμενα μὲ μερικὰ ἀποσπάσματα (λήμματα) ἀπὸ τὰ βιβλία πού δὲν θὰ ἐγκριθοῦν. (Γιὰ κάθε τέτοιο λῆμμα θεωροῦμε σκόπιμο νὰ ἀμοιβῶνται οἱ συγγραφεῖς τῆς συλλογῆς μὲ δραχμ. 1.000, οἱ ὁποῖοι, πέραν αὐτοῦ, θὰ μποροῦν, ἂν θέλουν, νὰ ἐκδίδουν τίς συλλογές των καὶ τὰ τίς κυκλοφοροῦν ὡς ἐλεύθερα ἀναγνώσματα, πλὴν στὰ τρία ἐπίσημα ἀναγνωστικά καὶ νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα πού θὰ ἐκδίδῃ καὶ θὰ διανεμῇ δωρεὰν ὁ Ο.Ε.Δ.Β.).

Ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον ζητοῦμε νὰ κυκλοφοροῦν πολλὰ καὶ ὅχι ἓνα ἀναγνωστικὰ εἶναι καθαρὰ παιδαγωγικὸς. Ὅπως εἴπαμε καὶ προηγουμένως τὸ ἓνα ἀναγνωστικὸ τὸ ἐξαντλοῦν πολὺ γρήγορα τὰ παιδιὰ καὶ δὲν τοὺς τραβᾷ πλέον τὴν προσοχή. Ἐνῶ, ὅταν τοὺς δώσουμε τρία εἶδη ἀναγνωστικῶν, θὰ ἔχουν ποικιλία ἀναγνωσμάτων γιὰ ὅλες τίς διδακτικὰς καὶ μεθοδικὰς ἐνότητες καὶ τότε τὸ βιβλίο θὰ ὑψωθῇ στὴ συνείδηση τῶν παιδιῶν σὰν χρῆσιμο καὶ ἀπαραίτητο δοῦγμα. Ἡ εἰσαγωγή τοῦ συστήματος τῶν πολλῶν ἀναγνωστικῶν, ἀντὶ τοῦ ἐνός, θὰ

747

συμβάλλει στην ανάπτυξη της φιλαναγνωσίας των παιδιών με όλα τα αγαθά συνεπακόλουθά της, θα ικανοποιηθεί και το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών που πειραματίζονται με την ενιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία.

3) Μπορεί ο Ο.Ε.Δ.Β. να τυπώσει και να κυκλοφορήσει συγχρόνως και τα τρία αναγνωστικά για κάθε τάξη; Να ένα σοβαρό ερώτημα που θα μάς απευθύνουν μερικοί αναγνώστες μας. Απαντούμε: Μπορεί και παραμπορεί αρκεί να αναδιοργανωθεί επί νέων βάσεων για να ανταποκριθεί στον προορισμό του. Αλλά και αν ακόμη, κριθεί δύσκολη ή εκτύπωση και κυκλοφορία και των τριών συγχρόνως βραβευμένων αναγνωστικών, ιδιαίτερα κατά την πρώτη εφαρμογή της προτεινόμενης καινοτομίας, θα είχαμε να αντιπροτείνουμε τα εξής:

α) Τα εγκεκριμένα αναγνωστικά (Α', Β' και Γ' Βραβεία) να ισχύουν για 7 χρόνια. Τη πρώτη διετία να κυκλοφορήσει το βιβλίο που πήρε το Α' Βραβείο, τη δεύτερη διετία το βιβλίο που πήρε το Β' Βραβείο και την τρίτη διετία το βιβλίο που πήρε το Γ' Βραβείο. Τον 7ο χρόνο θα διανέμονται τα περισεύματα εκ των τριών εκδόσεων και έτσι ο Ο.Ε.Δ.Β. ενώ θα έχει κυκλοφορήσει τρία αναγνωστικά (αντί του ενός) και θα έχει ικανοποιηθεί την παιδαγωγική αρχή της φιλαναγνωσίας ταυτόχρονα δεν θα έχει δημιουργήσει στον διδασκάλου στίς αποθήκες του.

β) Κάθε 5 χρόνια θα προκηρύσσεται νέος διαγωνισμός συγγραφής αναγνωστικών. Η διαδικασία συγγραφής, κρίσεως, εγκρίσεως από την αρμόδια Κριτική Επιτροπή, εκδόσεως και κυκλοφορίας, (από τον Ο.Ε.Δ.Β.), θα διαρκεί 2 ελόκληρα χρόνια (5+2=7). Έτσι μέσα σε μια επταετία θα έχουμε πλήρη ανανέωση των σχολικών αναγνωστικών βιβλίων. Τα 2 δε χρόνια της προετοιμασίας των είναι υπεραρκετά για να παρουσιαστούν βιβλία άριστα από απόψεως περιεχομένου και μορφής. Αυτό που γίνεται σήμερα (ξαφνική προκήρυξη διαγωνισμού, διαστική και «στο γόνα» κρίση και ακόμη διαστικώτερη εκτύπωση των βιβλίων) δεν μπορεί να συνεχιστεί γιατί τότε δεν θα μπορούσαμε ποτέ να αποχτήσουμε τα σχολικά βιβλία που χρειάζεται η σπουδάζουσα ελληνική νεολαία.

γ) Κατά την εικονογράφηση και εκτύπωση των νέων σχολικών βιβλίων είναι ανάγκη να μελετηθούν και να χρησιμοποιηθούν όλοι οι τρόποι και τα σύγχρονα μέσα εικονογράφησης και εκτύπωσης των βιβλίων (στοιχειοθέτηση διαμονοτυπικών συγκροτημάτων, εκτύπωση δια των μηχανών όφσσετ ή βαθυτυπίας κλπ.), έτσι ώστε να πάψει να είναι το χερότερο έντυπο του έθνους του στήν αγορά. Δεν επιτρέπεται στον Ο.Ε.Δ.Β. — που εκπροσωπεί το Κράτος — να εμφανίζει βιβλία κατώτερα από εκείνα που εκδίδουν οι ιδιώτες εκδότες, οι οποίοι αν έχουν κάτι να επιδείξουν μέχρι σήμερα, είναι ακριβώς οι δικές των σχολικές εκδόσεις, οι οποίες είναι καταφανώς ανώτερες από τις αντίστοιχες του Ο.Ε.Δ.Β.!

Και γεννάται σε πολλούς το ερώτημα: Μήπως πρέπει να καταργηθεί ο Ο.Ε.Δ.Β. και να αμειβθούν τα βιβλία στους ιδιώτες εκδότες, οι οποίοι απέδειξαν ότι είναι ικανοί να παρουσιάσουν θαύματα;

— Όχι! Απαντούμε αδίστακτα. Όχι. Εφόσον το Κράτος απέφασε να διανείμει ΔΩΡΕΑΝ τα σχολικά βιβλία, ο Ο.Ε.Δ.Β. είναι το αρμόδιο όργανο για την έκδοση και κυκλοφορία τους. Αλλά ποιός Ο.Ε.Δ.Β.; Αυτός που ξέρουμε, αυτός που υπήρχε μέχρι χθές; Αυτός είναι ένας νεκρός οργανισμός! Χρειάζεται ριζική αναδιοργάνωση του Ο.Ε.Δ.Β., καινούργιο αίμα, χέρι γερὰ και πεπειραμένα, με έναν Πρόεδρο ή Διευθύνοντα Σύμβουλο δραστήριο και αποφασισμένον να δώσει όλα για την επιτυχία του επιδιωκόμενου σκοπού, όποιος με τη βοήθεια ενός διαλεχτού επιτελείου να μπορέσει να φέρει σε πέρας τη μεγάλη αυτή αποστολή. Διαφορετικά, εάν δεν γίνει αυτή η αναδιοργάνωση του Ο.Ε.Δ.Β., καλά θα είναι να διαλυθεί και την έκδοση των βιβλίων (για λογαριασμό του Κράτους) να την αναλάβουν οι ιδιώτες εκδότες, πράγμα που τόσο διακαώς αγωνίζεται να επιτύχει η Όμοσπονδία Εκδοτών — Βιβλιοπωλών Ελλάδος. Είμαστε βέβαιοι όμως, ότι η παρούσα Κυβέρνηση

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

και ο φίλος Υπουργός της Παιδείας κ. Α. Ακριτάς δεν θα αφήσουν να διαλυθεί ο Ο.Ε.Δ.Β., αλλά αντίθετα θα λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την αναδιοργάνωση και δραστηριοποίησή του ώστε να ανταποκριθεί στο μεγάλο προορισμό του.

Μ' αυτή την προϋπόθεση προχωρούμε στην εξέταση και των άλλων κατηγοριών σχολικών εκδόσεων.

Β'. ΤΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Πριν από τον πόλεμο τα βοηθητικά βιβλία κυκλοφορούσαν ελεύθερα, χωρίς καμιά έγκριση του Υπουργείου. Αλλά δεν είχαν τη σημερινή εξάπλωση. Αμέσως μετά τον πόλεμο ή χρήση των βοηθητικών βιβλίων γενικεύθηκε. Και τότε εκκυκλοφόρησαν οι πρώτες πλήρεις σειρές βοηθητικών του Στέλιου Αλοΐζου και μερικών άλλων συγγραφέων (1945 — 1950). Το 1950 νέα ώθηση στη βοηθηματογραφία δίνει ο υποφαινόμενος, παρουσιάζοντας τα μεγάλα σχήματα (17½X25) έγχρωμα βοηθητικά δια του εκδοτικού οίκου Αλκυονίδα και του ημετέρου οίκου. Το δικό μας παράδειγμα μιμούνται σε λίγα χρόνια και άλλοι συγγραφείς και εκδότες. Τότε ακριβώς αποφασίζει το Υπουργείο να προκηρύξει (και προκηρύσσει) διαγωνισμούς για τη συγγραφή και έγκριση των βοηθητικών των ανωτέρω τάξεων του Δημοτικού. Το σύστημα αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ότι, κατά την περίοδο αυτή, την οποία ονομάζουμε «εποχή της βοήθειας», μετά το 1950 και μέχρι σήμερα, εμφανίστηκαν τα καλύτερα βοηθητικά βιβλία, τόσο από άποψη περιεχομένου, όσο και από άποψη μορφής. Η βοηθηματογραφία άνθισε τόσο πολύ κατά τα τελευταία χρόνια ώστε απέτελεσε τον έξοχα γύρω από τον οποίο κινήθηκε και αναζωογονήθηκε το εκδοτικό και βιβλιοπωλικό επάγγελμα στην Ελλάδα. Παλιοί και μεγάλοι εκδοτικοί οίκοι έκλεισαν — γιατί δεν μπόρεσαν να προσαρμολογούν στα νέα προβλήματα που προέκυψαν, σχετικά με τη διάδοση του βοηθητικού —, νέοι αναφάνηκαν και τελικά την έκδοση των βοηθητικών βιβλίων ανέλαβαν οι ίδιοι οι συγγραφείς των (συμπήξαντες εκδοτικούς οί-

κους), οι οποίοι και εξακολουθούν να εκδίδουν το είδος αυτό των σχολικών βιβλίων.

Από την μέχρι σήμερα εξέλιξη του βοηθητικού βιβλίου στη χώρα μας και από τα όσα συνέβησαν κατά τα τελευταία χρόνια βγαίνουν τα εξής συμπεράσματα:

1) Το βοηθητικό βιβλίο έγινε, πλέον, ένα από τα απαραίτητα και βασικά βοηθήματα για το μαθητόκοσμο. Πέρασε ο καιρός που ο δάσκαλος και ο καθηγητής έγραφαν «περιλήψεις» στον πίνακα και οι μαθητές τις αντέγραφαν στο «τετράδιο περιλήψεων». Από το βοηθητικό βιβλίο οι μαθητές μπορεί, τώρα, να παίρνουν τις πρώτες πληροφορίες για τα υπό εξέταση θέματα της καθημερινής διδασκαλίας στο σχολείο. Και πέραν αυτού τα βοηθητικά αποτελούν την πρώτη μορφή ελευθέρων αναγνωσμάτων, αρκεί ο δάσκαλος να οδηγεί τα παιδιά να τα χρησιμοποιούν ως βασική πηγή γνώσεων και όχι ως πληρότητα αποστολής και δερμιπαλιστική απόδοση του περιεχομένου των μεθοδικών ενότητων.

2) Ως προς το ζήτημα της εισαγωγής και χρησιμοποίησής ενός ή πολλών βοηθητικών από το αυτό είδος βιβλίων (λ. χ. ιστορίας) στην ίδια τάξη, ή παιδαγωγική απαίτηση είναι με το μέρος της εισαγωγής των πολλών βοηθητικών αντί του ενός. Αλλά ή πείρα απέδειξε ότι και ή εισαγωγή ενός βοηθητικού, από κάθε είδος, σ' όλα τα παιδιά της τάξης εύσταθει, αρκεί στη βιβλιοθήκη της τάξης να υπάρχουν και πολλά άλλα βοηθητικά του είδους του διαφόρων άλλων συγγραφέων (ακόμη και μερικές Παιδικές Εγκυκλοπαίδειες), ώστε οι μαθητές να καταφεύγουν και σ' αυτά και να άντλούν περισσότερες πληροφορίες, τις οποίες με την δημιουργική συζήτηση μέσα στην τάξη θα διασταυρώνουν και θα επαληθεύουν. Γενικά, το ζήτημα της εισαγωγής ενός ή πολλών βοηθητικών ανήκει στη σφαίρα της μεθοδικής και της διδακτικής και εξαρτάται από τον τρόπο της εργασίας του δασκάλου. Η χρήση του ενός υποβοηθεί την δημιουργία της παρεχόμενης ύλης όποτε τα βοηθητικά μετατρέπονται προς στί-

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

γμήν σε αναγνωστικά). Η χρήση των πολλών βοηθητικών υποδοθεί την αρχή της φιλαναγνωσίας (όποτε τα βοηθητικά μετατρέπονται σε ελεύθερα αναγνώσματα και πηγή γνώσεων με βάση τη μαθητική διδολογήκη).

3) Η γλώσσα των βοηθητικών. Στα βοηθητικά βιβλία των κατωτέρων τάξεων, εκυριάρχησε, ευτυχώς, η δημοτική γλώσσα. Επίσης στα έγκυρια βιβλία της περιόδου 1945—1955 η δημοτική έδινε ολοζώντανη την παρουσία της. (*) Όμως, κατά την μετέπειτα περίοδο (1956—1964) τα βοηθητικά των ανωτέρων τάξεων συντάχθηκαν σε μια απαρράδεκτη καθαρεύουσα (**) σε σημείο ώστε το βοηθητικό βιβλίο να μη μπορεί πια να επιτελέσει το σκοπό για τον οποίο προορίζεται. Ευτυχώς, η Κυβέρνηση της Ένώσεως Κέντρου υπό τον κ. Γ. Παπανδρέου και ο νέος Υπουργός της Παιδείας με τις γενναίες χειρονομίες και αποφάσεις των, επανέφεραν τη δημοτική στο θρόνο της και τα βοηθητικά βιβλία άρχισαν πάλι να ξανατυπώνονται στη ζωντανή γλώσσα του λαού, προς μεγάλη αγαλλίαση του μαθητόκοσμου αλλά και προς μεγίστη ψυχική ικανοποίηση των συγγραφέων που έπολεμησαν παλληκαρισία στο χαράκιμα της δημοτικής. Ο υποφαινόμενος δέ — ο οποίος επέλεξε βαρύ φόρο και υπέφερε τα πάνδεινα για την επικράτηση της δημοτικής στα σχολικά βιβλία — δίκαια υπερφανεύεται σήμερα για τη μεγάλη νίκη

(*) Ός γνωστόν όλόκληρη η δική μας σειρά των βοηθητικών του «Νέου Σχολείου» έχει συνταχθεί εθώς εξ αρχής στη δημοτική γλώσσα.

(**) Ο υποφαινόμενος δέν έδέχτηκε να συμπαίξει σ' αυτό το άνοσιούργημα και δέν υπέβαλε προς Έγκριση κανένα βοηθητικό βιβλίο γραμμένο στην καθαρεύουσα. Μερικά (λ. χ. Φυσική, Πειραματικές, Γεωμετρία, Άριθμητική) που υπεβάλαμε, γραμμένα στη δημοτική, έγκρίθηκαν — παρά τη σχετική προκήρυξη — χάρη στη σθεναρή υποστήριξη μερικών προοδευτικών εκπαιδευτικών συμβούλων, οι όποιοι αδιαφόρησαν, για το έπικρατούν, τότε, κλίμα. Ίσως, και γιατί τα βοηθητικά αυτά άναγονται στα θετικά μαθήματα.

του Έλληνικού λαού και των Ελλήνων εκπαιδευτικών. Από έδω και έμπρός, με λάβαρο τη γνήσια γλώσσα του λαού, την απαλλαγμένη από ιδιωματισμούς, την πανελλήνια δημοτική, θα καλούνται οι παιδαγωγοί, λογοτέχνες και συγγραφείς, να καταπιαστούν με τη σύνταξη των διαφόρων σχολικών βιβλίων (και των βοηθητικών) και έτσι θα έχουμε καινούργια άνθιση και καινούργια ώθηση και στη βοηθηματογραφία.

4) Το έμπόριο των βοηθητικών. Όπως προαναφέραμε τα βοηθητικά (έγκυρια και ελεύθερα) εκδίδονται από διάφορους ιδιώτες εκδότες. Κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια η έπιλογή των βοηθητικών γινόταν από τους δημοδιδασκάλους έντελώς ελεύθερα και άνεπνέαστα. Ο κάθε διάλεγε το κατά την γνώμην του καλύτερο με βάση ένα δείγμα ατολόγιο που έπαιρνε από τους εκδότες. Αυτή η περίοδος ήταν η χρυσή εποχή του βοηθητικού βιβλίου (1945—1955). Δυστυχώς, κατά τα τελευταία χρόνια, με την εμφάνιση πολλών συγγραφέων και εκδοτών επικράτησε μια απάρραδεκτη βιβλιοκαπηλεία που επέφερε μεγάλη ζημιά σε βάρος της ποιότητας των βοηθητικών. Διάφοροι ανώτεροι προϊστάμενοι της Παιδείας, ακόμη και πολιτικοί παράγοντες επενέβαιναν κάθε χρόνο — κατά την έναρξη του σχολικού έτους — και επέλεξαν τους δασκάλους να εισάγουν τα βιβλία των «ήμετέρων». Άλλοι πάλιν, για να αυξήσουν την κυκλοφορία των βοηθητικών τους έφταναν στο σημείο να διανέμουν στους δημ)λους προκαταβολικώς χρηματικά ποσά ακόμη και έδη... ρουχισμού!! Καί, τέλος, πολλοί συγγραφείς βοηθητικών βιβλίων, συμπήξαντες «Έκδοτικές Έταιρείες» άρχισαν να συναγωνίζονται και να ανταγωνίζονται κατά έντελώς άθέμιτον τρόπον σε σημείο ώστε η βιβλιοκαπηλεία να προσλάβη κολοσιαιές διαστάσεις. Έφθάσαμε στο σημείο όλοι μας να ευχόμαστε να αναλάβη μια ώρα άρχήτερα ο Ο.Ε.Δ.Β. και την έκδοση των βοηθητικών! Μπροστά στον κίνδυνο να μολύνουν οι βιβλιοκαπηλίοι την άγνή δασκαλική ψυχή — έδροντοφονάξαμε επανειλημμένα από τις στήλες του «Νέου

Σχολείου» μας, — ότι είναι προτιμώτερο νάρθη ο Ο.Ε.Δ.Β. και να αναλάβη την έκδοση και των βοηθητικών. Τώρα δέ χάρις στη μεγαλειώδη νίκη του Έλληνικού Λαού, η νέα δημοκρατική Κυβέρνηση της Ένώσεως Κέντρου και το Υπουργείο Παιδείας μελετά και το θέμα της έκδόσεως και των βοηθητικών μέσω του Ο.Ε.Δ.Β. Όμως διαμαρτύρονται οι εκδότες και βιβλιοπώλες και φωνάζουν πως αυτό θα είναι η καταστροφή τους! Άλλά, τους έρωτούμε. Έρωτούμε κυρίως τους συγγραφείς — εκδότες, που πριν να γίνουν έμποροι υπήρξαν παιδαγωγοί: Είναι σωστό να συνεχίζεται αυτή η βιβλιοκαπηλεία σε βάρος του δασκάλου και του παιδιού; Είναι σωστό να γυρίζουν από σχολείο σε σχολείο σαν τραβαδόροι — κάθε Σεπτέμβρη — οι διάφοροι συγγραφείς και πλασιέ των εκδοτών και να ζητούν την «βάσει ανταλλαγμάτων» εισαγωγή των βοηθητικών βιβλίων; Ποιός ύπουργός Παιδείας και ποιός άληθινός παιδαγωγός, σε μια δημοκρατική χώρα, θα επέτρεπε τέτοιες «κομπίνες» και τέτοιες «συναλλαγές» σε βάρος της αξιοπρεπείας και του ήθους των εκπαιδευτικών λειτουργών, αλλά και σε βάρος της σπουδάζουσας νεολαίας; Και έφασον, το πολυκέφαλο τέρας της βιβλιοκαπηλείας δέν άντιμετωπίζεται από τους ίδιους τους δημιουργούς της, το Υπουργείο της Παιδείας θα πρέπει να κόψη το γόρδιο δεσμό με μια γενναία απόφαση. Να αναθέσει στον Ο.Ε.Δ.Β. την έκδοση και των βοηθητικών βιβλίων, με σκοπό την ολοκλήρωση των επαγγελίων της σημερινής δημοκρατικής Κυβερνήσεως περί παροχής δωρεάν παιδείας. Και έφασον το Κράτος δίνει δωρεάν το άναγνωστικό βιβλίο, θα πρέπει να δώσει δωρεάν και το βοηθητικό βιβλίο (τουλάχιστο ένα βοηθητικό για κάθε τάξη και για κάθε μάθημα). Και έφασον το Κράτος έξασφαλίση στο μαθητόκοσμο δωρεάν τα άναγνωστικά, τα νεοελληνικά αναγνώσματα και τα βοηθητικά, ως καλοκοπιάσουν τότε οι καλοί συγγραφείς και οι δημιουργικοί εκδότες να παρουσιάζουν τα βοηθητικά των βοηθητικών.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

των, περί των οποίων έκάναμε λόγο σε προηγούμενα τεύχη του «Νέου Σχολείου» μας. Τους μένει δηλαδή πολύς χώρος για συγγραφή και έκδοση σχολικής βοηθηματογραφίας: (Έπεξηγηματικά τεύχη με ασκήσεις, με δημιουργικές και πρωτότυπες έργασίες πάνω στο περιεχόμενο των επίσημων κρατικών άναγνωστικών και βοηθητικών, διάφορα ελεύθερα αναγνώσματα κλπ., κλπ.). Κι' αν κανένας άναγνώστης μās έρωτήσει: Γιατί σείς, κ. Πάτση, που είστε ένας εκ των μεγαλύτερων εκδοτών σχολικών βιβλίων, με όσα ύποστηρίζετε χτυπάτε και τον δικό σας έκδοτικό όικο που με τόσο κόπο δημιουργήσατε εκ του μηδενός; Θα το άπαντούσαμε: Έμεις ποτέ δέν άνεχτήκαμε και δέν άσκήσαμε τη βιβλιοκαπηλεία. Έμεις γινήκαμε συγγραφείς και εκδότες σχολικών βιβλίων σε μια περίοδο που δέν υπήρχε βιβλιοκαπηλεία, αλλά μόνον εύγενείς προσπάθειες. Κι' αν ύψωθήκαμε σε μεγαλοεκδότην, το όφείλομε στις άγνές μās προθέσεις, στην ανιδιότελη προσφορά, στην πίστη μας, στη γνή δασκαλική ψυχή. Κι' αν ύπάρχουμε ακόμη ως εκδότης σχολικών βιβλίων κι' αν έπραγματοποιήσαμε γιγάντιες άλλες έξωσχολικές εκδόσεις (Έγκυκλοπαίδειες — Ιστορικά έργα) το όφείλομε σ' αυτή την άγνή ψυχή των Ελλήνων εκπαιδευτικών που δέν μπόρεσαν να τους την μολύνουν οι βιβλιοκαπηλίοι. Κι' αν έχουμε έναν καύμο κι' έναν πόθο άκόμα μέσα στην ψυχή μας είναι να ιδούμε την παιδεία μας να άπολυτρώνεται από το κακό παρελθόν και να ύψώνεται στο επίπεδο εκείνο που ό λαός μας την έχει όνειρευτή. Να παραμερίσουν τα άτομικά συμφέροντα μπροστά σ' αυτό το όραμα, στο μεγάλο σκοπό. Ο λαός μας άπαιτεί δωρεάν την παιδεία των παιδιών του. Η Κυβέρνηση προχωρεί στην εκπλήρωση των ύποσχέσεών της. Κανένας δέν μπορεί να σταθή έμπόδιο σ' αυτή τη μεγαλειώδη έθνική προσπάθεια. Χρέος όλων μας να θυσιάσουμε όλα η μέρος από τα άτομικά μας συμφέροντα για την έπιτυχία της εκπαιδευτικής μας μεταρρυθμίσεως.

751

Ίδιαίτερα για τὸ βοηθητικὸ βιβλίο, ὅστερα ἀπὸ ὅσα ἀναπτύξαμε στὰ προηγούμενα καὶ για νὰ λυθῇ ὀριστικὰ καὶ τὸ πρόβλημα αὐτό, προτείνουμε τὰ ἑξῆς:

1) Νὰ ἐγκρίνωνται, κατόπιν διαγωνισμού, (ὅπως καὶ για τὰ ἀναγνωστικά) τρία βοηθητικὰ βιβλία για κάθε τάξη τοῦ Δημοτικοῦ καὶ τοῦ Γυμνασίου καὶ για κάθε μάθημα.

2) Νὰ δίνωνται τρία χρηματικὰ βραβεῖα $A' = 100.000$, $B' = 75.000$ καὶ $\Gamma' = 50.000$ δραχμές.

3) Τὴν πρώτη διατίθεται τὸ κυκλοφορήσῃ τὸ βοηθητικὸ πού πῆρε τὸ A' βραβεῖο, τὴ δεύτερη τὸ B' , τὴν τρίτη διατίθεται τὸ Γ' , τὸ 7ον ἔτος θὰ διανέμονται τὰ ὑπόλοιπα στὸν ἐκ τῶν τριῶν ἐκδόσεων. Μὲ ἄλλα λόγια, ὅπως καὶ για τὰ ἀναγνωστικά, ἔτσι καὶ για τὰ βοηθητικά, ὁ διαγωνισμὸς θὰ ἰσχύει για 7 χρόνια. Κάθε 5 χρόνια θὰ προκηρύσσεται νέος διαγωνισμὸς καὶ ὅπου νὰ φτάσουμε στὰ 7 χρόνια πού θὰ ἔχη λήξῃ ἡ ἰσχύς τοῦ προηγούμενου, ὁ Ο.Ε.Δ.Β. θὰ παραδίῃ τὴν κυκλοφορία τὰ νέα βοηθητικά για τὴν ἐπομένη ἐπταετία.

4) Μὲ τὸ σύστημα αὐτὸ ἐπιτυγχάνουμε τὰ ἑξῆς πλεονεκτήματα:

α) Ἀμοιβούμε λογικὰ τοὺς συγγραφεῖς βοηθητικῶν μὲ χρηματικὸ ποσὸν μεγαλύτερο ἀπὸ ὅσο θὰ ἦταν ποτὲ δυνατόν νὰ λάβουν ὑπὸ μορφήν «συγγραφικῶν δικαιωμάτων» ἀπὸ τοὺς ἰδιώτες ἐκδότες, (μιλάμε για τὰ καλύτερα βοηθητικά τῶν ἰδιωτῶν ἐκδοτῶν, λ. χ. τὴ δική μας Γεωμετρία ἢ τὴς Φυσικῆς Ἱστορίας ἢ Πειραματικῆς Χημείας κλπ.). Μὲ τὰ μεγάλα αὐτὰ χρηματικὰ βραβεῖα θὰ προσέλθουν ὅλοι οἱ ἱκανοὶ συγγραφεῖς καὶ θὰ ἔχουμε πλῆθος διαλεχτῶν βιβλίων για νὰ ἐκλέξουμε τὰ τρία πρώτα. Οἱ ὑπόλοιποι συγγραφεῖς τῶν ὁποίων τὰ βοηθητικά δὲν θὰ ἐγκριθοῦν μποροῦν νὰ τὰ μετατρέψουν σὲ ἀσκήσεις δηλ. σὲ «βοηθητικά τῶν ἐπιστῶν βοηθητικῶν» καὶ νὰ τὰ κυκλοφοροῦν ἐλεύθερα, χωρὶς ἐγκρίση καὶ ὑποχρεωτικὴ εἰσαγωγή. Δὲν πρόκειται νὰ παρεμποδίσουμε τὴν ἐλεύθερη βοηθηματογραφία ἀλλὰ δὲν θὰ ἐπιτρέψουμε τὴν ὑποχρεωτικὴ εἰσαγωγή τους.

β) Καταργεῖται πιά ὀριστικὰ ἡ βιβλιο-

καπηλεία ἀφ' οὗ τὰ βιβλία θὰ διανεμηθοῦν δωρεάν ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο μέσω τοῦ Ο.Ε.Δ.Β.

γ) Ἰκανοποιεῖται ἡ παιδαγωγικὴ ἀπαιτήση: «πολλὰ βοηθήματα ἀντὶ τοῦ ἐνδὸς» καὶ ἔχουν τὴν δυνατότητα δάσκαλοι καὶ μαθητὲς νὰ χρησιμοποιοῦν κάθε δύο χρόνια, καινούργιο βοηθητικὸ (ἐνῷ τὸ προηγούμενο θὰ παίρνῃ τὴ μόνιμη θέση τοῦ στή βιβλιοθήκῃ τοῦ μαθητοῦ ἢ τῆς τάξης τοῦ). Ἐνισχύουμε ἔτσι καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς φιλαναγνωσίας μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πολλῶν βοηθημάτων.

δ) Τέλος, μὲ τὴν ἀνὰ 7ετίαν ἀνανέωση τοῦ ἀναγνωστικοῦ καὶ βοηθητικοῦ βιβλίου, δίδεται ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος στοὺς συγγραφεῖς, στὶς Κριτικὰς Ἐπιτροπὰς καὶ στὸν Ο.Ε.Δ.Β. νὰ παρουσιάσουν ἄριστα ἀναγνωστικά καὶ ἄριστα βοηθητικά, ἀπὸ κάθε ἀποψη (*).

Γ'. ΠΟΙΕΣ ἈΛΛΕΣ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΗ Ο Ο.Ε.Δ.Β.

Δεδομένου ὅτι ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση ἐπεκτείνεται σ' ὅλους τοὺς τομείς καὶ σ' ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς παιδείας, ὁ Ο.Ε.Δ.Β. δὲν μπορεῖ νὰ περιορίσῃ τὴ δραστικότητά του μόνο στὴν ἐκδοσὴ τῶν Ἀναγνωστικῶν καὶ τῶν Βοηθητικῶν. Καὶ κατὰ πρῶτον λόγον, ἔρχονται οἱ μεταφράσεις τῶν Ἀρχαίων Κειμένων πού θὰ διδάσκωνται στὸ ΓΥΜΝΑΣΙΟ καὶ στὸ ΛΥΚΕΙΟ. Ἐπειτα ἔρχεται ἡ σειρά τῶν Τεχνικῶν Βιβλίων, πού εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκδοθοῦν καὶ νὰ διανεμηθοῦν ἀπὸ τὸν Ο.Ε.Δ.Β. πρὸς χρῆσιν τῶν παιδιῶν ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ (Μέσων), ἔπειτα ἔρχεται ἡ σειρά τῶν Πανεπιστημιακῶν Ἐκδόσεων πρὸς χρῆσιν τῶν φοιτητῶν τῆς ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ καὶ τέλος ἔρχεται ἡ σειρά τῶν Φιλοσοφικῶν, Ψυχολογικῶν

(*) Ὅπου νὰ ἐτοιμαστοῦν τὰ νέα βοηθητικά βιβλία θεωροῦμε σκόπιμο νὰ συστήσουμε ὅπως τὸ Ὑπουργεῖο διατάξῃ τὴν ἐκ νέου κυκλοφορία καὶ τῶν ἐγκριμένων βιβλίων τῆς περιόδου 1950—1955, τὰ ὅποια εἶχαν συνταχθῇ στὴ δημοτικὴ γλῶσσα. Τὰ βιβλία αὐτά, μὲ τὴν δροσερὴ καὶ γνήσια δημοτικὴ τους γλῶσσα ἀποτελοῦν θάλασσά μας στὸ χάος πού ἐδημιούργησε ἡ γλωσσικὴ ἀναρχία, ἡ ὅποια ἐπικράτησε μετὰ τὸ 1955.

κῶν καὶ Παιδαγωγικῶν Ἐκδόσεων πρὸς χρῆσιν τῶν σπουδαστῶν τῶν Π. Ἀκαδημιῶν καὶ πρὸς περαιτέρω μετεκπαίδευση καὶ ἀνύψωση τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟῦ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟῦ τῶν σχολείων τῆς Στοιχ. καὶ Μέσης Παιδείας. Ἀκόμη, θὰ τολμοῦσα νὰ προσθέσω, ὅτι καὶ ἡ ἐκδοσὴ ἐνὸς μηνιαίου ΠΑΙΔΙΚΟῦ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟῦ, ὡς πνευματικὴ τροφή για ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα, δὲν θὰ ἦταν ἄσχημο νὰ τὴν ἀναλάβῃ ὁ Ο.Ε.Δ.Β. καὶ νὰ τὸ διανέμῃ δωρεάν κάθε μῆνα στὰ σχολεῖα. Για ὅλες αὐτὲς τὶς κατηγορίες ἐκδόσεων θὰ μιλήσουμε πολὺ σύντομα.

1) ΣΕΙΡΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ. Ἐφόσον τὰ διάφορα ἀρχαῖα κείμενα πού θὰ διδασκοῦν στὸ Γυμνάσιο καὶ στὸ Λύκειο θὰ μεταφρασθοῦν στὴ δημοτικὴ, τὰ βοηθήματα αὐτὰ ἀσφαλῶς θὰ πρέπει νὰ συνταχθοῦν ἀπὸ ὑπεύθυνες ἐπιτροπὰς φιλολόγων καὶ λογοτεχνῶν καὶ ἀσφαλῶς θὰ πρέπει νὰ ἐκδοθοῦν ἀπὸ τὸν Ο.Ε.Δ.Β. (καὶ ὅχι ἀπὸ τοὺς ἰδιώτες ἐκδότες). Εἶναι μιὰ δουλειὰ πού θέλει προσοχή, ὑπομονὴ καὶ κάποια πίστωση χρόνου. Νομίζουμε ὅμως πρὸς 1—2 χρόνια εἶναι ἀρκετὰ για τὴν πρῶτη μετὰφραση, ἐκδοσὴ καὶ κυκλοφορία τῆς σειράς αὐτῆς ἀπὸ τὸν Ο.Ε.Δ.Β.. Τὸ ἂν θὰ προκηρυχθῇ διαγωνισμὸς συγγραφῆς τῶν ἢ θὰ ἀνατεθῇ ἡ ἔργασια αὐτὴ σὲ ἐπιτροπὰς συγγραφῶν — ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη τῆς ἀρμοδίας Δ' νσεως τοῦ Παιδαγ. Ἰνστιτούτου —, εἶναι ζήτημα δευτερεύουσας σημασίας. Θὰ προτιμούσαμε τὴν δεύτερη περίπτωση δηλ. τὴν χωρὶς διαγωνισμὸ συγγραφῆς καὶ κυκλοφορία τους. Καὶ τὰ βιβλία τῆς σειράς αὐτῆς θὰ διανέμονται δωρεάν στοὺς μαθητὲς τῶν Γυμνασίων. Πιά στὴν ἐπίσημη κρατικὴ αὐτὴ σειρά τῶν μεταφράσεων, θὰ ἐκδοθοῦν, ἀσφαλῶς, καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιωτικοὺς ἐκδοτικοὺς οἴκους διάφορες ἐλεύθερες μετὰφράσεις, ὅπως περὶ τοῦ γίνεσθαι καὶ σήμερα. Ἡ χρησιμοποίησίν τους θὰ εἶναι ἐλεύθερη βέβαια ἀλλὰ ἡ εἰσαγωγή τους στὰ σχολεῖα προαιρετικὴ (γιατὶ ποτὲ δὲν βλέπουν τὰ πολλὰ ἀναγνώσματα, φυσικὰ καὶ οἱ πολλὰς μεταφράσεις, ἀρκεῖ νὰ εἶναι δουλεμένες

λογοτεχνικὰ κατὰ τὸ πρότυπο τῶν μεταφράσεων τοῦ Ἀλεξ. Πάλλη, τοῦ Ἀρ. Ἐφταλιώτη, τοῦ Δημ. Σάρρου, τοῦ Θρ. Σταύρου κλπ.).

2) ΣΕΙΡΑ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΩΝ. Σήμερα οἱ σπουδαστὲς τῶν διαφόρων Δημοσίων καὶ Ἰδιωτικῶν (Ἡμερησίων καὶ Νυκτερινῶν) Τεχνικῶν Σχολῶν, χρησιμοποιοῦν διάφορα βοηθήματα, για τὴν κατάρτισίν τους, ἀμφιδόλου ἀξίας. Πρόκειται, κυρίως, περὶ πολυγραφημένων συλλογῶν μὲ περιεχόμενον τὶς παραδόσεις τῶν διδασκόντων. Κι' ἂν ἐξαίρεση, κανεὶς μερικὲς ἐκδόσεις τοῦ «Ἰδρύματος Εὐγενίδου», κανένα ἄλλο σοβαρὸν βοήθημα για τοὺς σπουδαστὲς τῶν Τεχνικῶν Σχολῶν δὲν ὑπάρχει. Νομίζουμε σκόπιμο καὶ ἀπαραίτητο ὅπως ὁ Ο.Ε.Δ.Β. ἀναλάβῃ νὰ ἐκδώσῃ μιὰ καλὴ καὶ πλήρη σειρά βοηθημάτων για ὅλες τὶς Τεχνικὰς Σχολὰς, συμπεριλαμβανομένων καὶ ἐκείνων πού ἔχουν ναυτικὴ ἢ ἄλλη εἰδικὴ κατεύθυνση. Τὴ συγγραφὴ τῶν βοηθημάτων αὐτῶν θὰ ἀναθέσῃ τὸ Ὑπουργεῖο σὲ ἐπιτροπὰς εἰδικῶν Καθηγητῶν καὶ Ἐπιστημόνων.

3) ΣΕΙΡΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ. Εἶναι σ' ὅλους γνωστὰ τὰ γεγονότα πού διαδραματίζονται σήμερα στὴν Ἀνωτάτη Παιδεία μας. Πολλοὶ καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν ἄλλων Ἀνωτάτων Σχολῶν ἐξαναγκάζουν μὲ τὰ γνωστὰ «πιστικά» μέσα τοὺς φοιτητὲς νὰ ἀγοράζουν τὰ πανάκριβα συγγράμματά τους (πραγματικῆς ἀξίας 100—200 δρχ. ἀντὶ τοῦ ἀστρονομικοῦ ποσοῦ τῶν 500, 1.000, 2.000 καὶ 3.000 δραχμῶν!). Κι' ἀλλοίμονο στὸ φοιτητὴ πού δὲν θὰ προμηθευτῇ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Καθηγητοῦ. Θὰ κοπῇ ὅπωςδὴποτε στὶς ἐξετάσεις! Ἡ κατάσταση αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ συνεχιστῇ ἄλλο. Ἐφόσον ἡ Κυβέρνηση καθιέρωσε τὴν δωρεάν ἐγγραφή τῶν φοιτητῶν στὶς Ἀνώτατες Σχολὰς, θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσῃ θαρρετὰ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς συγγραφῆς καὶ διαθέσεως καὶ τῶν βιβλίων αὐτῶν ἀντὶ προσιτῆς τιμῆς στοὺς φοιτητὲς. Θὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς κ.κ. Καθηγητὰς νὰ παραδίδουν τὰ χειρόγράφα τους στὸν Ο.Ε.Δ.Β. καὶ ὁ τελευταῖος νὰ τὰ ἐκ-

δίδη και να τα διαθέτη στο κόστος των συν το ποσόν της εφ' α πα ξ α μο ι β ης των κ.κ. Καθηγητών από το Κράτος. Περισσότερο δὲν επιτρέπεται να επιμεινουμε στο σημείο αυτό. Παρήλθε πιά η εποχή που τα διάφορα «συγγενολόγια» κυριαρχούσαν στο Πανεπιστήμιο και στις Ἀνώτατες Σχολές και είχαν καταντήσει την Ἀνωτάτη Παιδεία μας ἀμπέλι ξέφραγο. Δὲν θὰ μπορούν πιά να νέμονται τὰ θαλάντια τῶν φτωχῶν φοιτητῶν και να ἀναγκάζουν τοὺς γονεῖς των — φτωχοὺς ἀγρότες — να ξεπουλοῦν τὸ τελευταῖο τους κομμάτι γῆς για να στείλουν τὰ παιδιά τους στὴν Ἀθήνα.

4) ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ — ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

Τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ πού θὰ ἀναλάβῃ ἀπὸ σήμερα τὸ βαρὺ ἔργο τῆς πραγματώσεως τοῦ περιεχομένου και τῶν σκοπῶν τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως εἶναι κυρίως οἱ Διδάσκαλοι και οἱ Καθηγητές. Τόσον οἱ πρῶτοι ὅσον και οἱ δεῦτεροι ἔχουν ἀνάγκη περαιτέρω ἐπιστημονικῆς και ἐπαγγελματικῆς κατάρτισεως και ἐπιμορφώσεως. Καὶ εἶναι μὲν γεγονός ὅτι σὲ Παιδαγωγικὴς Ἀκαδημίες και σὲ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ καταβάλλεται προσπάθεια να κατάρτισθῶν ἄρτια οἱ μέλλοντες διδάσκαλοι και καθηγητές, ὅμως δὲν εἴμαστε ἀπόλυτα ἱκανοποιημένοι ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτό. Τὰ νέα νομοθετήματα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας προβλέπουν για τὸ ἄμεσο μέλλον τὴν διόρθωση τοῦ κακοῦ αὐτοῦ διὰ τῆς πλήρους ἀναδιοργανώσεως τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς και τῶν Παιδαγωγικῶν ἐδρῶν στὰ Πανεπιστήμια μας. Πέραν ὅμως αὐτῆς τῆς ἀναδιοργανώσεως κι' ὅσο να φτάσουμε στὴν ἐποχὴ πού ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ θὰ παίρνουν πανεπιστημιακὴ μόρφωση και κατάρτιση (*), μπαίνει ἄμεσα τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιμορφώσεως των. Αὐτὴ ἡ ἐπιμόρφωση μπορεῖ να γίνῃ μὲ τακτικὰ

(*) Για τὸ θέμα τῆς μελλοντικῆς κατάρτισεως τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ σὲ Παιδαγ. Ἀκαδημίες και στὰ Πανεπιστήμια θὰ δημοσιευθῇ ἰδιαίτερο ἄρθρο μας προσεχῶς.

συμπληρωματικὰ μαθήματα (σεμινάρια κατὰ περιφέρειες) τὰ Σαββατοκύριακα και κατὰ τὴν περίοδο τῶν διακοπῶν Χριστουγέννων — Πάσχα και καλοκαιριοῦ. Αὐτὸ θὰ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς φροντίδες τοῦ ὑπὸ ἴδρυση Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἀλλὰ και τὴν ἐκδοση μιᾶς σειρᾶς φιλοσοφικῶν, ψυχολογικῶν και παιδαγωγικῶν συγγραμμάτων θεωροῦμε ἀπαραίτητη. Καὶ αὐτὴ πρέπει να τὴν ἀναλάβῃ ὁ Ο.Ε.Δ.Β. Κυρίως πρόκειται περὶ μεταφράσεως τῶν κλασσικῶν ἔργων τῆς σχετικῆς διεθνούς βιβλιογραφίας και μερικῶν συγγραμμάτων διαπρεπῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων ὅπως ἔγινε μὲ 1—2 μεμνονομένες ἐκδόσεις (λ. χ. τὴν Ψυχολογία τοῦ Παιδὸς τοῦ Ἐξαρχοπούλου κλπ.). Μιὰ τέτοια σειρά βοηθημάτων για τὶς βιβλιοθήκες τῶν σχολείων και τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ θὰ συμβάλῃ πάρα πολὺ στὴν ὅλη προσπάθεια τοῦ Ὑπουργείου για τὴν ταχύτατη μετεκπαιδευση τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Καὶ σὲ μὲν σχολικὲς βιβλιοθήκες τὰ βιβλία αὐτὰ θὰ διανέμονται ἐντελῶς δωρεάν. Στους ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς — για τὸν πλουτισμὸ τῆς ἀτομικῆς των βιβλιοθηκῆς θὰ δίνονται μὲ τιμὴν κόστους.

5) Η ΕΚΔΟΣΗ ΕΝΟΣ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ.

Στὴν παράγραφο αὐτὴ τῆς παρούσης μελέτης θὰ μπορούσαμε να ἐρευνήσουμε κατὰ πόσον ὁ Ο.Ε.Δ.Β. θὰ ἔπρεπε να ἐκδώσῃ μιὰ σειρά Παιδικῆς Βιβλιοθήκης και ἐλευθέρων Ἀναγνωσμάτων μὲ σκοπὸ τὸν πλουτισμὸ τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν. Ἀλλὰ για να μὴν ἐκληφθῇ ὅτι, διὰ τῆς ὅλης σειρᾶς τῶν μέτρων πού προτείνουμε ἀποσκοποῦμε στὸ να στερήσουμε παντελῶς τοὺς ἰδιωτικοὺς ἐκδοτικοὺς οἴκους ἀπὸ τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν ἐκδόσεων — πού τόσο πολὺ ἄλλωστε ἔχουν προωθήσει — ἐγκαταλείπουμε, πρὸς τὸ παρόν, τὴν πρόθεσή μας αὐτὴ και περιορίζομαστε σὲ μιὰ μόνο παιδικὴ ἐκδοση (σ' αὐτὴ πού ὅλοι οἱ ἰδιῶτες ἐκδότες ἔχουν ἀποτύχει): Στὴν ἐκδοση και δωρεάν διανομὴ σ' ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα πού φοιτοῦν στὰ σχολεῖα ἐνδὲς ἀρίστου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως Παιδικοῦ Περιοδικοῦ. Ὅπως ἀπέδειξαν τὰ γεγονότα, ὅλες οἱ σχετικὲς προσπάθειες τῶν ἰδιωτικῶν ἐκδοτικῶν οἴκων ἀπέτυχαν

παταγωδῶς. Οἱ λόγοι για τοὺς ὁποίους ἀποτυγχάνουν ἐμπορικῶς οἱ ἐκδότες παιδικῶν περιοδικῶν εἶναι πολλοὶ και θεωροῦμε ἀσκοπο να τοὺς ἀναφέρουμε. Γεγονὸς εἶναι ὅτι χρειάζεται ἓνα τέτοιο ἐντυπο για τὴν μόρφωση, διαπαιδαγώγηση και ψυχαγωγία τῆς σπουδάζουσας νεολαίας μας. Θὰ ἱκανοποιηθῇ και θὰ ἀναπτύξῃ τὴ φιλοαναγνωσία τῆς νεολαίας και θὰ συντείνῃ κατὰ πολὺ στὸ να περιοριστῇ ἡ κυκλοφορία τῶν βλαβερῶν γκαγκστερικῶν ἐντύπων και φυλλαδίων πού ἄφθονα κυκλοφοροῦν και διαφθείρουν — μὲ τὸ ἀντιπαιδαγωγικὸ περιεχόμενό τους — τὴν τρυφερὴ παιδικὴ ψυχὴ. Ἡ σύνταξη και ἐπιμέλεια ἐνδὲς τέτοιου παιδικοῦ μορφωτικοῦ περιοδικοῦ πρέπει να ἀνατεθῇ σὲ δοκίμους συγγραφεῖς και λογοτέχνες τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας, ἡ εἰκονογράφηση — πλουσιωτάτη και καταπληκτικὴ — σὲ εἰδικὸ ἐπιτελεῖο καλλιτεχνῶν ἢ δὲ ἐκδοση για λογαριασμὸ τοῦ Ο.Ε.Δ.Β. θὰ ἀνατεθῇ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα λιθογραφεῖα τῆς Ἀθήνας. Ἡ πείρα μας εἶναι μεγάλη γύρω ἀπὸ τὸ ζήτημα αὐτὸ γι' αὐτὸ και δὲν πρόκειται οἱ ὑποδείξεις μας να λαθέψουν σὲ κανένα σημείο.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἀπὸ ὅσα ἐξεθέσαμε στὴν παρούσα σύντομη μελέτη μας για τὴν ἀποστολὴ και τὸ ἔργο τοῦ Ο.Ε.Δ.Β. μπορούμε να καταλήξουμε στὰ ἑξῆς γενικὰ συμπεράσματα:

1) Ὁ Ο.Ε.Δ.Β. πρέπει να ἀναδιοργανωθῇ και να ἐπεκτείνῃ τὴ δραστηριότητά του, περιλαμβάνοντας σὲς ἐκδόσεις του, πλὴν τῶν ἀναγνωστικῶν και βοηθητικῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου και τοῦ Γυμνασίου, και τὶς μεταφράσεις Ἀρχαίων κειμένων, τὰ Τεχνικὰ βοηθήματα, τὶς Πανεπιστημιακὲς ἐκδόσεις και τὴ συγκρότηση μιᾶς φιλοσοφικῆς, παιδαγωγικῆς και ψυχολογικῆς βιβλιοθήκης. Πιθανὸν δὲ και τὴν ἐκδοση ἐνδὲς παιδικοῦ περιοδικοῦ.

2) Ἀπὸ τὰ ἀναγνωστικὰ και βοηθητικὰ τοῦ Δημοτικοῦ και τὰ νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα και βοηθητικὰ τοῦ Γυμνασίου πρέπει να βραβεύονται και να κυκλοφοροῦν συγκρόνως (ἢ ἓνα ἀνὰ διετία) τρία (ἀντὶ ἐνδὲς) για κάθε τάξη. Ὁ σχετικὸς

διαγωνισμὸς να προκηρύσσεται ἀνὰ δετίαν, ἡ κυκλοφορία ὅμως τῶν βιβλίων να διαρκῇ ἑπτὰ χρόνια, για να παρέχεται ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος για τὴν ἀνετη συγγραφή, κρίση και ἐκδοση τῶν βιβλίων.

3) Για να προσέρχονται στοὺς διαγωνισμοὺς τοῦ Ὑπουργείου οἱ καλύτεροι και δυναμικώτεροι συγγραφεῖς προτείνουμε να αὐξηθοῦν τὰ χρηματικὰ βραβεῖα κατ' ἀναλογία Ἀον=300.000 δραχ., Βον=200.000, Γον=100.000 (για τὰ ἀναγνωστικὰ και νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα) και Ἀον=100.000 δραχ., Βον=75.000, Γον=50.000 (για τὰ βοηθητικὰ τοῦ Δημοτικοῦ και τοῦ Γυμνασίου). 4) Για τὶς μεταφράσεις Ἀρχαίων κειμένων, τὰ τεχνικὰ βοηθήματα, τὴ συγκρότηση τῆς Φιλοσοφικῆς — Παιδαγωγικῆς — Ψυχολογικῆς Βιβλιοθήκης, δὲν πρέπει να προκηρυχθοῦν διαγωνισμοί, ἀλλὰ ἡ συγγραφή ἢ μετάφραση αὐτῶν να ἀνατίθεται ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ (ἢ τὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτούτο) σὲ ἐπιστήμονες, λογοτέχνες (Ἐπιτροπὲς ἢ ἄτομα) πού θὰ ἀναλάβουν σὲ τακτὸ χρόνο και μὲ ἰδιαίτερη εφ' α πα ξ ἀμοιβὴ να παραδώσουν στὸν Ο.Ε.Δ.Β. τὰ χειρόγραφα τῶν βιβλίων αὐτῶν πρὸς ἐκδοση.

5) Για τὰ Πανεπιστημιακὰ συγγράμματα θὰ κληθοῦν οἱ καθηγηταὶ τῶν διαφόρων ἐδρῶν να παραδώσουν στὸν Ο.Ε.Δ.Β. τὰ βιβλία τους πρὸς ἐκδοση, ἀμοιρόμενοι εφ' α πα ξ μὲ ἓνα σοδαρὸ ποσόν.

6) Για τὴν ἐκδοση Παιδικοῦ Περιοδικοῦ, εφ' ὅσον ἤθελε ἀποφασισθῇ, θὰ συγκροτηθῇ ἰδιαίτερο ἐπιτελεῖο ἀπὸ παιδαγωγοὺς και λογοτέχνες.

7) Για τὴν καλύτερη, ταχύτερη και ὑπεύθυνη ἐκτύπωση, βιβλιοδεσία και κυκλοφορία τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ο.Ε.Δ.Β. προτείνουμε να συγκροτηθῇ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ο.Ε.Δ.Β. (κρατικὴ ἐπιχείρηση), στὸ ὁποῖο θὰ μπορούσε να ὑπαχθῇ και τὸ λειτουργοῦν ἤδη ἐργοστάσιο Ἐποπτικῶν Μέσων Διδασκαλίας. Κατὰ τὴ δικὴ μας γνώμη δὲν νοεῖται, χωριστὴ ὑπηρεσία Ἐποπτικῶν Μέσων Διδασκαλίας, ἀλλὰ πρέπει κι' αὐτὴ να ὑπαχθῇ μέσα σὲς γενικὲς ἀρμοδιότητες τοῦ Ο.Ε.Δ.Β.

8) Τὰ μέτρα πού προτείνουμε για τὴν ἀναδιοργάνωση τοῦ Ο.Ε.Δ.Β. και για τὴν

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΟΙ ΤΟΥ

Υπό του ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπ. Θεσσαλονίκης

Τὸ σχέδιον νόμου «περὶ ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῆς γενικῆς (στοιχειώδους καὶ μέσης) ἐκπαιδεύσεως» εἶναι ἓνα σύνολο διατάξεων ποὺ ἀφοροῦν τὴ διάρθρωσιν τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸν τρόπο ἰδρύσεως σχολείων, τὴν παροχὴν δωρεὰν παιδείας καὶ ἄλλα μέτρα ὑπὲρ τῶν ἀπορωτέρων, τὴν παράτασιν τῆς υποχρεωτικῆς φοιτήσεως σὲ ἐννέα χρόνια, τὴν ἰσοτιμίαν τῆς

ἐκδοσῆ καὶ κυκλοφορίας τῶν νέων σχολικῶν ἢ διδακτικῶν βιβλίων, κατὰ κανόναν τρόπον δὲν ἀποδίδουν σὲ νὰ θίξουν τὰ συμφέροντα καὶ τὸν κύκλον ἐργασιῶν τῶν ἰδιωτικῶν ἐκδοτικῶν οἰκῶν. Ἄν συμβαίνει καὶ ὅπου συμβαίνει νὰ θίγονται τὰ συμφέροντά τους αὐτά, αὐτὸ σημαίνει πῶς τὸ κράτος δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ συμβιβασμοὺς με τοὺς ἰδιώτες ἐπιχειρηματίες, οὔτε μπορεῖ τὸ κράτος καὶ ἡ Κυβέρνησις τῆς Δημοκρατίας νὰ ἀναστρίψῃ τὸ ἐκπαιδευτικὸν τῆς πρόγραμμά. Λογικὸν ὅμως εἶναι ὅπως, κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τῶν προτεινομένων ριζικῶν μέτρων γιὰ τὴν ἐκδοσὴ καὶ κυκλοφορίαν τῶν νέων σχολικῶν βιβλίων, ἀποζημιωθῶν ὅσοι πραγματικὰ θίγονται ἀπὸ τὰ μέτρα αὐτά. Ἀλλὰ γιὰ τὴν μελέτη καὶ ἀντιμετώπισιν τῆς περιπτώσεως αὐτῆς θὰ πρέπει νὰ συσταθῇ Ἐιδικὴ Ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία θὰ ἐρευνήσῃ τὸ θέμα καὶ θὰ προτείνῃ λογικὰς λύσεις. Τὸ κράτος δὲν ἔχει τὴν πρόθεσιν καὶ τὴν διάθεσιν νὰ δημιουργήσῃ θύματα. Ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ διστάσῃ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν λήψιν τῶν μέτρων ποὺ εὐνοοῦν τὸ κοινωνικὸν σύνολον. Ὁ ὑποφαινόμενος ἔχει ἐπεξεργασθῇ λύσεις γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ὅλων τῶν περιπτώσεων ποὺ θίγονται ἀπὸ τὰ κυβερνητικὰ μέτρα. Ἀλλὰ τὸ θέμα αὐτὸ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος.

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

δημοτικῆς καὶ τῆς καθαιρενύσεως στὰ σχολεῖα, τὰ διδακτικὰ βιβλία, τοὺς σκοποὺς καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν διαφόρων βαθμῶν ἐκπαιδεύσεως, τὸ ἀκαδημαϊκὸ ἀπολυτήριον, τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, τὰ προσόντα καὶ τὸν τρόπον ἐπιλογῆς τῶν ἐπιθεωρητῶν, τὴ συγκρότησιν καὶ τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τὰ ὑπηρεσιακὰ συμβούλια τοῦ Ὑπουργείου. Ἡ κοινὴ γνώμη ὥστόσο ἐνδιαφέρεται πρὸς πολὺ γιὰ τὰ κοινὰ μέτρα, γιὰ τοὺς νέους τύπους σχολείων, γιὰ τοὺς μορφωτικοὺς σκοποὺς ποὺ τάσσονται σ' αὐτὰ γιὰ τὸ πρόγραμμα μαθημάτων.

Παρά τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον ποὺ ἔχουν τὰ κοινωνικὰ μέτρα (δωρεὰν παιδείαν ἐννεάχρονον υποχρεωτικὴν φοίτησιν, δωρεὰν μεταφορὰ τῶν μαθητῶν ποὺ κατοικοῦν μακρὰ, παροχὴ γευμάτων καὶ βιβλίων εἰς ἀπόρους μαθητάς) δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν γιὰ τὴν σημασίαν τους εἶναι ὁλοφάνερη καὶ ἡ ἐξαγγελία τους εἶναι δεκτὴ με ἐνθουσιασμό. Οἱ καλῆς πίστεως ἄνθρωποι δὲν διαδίδουν στὰ μέτρα αὐτὰ κανένα καταχθόνιον σκοπὸν (τὸ ὑπεστήριξε β. κ. Γεωργούλης) καὶ παρέχουν στοὺς ὑπευθύνους μιὰ λογικὴ πίστιν χρόνου γιὰ τὴ βαθμιαία ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων τούτων εἰς τὴν πράξιν, τὴν ἐπιφυλάσσον γιὰ τὴ στιγμὴν ποὺ ἡ κρίσις αὐτὴ θὰ ἔχῃ ἀντικείμενον καὶ θὰ νομιμοποιῇται.

Ἀντίθετα, χρειάζεται διεξοδικὴ συζήτησις γιὰ τὴ διάρθρωσιν τῆς παιδείας, γιὰ τοὺς σκοποὺς ποὺ τάσσονται στοὺς νέους τύπους σχολείων, καὶ στὶς μεταβολὰς ποὺ ἐπέρχονται εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκπαιδευτικῆς ὕλης, γιὰ τὸ καιρὸ καλλιεργεῖται συστηματικὰ ἢ διαβολῇ καὶ ἡ συσχόλησις γύρω ἀπ' αὐτὰ τὰ ζητήματα.

Μία συζήτησις πρέπει νὰ ἀρχίξῃ μετὰ τὴν ἀκριβὴ παρουσίασιν τοῦ ἀντικειμένου

καὶ διεξάγεται μετὰ ἐπιχειρήματα. Τοῦτο ἐπιβάλλει ἡ πνευματικὴ ἐντιμότης, ἀλλὰ καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς πρὸς τὸν ὁποῖον τείνει κάθε ἐπιστήμων, καὶ ποὺ εἶναι ἡ εὐρεσις τῆς ἀληθείας. Κάθε παρέκκλισις ἀπὸ τοὺς κανόνες αὐτοὺς «ἀπὸ τοῦ πονηροῦ ἐστίν».

Σύμφωνα μετὰ τὸ νομοσχέδιον, ἡ ἐκπαίδευσιν πρῶτον βαθμοῦ (= στοιχειώδης ἢ δημοτικὴ θὰ παρέχεται σὲ ἐξάχρονα δημοτικὰ σχολεῖα. Ἡ ἐκπαίδευσιν δευτέρου βαθμοῦ (= μέση) θὰ γίνεται ἀπὸ τρίχρονα γυμνάσια, ὅπου θὰ ἐγγράφονται οἱ ἀπόφοιτοι τῶν δημοτικῶν χωρὶς ἐξετάσεις, καὶ ἀπὸ τρίχρονα λύκεια, ὅπου θὰ γίνονται δεκτοὶ οἱ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων ἔπειτα ἀπὸ ἐξετάσεις. Τὰ γυμνάσια καὶ τὰ λύκεια θὰ εἶναι αὐτοτελεῖς σχολικὲς μονάδες.

Στὰ γυμνάσια θὰ διδάσκονται: Ὁρησκευτικά, Ἀρχαία Ἑλληνικὴ γραμματεία ἀπὸ μεταφράσεις, στοιχεῖα τῆς ἀττικῆς διαλέκτου (στὴν τελευταία τάξιν), νέα ἑλληνικά, μία ξένη γλῶσσα (ἀγγλικά ἢ γαλλικά), ἱστορία μαθηματικὰ, φυσικὲς ἐπιστήμεις, γεωγραφία, ὕγιεινὴ, ἀγωγὴ τοῦ πολίτου, ἰχνογραφία, ὠδική, γυμναστική, πρακτικὲς γνώσεις γιὰ τὰ κύρια ἐπαγγέλματα, στοιχεῖα οἰκονομίας, νοσηλευτικῆς καὶ παιδοκομίας (γιὰ μαθητρίδας).

Στὰ λύκεια θὰ διδάσκονται: α) μαθήματα κοινὰ γιὰ ὅλους τοὺς μαθητὰς: Ὁρησκευτικά, ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ γραμματεία, ξένη γλῶσσα (ἀγγλικά ἢ γαλλικά) ἱστορία, μαθηματικὰ καὶ κοσμογραφία, φυσικὲς ἐπιστήμεις, εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν μετὰ στοιχεῖα ψυχολογίας, εἰσαγωγὴ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν, ἀγωγὴ τοῦ πολίτου μετὰ στοιχεῖα δικαίου, στοιχεῖα οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ὕγιεινὴ, γυμναστική, νοσηλευτικὴ, καὶ παιδοκομία (γιὰ τὴν μαθητρίδας). β) μαθηματικὰ ἐπιλογῆς, στὶς δύο ἀνώτερες τάξεις: εἴτε φιλολογικὰ — ἱστορικά, εἴτε μαθηματικὰ — φυσικὰ. γ) ἓνα μάθημα προαιρετικόν: τὰ λατινικά.

Πρὶν συζητήσουμε τὴν λεπτομέρειαν, πρέπει νὰ ἐξετάσουμε, ἂν ὑπῆρχε ἀνάγκη ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως καί, ἂν βέβαια ἢ ἀπάντησις εἶναι καταφατικὴ, ἂν

ἡ μεταρρυθμισὶς ποὺ προτείνεται εἶναι ἐκείνη ποὺ χρειάζεται.

ΓΙΝΗΚΕΝ ΑΝΑΓΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, στὸ ὑπόμνημά της, δίνει κατηγορηματικὰ ἀρνητικὴν ἀπάντησιν: ἡ παιδεία μας, λέει, πάσχει μόνον ἀπὸ ἐλλείψεις σὲ διδακτικὸ προσωπικὸ καὶ σὲ χώρους τὸ «ὑπάρχον σύστημα» εἶναι καλόν, ὅς δώσῃ ἢ πολιτεία ἀφθονες πιστώσεις καὶ δὲν χρειάζομαστε τίποτε ἄλλο (ὑπόμνημα, σελ. 3—5). Κάθε ἐκπαιδευτικὸς ξέρει ὅτι ἡ διάγνωσις τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν εἶναι λαμβασμένη. Γιὰ τοὺς μὴ ἐκπαιδευτικοὺς ὑπεθυμίζω ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια τόσο ὁ πρωθυπουργὸς ὅσο καὶ οἱ κατὰ καιροὺς ὑπουργοὶ τῆς Παιδείας θέλησαν νὰ ἀλλάξουν συστήματα καὶ προγράμματα. Τὸ 1958 μάλιστα συγκροτήθηκε μιὰ μεγάλη ἐπιτροπὴ, ἀπὸ εἰδικούς καὶ ἀπὸ προσωπικότητες κύρους ποὺ ἐξέφραζαν διάφορες τάσεις. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη διέγνωσε: «Τὸ κακὸν τοῦτο (ἡ πτωχὴ τῆς ἐκπαιδευτικῆς στάθμης) ὀφείλεται κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν κακὴν διάρθρωσιν τῆς μέσης μας ἐκπαιδεύσεως, τῆς ὁποίας ὁλόκληρος ἡ ἑκτασίς καλύπτεται σήμερον ἀπὸ τὸ ἐνιαῖον ἐξαστεὺς γυμνάσιον, τύπον σχολείου μονοιθικόν, παρασύροντα πρὸς τὸ ἀπολυτήριον, ἀκόμη καὶ νέους μὴ ἔχοντας τὰς πνευματικὰς δι' ἀνωτέραν μόρφωσιν ικανότητας, καὶ οὐδὲν τὸ ἀπληρτισμένον προσφέροντά εἰς τὰς χιλιάδας τῶν μαθητῶν (τὰ 50% τοῦ συνόλου) οἱ ὁποῖοι ἐγκαταλείπουν τὰ θρανία τοῦ μετὰ τὸ δεῦτερον ἢ τρίτον ἔτος τῆς φοιτήσεως των (Πορίσματα, σελ. 43)». Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκείνη διετύπωσε τὴν γενικὴν ἀλλαγὴν μιᾶς μεταρρυθμίσεως, ἀλλὰ ἡ παρεμβολὴ κάποιων ἀοράτων παραγόντων ἔστειλε τὰ Πορίσματα εἰς τὸ ἀρχεῖον.

ΠΟΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ Η ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ;

Ἀπὸ πολλοὺς διατυπώθηκε ἡ ἀποφῆς ὅτι τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα ποὺ ἐπικράτησε εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς τὸ 1929 ἦταν ἀνώτερον ἀπὸ τὸ τωρινόν. Οἱ σεβαστοὶ λόγιοι,

συνάδελφοι και φίλοι που έχουν αυτή τη γνώμη θα μου επιτρέψουν να παρατηρήσω ότι η προτίμησής τους τροφοδοτείται από μια νοσταλγική διάθεση, τόσο μάλιστα που, όπως δηλώνουν, είχαν την τύχη να περάσουν από καλά σχολεία. Υπάρχουν όμως επίσημες εκθέσεις του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα που εξαλείφουν τα ρόδινα χρώματα από την εικόνα των τότε εκπαιδευτικών μας πραγμάτων, στο σύνολό τους. Έξ άλλου δεν είναι βέβαια δυνατό να γυρίσουμε τώρα σ' ένα τετράχρονο δημοτικό, σ' ένα «έλληνικό» με αποκλειστικά κλασσικό χαρακτήρα και σ' ένα γυμνάσιο επίσης κλασσικό.

Από άλλη πλευρά κατηγορήθηκε ο νομοθέτης, γιατί δεν εισήγαγε ένα από τα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα, που ισχύουν στη Γαλλία, στην Ιταλία, στη Δ. Γερμανία — συστήματα που χαρακτηρίζονται από τη θαυμαία διάκριση παραλλήλων κατευθύνσεων με ποικίλα προγράμματα, από το άκρο κλασσικό (πολύχρονα και πολύωρος διδασκαλία λατινικών και αρχαίων ελληνικών από το πρωτότυπο) ως το καθαρό φυσικομαθηματικό. Το σύστημα αυτό είναι πράγματι το άριστο. Και εγώ προσωπικά εύχομαι να εφαρμοσθή το ταχύτερο στην Ελλάδα. Αλλά είμαι βέβαιος ότι δεν μπορεί να εφαρμοσθή τώρα.

Ας σκεφτούμε τι θα γινόταν, αν το νέο νομοσχέδιο ίδρυε τώρα περισσότερους παράλληλους τύπους μέσων σχολείων. Ανάμεσα τους θα υπήρχε φυσικά ο κλασσικός τύπος, θα ήταν το επίσης γνώριμο πρακτικό λύκειο ή πρακτικό γυμνάσιο, όπως το είπαν τελευταία. Για να σημειώσουν επιτυχία τα σχολεία αυτών των τύπων, δεν θα έπρεπε να ήταν πολλά: μερικές δεκάδες από κάθε τύπο θα ανταποκρίνονταν και στον αριθμό των μαθητών, που θα είχαν τα ανάλογα πνευματικά προσόντα και ενδιαφέροντα, και στις δυνατότητες του Κράτους, γιατί τα σχολεία αυτά χρειάζονται διδωθήκες, εργαστήρια, αθροιστικά μέσα. Ελάχιστα είναι τα σχολεία αυτών των τύπων ακόμη και στις μεγάλες χώρες, των οποίων θαυμάζουμε την παιδεία, κλασσική ή άλλη. Αλλά από την πρώτη κιόλας στιγμή ή κοινή

γνώμη, που θα είχε μπροστά της, από τη μια μεριά, τα γνώριμα σχολεία κλασσικής ή πρακτικής κατευθύνσεως, και από την άλλη μεριά άγνωστα σχόλια νέων τύπων, θα απέφευγε τα τελευταία και θα έδινε την προτίμησή της στα πρώτα, αξιώνοντας τον πολλαπλασιασμό τους και την επέκτασή τους σ' όλες τις γωνίες της χώρας. Η μεταρρύθμιση θα καταλύονταν μέσα σε λίγα χρόνια (1).

Ενισχυτικά αναφέρω ότι ποτέ στην Ελλάδα δεν έγινε ως τώρα πρότασις για την καθιέρωση ενός συστήματος παραπλήσιου με εκείνα που ισχύουν στις προηγμένες δυτικές χώρες — ούτε από τη μεγάλη Επιτροπή Παιδείας του 1958, που αιταριζόταν και από ειδικούς και από προσωπικότητες διαφόρων τάσεων, ούτε και από τον ίδιο τον κ. Γεωργούλη. Γιατί ο κ. Γεωργούλης διατυπώνει αυτή την γνώμη μόλις τώρα; Μήπως τώρα μόλις πληροφορήθηκε την ύπαρξη αυτών των συστημάτων; Αλλά ο κ. Γεωργούλης είναι πολυμαθής και κάθε άλλο παρά άκατατόπιστος στα παιδαγωγικά. Μήπως δεν ήθελε να προσφέρει μια τόσο σημαντική υπόδειξη στις προηγούμενες κυβερνήσεις; Αλλά διέτελεσε και Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου και Διευθυντής του Διδασκαλείου Μέσης και γενικά υπήρξε πρόσωπο πολύ συνδεδεμένο με την προηγούμενη εκπαιδευτική πολιτική. Δεν μένει λοιπόν παρά μία μόνη εξήγησις: ότι ο κ. Γεωργούλης δεν πιστεύει ούτε ο ίδιος ότι τα συστήματα αυτά μπορούν να χρησιμεύσουν ως υπόδειγμα στη μορφή που πρέπει να πάρη τώρα ή εκπαίδευσίς μας.

(1) Τα τελευταία χρόνια 54 αγροτικά γυμνάσια και 5 τεχνικά μεταβλήθηκαν σε κλασσικά. Πίσω από καθεμιά από τις μεταβολές αυτές βρίσκεται μια μικρή ιστορία, όπως αυτή: Προέβρυν το Υπουργείο απέφασε την ίδρυση οικονομικού γυμνασίου σε μια κομόπολη κοντά στη Θεσσαλονίκη, μόλις έγινε το αυτό γνωστό, οι κάτοικοι ξεσηκώθηκαν, έκλεισαν τα καταστήματα, ύψωσαν πένθιμες σημαίες, κτύπησαν νεκρώσιμα τις καμπάνες και σε λίγες μέρες είχαν το κλασσικό γυμνάσιό τους. Στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, η πίεσις είναι για πολλαπλασιασμό των πρακτικών σχολείων ή τμημάτων.

NEO ΣΧΟΛΕΙΟ

Ποία πρέπει να είναι ή μορφή που πρέπει να πάρη ή εκπαίδευσίς μας; Θα συμφωνήσουμε, νομίζω, σ' αυτά τα βασικά σημεία. Θα πρέπει: 1) να διακόψη την κακή παράδοση της ψευδο-κλασσικής παιδείας, που δεν εξυπηρετεί κανέναν ούτε εκείνους που θέλουν και χρειάζονται κλασσική μόρφωση· 2) χωρίς να απομακρυνθώ από την εθνική παράδοση και από τις ανθρωπιστικές αξίες, να δημιουργήση σχήματα που να εξυπηρετούν τις σύγχρονες ανάγκες του τόπου και να κατακτήσουν την εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης· 3) να δείξη στους Έλληνες μαθητές το πραγματικό πρόσωπο της αρχαίας Ελλάδας· 4) να δημιουργήση τις προϋποθέσεις για να αποκτήσουμε και εμείς αληθινή κλασσική παιδεία.

Εάν το νέο νομοσχέδιο πραγματοποιή τις πιο πάνω απαιτήσεις, είναι καλό και πρέπει να γίνη δεκτό. Αλλά για να κρίνουμε, απαιτούνται ακόμη: γνώση των δεδομένων που αντιμετώπισε ο νομοθέτης συζήτηση των λύσεων που προτείνει και σύγκρισή τους με άλλες που είτε απέριψε είτε δεν αντιμετώπισε, εκτίμηση των πιθανών αποτελεσμάτων σε αντιπαράβολή με τη σημερινή πραγματική κατάσταση. Και φυσικά, όλα αυτά με απόλυτη ελευθερία πνεύματος και κρίσεως, χωρίς προκαταλήψεις και πείσματα.

1) Η ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ Η ΙΔΙΑ: ΕΞΗ ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ, ΑΛΛΑ ΤΟΣΑ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Και παλαιότερα, και κατά τη συζήτηση μ' αφορμή τα νέα μέτρα, υποστηρίχθηκε από μερικούς ότι θα έπρεπε να προστεθώ μια ακόμη τάξη στη μέση παιδεία. Η εισηγητική έκθεση αποκρούει την άποψη τούτη με την αιτιολογία ότι η παράταση των έγκυκλιών σπουδών θα επέφερε σοβαρή επιβάρυνση της ιδιωτικής και δημοσίας οικονομίας και τονίζει το γεγονός ότι στα περισσότερα κράτη του κόσμου ακόμη και σε πολύ πλούσια, όπως οι Η. Π.Α., το Βέλγιο, ή Ολλανδία, ή Σουηδία, ή διάρκεια της φοιτήσεως στο δημοτικό και στη μέση παιδεία είναι δωδεκάχρονη. Σ' αυτά επιχειρήματα μπορεί να

προσθεθώ ακόμη τούτο: σήμερα δεν εξαντλούμε τις δυνατότητες που μας δίνουν τα δώδεκα χρόνια (κενά διδακτικού προσωπικού, συμπιεσμένα ωρολόγια προγράμματα, πολλές απρόοπτες αργίες κλπ.). Ας συμπληρώσουμε πρώτα όλα αυτά και έπειτα βλέπουμε, αν χρειάζεται δεκάτος τρίτος χρόνος.

2) Η ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΧΩΡΙΖΕΤΑΙ ΣΕ ΔΥΟ ΑΓΤΟΤΕΛΕΙΣ ΚΥΚΛΟΥΣ

Οι στατιστικές δείχνουν ότι από την πρώτη ως την τελευταία τάξη του γυμνασίου συντελείται μια σημαντική διαρροή μαθητών, έτσι ώστε οι τρεις ανώτερες τάξεις συγκεντρώνουν μόλις τα 36% του συνόλου. Τα υπόλοιπα 64% (ακραίοι αριθμοί 60—68%) εγκαταλείπουν το γυμνάσιο ως πριν από την τετάρτη τάξη, που κατά μέσον όρον έχει τους μισούς μαθητές από την πρώτη. Τα παιδιά που φεύγουν τόσο νωρίς από το γυμνάσιο δεν έχουν αποκτήσει μιαν ολοκληρωμένη μόρφωση: έχουν πάρει μόνο τις βάσεις μιας μόρφωσης που ουσιαστικά αξιοποιούνται στις τρεις ανώτερες τάξεις. Ο χωρισμός επιβάλλεται ακριβώς για να δοθώ αυτόχρονη παιδεία στους νέους που θα αποφοιτούν στο επίπεδο της σημερινής τρίτης γυμνασίου, επίπεδο που αντιστοιχεί με τη συμπλήρωση της εννεάχρονης υποχρεωτικής παιδείας. Για τους ίδιους λόγους είχε συστήσει τον χωρισμό της μέσης εκπαίδευσής σε δύο κύκλους και ή Επιτροπή Παιδείας του 1958.

Η Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών επέκρινε το μέτρο τούτο με την αιτιολογία ότι το νέο γυμνάσιο θα είναι ένα ανώτερο δημοτικό και ότι ή μέση παιδεία περιορίζεται στο λύκειο. Την άποψή της αυτή δικαιολογεί με τα επιχειρήματα:

1) Καταργούνται οι εξετάσεις από το δημοτικό στο γυμνάσιο.

2) Τα αρχαία ελληνικά θα διδάσκονται στο γυμνάσιο από μεταφράσεις (Υπόμνημα, σ. 6—7). Αλλά ή ύπαρξη ή μη εξετάσεων δεν είναι αποφασιστικός παράγων για το χωρισμό θαθμών εκπαίδευσής: κατά καιρούς κα-

NEO ΣΧΟΛΕΙΟ

759

ταργήθηκαν οι εξετάσεις ανάμεσα στο δημοτικό και στο Ελληνικό (παλαιότερα) ή στο γυμνάσιο και ως το 1925 δεν υπήρχαν εξετάσεις για την εισαγωγή στο Πανεπιστήμιο. Όσο για τη διδασκαλία των αρχαίων από μεταφράσεις το μέτρο τουτο αποδίδει στην ουσιαστική γνωριμία των μαθητών με τον αρχαίο κόσμο και θα επιφέρει ευρύτερη και βαθύτερη πνευματική καλλιέργεια παρά η τεχνολογική επεξεργασία μερικών σελίδων αρχαίων κειμένων όχι πρώτης γραμμής. Και κάτι άλλο: τα άλλα μαθήματα δε λαμβάνονται υπό όψη προκειμένου να χαρακτηριστεί ο βαθμός ενός σχολείου;

Φυσικά, με λανθασμένες τις προκειμένες μένουν μετέωροι ισχυρισμοί, όπως τοιούτοτρόπως δημιουργείται ανάπτυξεις της στοιχειώδους εκπαιδεύσεως εις βάρος της μέσης ή «ή μέση» εκπαιδεύσεως ασφυκτικώς περιοριζόμενη νοθεύεται ανεπανορθώτως και αφαιρείται κάθε έδαφος για τη σοβαρώτατη καταγγελία: «Η διαπίστωση αυτή γεννά εις την Σχολήν τον φόβον ότι «τέλος» των νέων μέτρων είναι ίνα οι σκοποί της στοιχειώδους εκπαιδεύσεως γίνουν οι κύριοι, αν μη οι μοναδικοί σκοποί της Εθνικής Παιδείας. Δηλ. ο νομοθέτης έχει σκοπό να κατεβάση τη μόρφωση των Ελλήνων σ' επίπεδο δημοτικού σχολείου!

- 3) ΤΑ ΝΕΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΟΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ, ΤΑ ΝΕΑ ΛΥΚΕΙΑ ΘΑ ΕΧΟΥΝ ΜΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΜΕ ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΑ ΤΑ ΛΑΤΙΝΙΚΑ

Και στο σημερινό σύστημα, οι τρεις κατώτερες γυμνασιακές τάξεις ήσαν κοινές. Το νέο καθεστώς δίνει αυτοτέλεια στις τάξεις αυτές, αλλά διατηρεί την ομοιογένειά τους από άποψη προγράμματος. Την ίδια ευχή είχε εκφράσει και η Έπιτροπή Παιδείας το 1958 (Πορίσματα, σελ. 25, 43—44).

Όσον αφορά τη διάρθρωση του λυκείου, το νομοσχέδιο γενικεύει τον επιτυχημένο τύπο σχολείου, αυτόν που είχε στις ανώτερες γυμνασιακές τάξεις τμήματα κλα-

σικής και πρακτικής κατευθύνσεως. Τα μαθήματα επιλογής συνεχίζουν ακριβώς τα τμήματα αυτά. Παράλληλα θα λειτουργήσουν οικονομικά και ναυτικά λύκεια. Στο σημείο αυτό το νέο νομοσχέδιο υπερέχει από τις υποδείξεις της Έπιτροπής του 1958 που πρότεινε καθαρά κλασικά γυμνάσια (80% του συνόλου), πρακτικά γυμνάσια (10%), και λύκεια ξένων γλωσσών (10%), γιατί ο αριθμός των πρακτικών αποδείχθηκε ανεπαρκής και τα λίγα σχολεία ξένων γλωσσών που λειτουργήσαν δεν είχαν επιτυχία.

Το άρθρο 10, παρ. 6 του νομοσχεδίου προβλέπει: «Η κατά την παράγραφον 4 του παρόντος άρθρου διαμόρφωσις δύο κύκλων σπουδών δι' έκαστον Λύκειον γίνεται δι' αποφάσεως του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ανανεωμένης κατ' έτος, κατόπιν προτάσεως του αρμοδίου Γενικού Επιθεωρητού, έφ' όσον επιτρέπει αυτήν ο αριθμός των φοιτώντων μαθητών, ή αριθμητική επάρκεια του διδακτικού προσωπικού και ή ύπαρξις επαρκών χώρων. Μη καθισταμένης δυνατής της εκδόσεως της ως άνω υπουργικής Αποφάσεως εφαρμόζεται ενιαίος τύπος προγράμματος». Η διάταξη αυτή είναι λογική, γιατί βέβαια το κράτος δε μπορεί να απασχολή προσωπικά και αΐθουσες για άκροατήρια λίγων μονάδων. Αλλά παρουσιάζει μερικά κενά που είναι εύκολο να συμπληρωθούν: 1) δεν όρίζει έλάχιστον αριθμό μαθητών για τη λειτουργία τμημάτων με μαθήματα επιλογής 2) δε δίνει δικαίωμα μετεγγραφής σε μαθητές που θα επιθυμούν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα της προτιμήσεώς τους σε άλλο λύκειο. Θα προχωρούσα περισσότερο: σωστό θα ήταν ο ύπουργός να όρίζει κάθε τρία ή πέντε χρόνια τα λύκεια που θα λειτουργούν με μία μόνη κατεύθυνση (έχοντας υπό όψη του δυνατότητες στεγάσεως, στοιχεία προσωπικού και τη ζήτηση που παρατηρήθηκε σε προηγούμενα χρόνια εκ μέρους των μαθητών). Έτσι οι ενδιαφερόμενοι, γονείς και μαθητές, θα ξέρουν έγκαιρα τα σχολεία που δε θα δώσουν τα μαθήματα της προτιμήσεώς τους και δε θα παρουσιάζεται το άτοπο να το πληροφορούνται πολύν καιρό μετά την έγγραφή τους, όταν πια θα πρόκειται να αρχίσουν ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

σούν τα μαθήματα. Το πρόβλημα θα παρουσιαστή όξύτερο με τα λατινικά, γιατί το μάθημα αυτό θα έχη μικρότερη ζήτηση. Φυσικά, κατά τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του νέου συστήματος, θα παρατηρηθή κάποια ρευστότητα και ασάφεια στις προτιμήσεις του κοινού, που θα δοκιμάζει τις νέες λύσεις και δυνατότητες. Αλλά με τον καιρό θα αποφασηνιστούν οι νέες τάσεις και τότε τα αρμόδια όργανα θα είναι σε θέση να ανταποκριθούν σ' αυτές με την επιθυμητή ακρίβεια.

- 4) ΚΑΤΑΡΓΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΕΙΣΙΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ, ΔΙΑΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΣΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

Η κατάργηση των εισιτηρίων εξετάσεων στο γυμνάσιο είναι συνεπής με δύο δεδομένα: με την πρόθεση του νομοθέτη να επεκταθή ο κατώτερος κύκλος της μέσης παιδείας σ' ευρύτερα στρώματα του λαού μας, γεγονός που πρέπει να χαιρετιστή και να βοηθηθή από όλους και, πρό πάντων με την καθιέρωση της έννεάχρονης υποχρεωτικής φοιτήσεως. Πώς θα μπορή ή πολιτεία να επιπλήττη ή και να τιμωρή εκείνους που δεν θα στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο ως το 15ο έτος της ηλικίας τους, όταν ή ίδια με τις εξετάσεις θέτει φραγμό στην είσοδο του γυμνασίου σ' ένα μέρος από τους μαθητές.

Στο σημείο τουτο ο κ. Γεωργούλης λέγχει το νομοθέτη γιατί, στη θέση των εξετάσεων, δεν ιδρύει γνωμοδοτικά όργανα που να εκτιμούν τα προσόντα εκείνων που ζητούν να έγγραφουν στο γυμνάσιο, κατά το πρότυπο της γαλλικής νομοθεσίας. Αλλά και αυτή ή πρόταση βρίσκειται όχι μόνο σ' αντίθεση με τα δεδομένα που είδαμε ότι επιόάλλουν την κατάργηση των φραγμών για την εισαγωγή στα γυμνάσια, αλλά και έδω από την ελληνική πραγματικότητα: Φαντάζεσθε, στην Ελλάδα, έπιτροπές που να αποφασίζουν, χωρίς εξετάσεις, ποιά παιδιά θα γίνουν δεκτά σε μία σχολή και ποιά δε θα γίνουν; Έδω βάλλονται και διαβάλλονται αποτελέσματα εξετάσεων. Πόσο μάλλον αποφάσεις έπιτροπών που δε θα στηρίζονται σ'

αντικειμενικά, για τους ενδιαφερομένους γονείς, δεδομένα.

Αργότερα, όταν έδραιωθή το σύστημα, θα γίνη δυνατόν να αναπτυχθή με την έδρυση περισσότερων παραλλήλων κλάδων. Τότε θα γίνη δυνατόν να μπουν εξετάσεις στην είσοδο όρισμένων κλάδων γυμνασιακού επιπέδου που θα χρειάζονται αυξημένα πνευματικά προσόντα και να λειτουργήσουν έπιτροπές επαγγελματικού προσανατολισμού για την καθοδήγηση των γονέων ως προς την κατεύθυνση που πρέπει να δώσουν στα παιδιά τους που δε θα πετυχαίνουν σ' αυτές τις εξετάσεις. Στοιχειώδης ρεαλισμός επιόάλλει ούτε να καθυστερούμε σ' άπαρχαιωμένα συστήματα ούτε να διαζόμεσθε να φτάσουμε στα υπερμοντέρνα.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

«Το γυμνάσιον προορίζεται να συμπληρώση την έγκύκλιο μόρφωσιν την παρεχομένην υπό του Δημοτικού Σχολείου και να ύψωση την στάθμην των βασικών διά κάθε άνθρωπον γνώσεων, συμφώνως προς τας ηύξημένας απαιτήσεις της έποχής μας. Το παιδευτικόν έργον του πρέπει να προς αυτόν προσαρμογήν». (άρθρ. 10 παράγρ. 1).

Κάθε καλής πίστεως σύζητητής θα συμφωνήση ότι οι σκοποί αυτοί: α) είναι εκείνοι που μπουδν να τεθούν από μία δημοκρατική κυβέρνηση σ' ένα δημοκρατικό καθεστώς β) μπουδν να συγκεντρώσουν τη συμφωνία των κατά το δυνατόν ευρυτέρων τμημάτων του ελληνικού λαού. γ) αν ταποκρίνονται στις ανάγκες της μεγίστης είναι: α) Η θρησκευτική άγωγή των μαθητών κατά τα δόγματα της Χριστιανικής θρησκείας και έθνική και ήθική διαπαιδαγώγησις αυτών κατά τας αρχάς του δημοκρατικού πολιτεύματος της χώρας. β) Η καθοδήγηση των μαθητών με σκοπόν να προσπελάσουν ούτοι τον Αρχαίον Ελληνικόν Κόσμον, την ιστορίαν και την τέχνην του και να γνωρίσουν σοβαρά έργα της νέας ελληνικής Γραμματείας. γ) Η παρόρμησις των μαθητών προς την στοχαστικήν διερεύνησιν του φυσικού πε-

βάλλοντος και της κοινωνικής πραγματικότητας, καθώς και ο επαγγελματικός προσανατολισμός αυτών» (άρθρ. 8, παρ. 1).

Το Λύκειο προορίζεται να προσφέρει πλουσιότερα εγκύκλιον μόρφωσιν εις τους νέους, οι οποίοι θα προωθηθούν εις ελευθέρια επαγγέλματα ή εις θέσεις (δημοσίων ή ιδιωτικών υπηρεσιών) απαιτούσας προσόντα ανωτέρου επιπέδου, καθώς και να προπαρασκευάσουν τους μέλλοντες να φοιτήσουν εις Ανωτάτας Σχολές. Εις το Λύκειο οι μαθηταί πρέπει: α) Να επικοινωνούν με το πνεύμα του Χριστιανισμού και να κατανοήσουν τον ιστορικό ρόλον της Ορθοδοξίας εις την διαμόρφωσιν του Νέου Ελληνισμού. β) Να εξευγενίσουν την προσωπικότητά των δια της μελέτης των έργων των κλασικών συγγραφέων (κατά κύριον λόγον εις το πρωτότυπον) και να εκτιμήσουν την αξίαν της αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Τέχνης. γ) Να μελετήσουν ιστορικώς την Νεοελληνικήν Γραμματείαν και τας μεγάλας μορφάς της νεοελληνικής πνευματικής ιστορίας. δ) Να γνωρίσουν πληρέστερον και ευκρινέστερον την δομήν και τους νόμους του φυσικού και του κοινωνικού κόσμου, και να επιδιώξουν την καλύτεραν πλειοψηφίαν των εφήβων μας και δια μέσου αυτών εξυπηρετούν τις ανάγκες της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας. Και γενικώς, να πραγματοποιούν ένα όρο που θέσαμε εξ αρχής ως κριτήριο για τη μορφή και το περιεχόμενο των νέων εκπαιδευτικών κατευθύνσεων: χωρίς να απομακρύνονται από την εθνική παράδοση και από τις ανθρωπιστικές αξίες, ανταποκρίνονται στις προσδοκίες και στις ανάγκες των ανθρώπων που ζούν αυτή τη στιγμή στον τόπο του.

Οι σκοποι κλιμακώνονται από τον κατώτερο στον ανώτερο κύκλο. Έτσι το γυμνάσιο θα προσφέρει θρησκευτική αγωγή, το λύκειο θα επιδιώξη την επαφή με το πνεύμα του Χριστιανισμού. Στο γυμνάσιο θα γίνεται η πρώτη γνωριμία με την ιστορία των αρχαίων Ελλήνων, το λύκειο θα προχωρή στον τελικό σκοπό, που είναι ο εξευγενισμός της προσωπικότητας των μαθητών. Από τα νέα ελληνικά κεί-

μενα, ο δρόμος οδηγεί στους δημιουργούς και στην εποπτεία της ιστορίας των νέων ελληνικών γραμμάτων. Με αντίστοιχο αναβαθμό προγραμματίζεται επίσης η διείσδυση στο φυσικό κόσμο και στα κοινωνικά φαινόμενα.

Θα μού επιτραπεί μία εισήγηση. Η ρητή, μινεία της ιστορίας των αρχαίων Ελλήνων (άρθρ. 8 παρ. 1, β) και της ιστορικής μελέτης της νέας ελληνικής γραμματείας (άρθρ. 10 παρ. 1, γ) κάνει αίσθητή την έλλειψη αναφοράς στο Βυζάντιο (πολιτική και ιστορία, γράμματα, τέχνες) καθώς και στη νεώτερη ιστορία (πολιτική και ιστορία τεχνών). Ίσως θα πρέπει να προστεθεί ρητά ότι ένας από τους σκοπούς της Μέσης Εκπαιδεύσεως είναι και η μελέτη της ελληνικής ιστορίας μέσα στην αδιάσπαστη ροή της.

ΕΡΧΟΜΑΣΤΕ τώρα στο πρόγραμμα των μαθητών του γυμνασίου και του λύκειου. Θα σταθούμε μόνο στις καινοτομίες του προγράμματος. 1. Αρχαία ελληνική γραμματεία και γλώσσα. Όπως είπαμε προηγουμένως το μάθημα των αρχαίων ελληνικών σε μετάφραση. Η διδασκαλία της αρχαίας γλώσσας, με τη γραμματική και το συντακτικό της θα επακολουθή. Η πρώτη προσέλαση στον αττικό λόγο θα γίνεται στην τρίτη τάξη του γυμνασίου. Στο λύκειο θα γίνεται κανονική διδασκαλία αρχαίων ελληνικών, κυρίως από πρωτότυπα, σε ώρες κοινές για όλους τους μαθητές αλλά και σε πρόσθετες για εκείνους που θα επιλέγουν τον κύκλο των ενισχυμένων φιλολογικών και ιστορικών μαθημάτων.

Είναι λοιπόν ανακριβής ο ισχυρισμός της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών: «Την ένότητα ταύτην (ένν. του ελληνικού έθνους) διακόπτει το νέον σύστημα δια της θεμελιώσεως ολοκληρώ του έννεαετούς κύκλου εκπαιδεύσεως επί των λαϊκών μόγων ριζών του Νεοελληνικού Πολιτισμού και επί της πνευματικής παραγωγής των τελευταίων μόνον αιώνων» (Υπόμνημα, σελίς 10).

Η εισηγητική έκθεσις δικαιολογεί την πρόταξη της διδασκαλίας αρχαίων κειμέ-

νων με τα εξής δύο επιχειρήματα:

1) «Δεν είναι επιτρεπτόν να περιμένωμε πρώτον να μάθη (ένν. ο μαθητής) την γλώσσαν των αρχαίων ελληνικών κειμένων και έπειτα να τον φέρωμεν εις άμεσον πρόσ αυτά επικοινωνίαν, διότι τότε θα έπρεπε και τα τρία έτη του γυμνασίου να αναλωθούν εις το επίμονον τουτο έργον, χωρίς να προφθάσωμεν τίποτε από τον ώραιον εκείνον κόσμον ιδεών να προσφέρωμεν (όπως γίνεται άτυχώς σήμερα εις τας τρεις πρώτας γυμνασιακάς τάξεις) ...»

Πραγματικά η μεταρρύθμιση αυτή αποβλέπει στα παιδιά που θα αφήσουν τα θρανία με το απολυτήριο του νέου γυμνασίου: στη θέση λίγων γραμματικών κανόνων και της τεχνολογικής αναλύσεως μερικών σελίδων του Ξενοφώντα και του Αρριανού, θα έχουν διαβάσει ολόκληρον τον Ηρόδοτο, την Ιλιάδα ή την Οδύσσεια και άλλα ακόμην, πρόσφορα για την ηλικία τους, ελληνικά κείμενα και θα έχουν αποκτήσει σαφείς γνώσεις για το περιεχόμενό τους, για την εποχή που τα παρήγαγε, για τις ιδέες και τις αξίες της. Αλλά και τα παιδιά που πρόκειται να προχωρήσουν στο λύκειο δε θα χάνουν από το νέο σύστημα, όπως το λέει το δεύτερο επιχειρήμα της εισηγητικής έκθεσεως:

2) «Εφ' όσον θα έχη προηγηθή η εργασία του Γυμνασίου εις τον τομέα της Αρχαιογλωσσίας, καθ' όν τρόπον ελέχθη, είναι βέβαιον ότι ταχέως οι μαθηταί του Λυκείου θα κατορθώσουν να μελετούν τα κλασικά κείμενα εκ του πρωτοτύπου με περισσότερον θετικά αποτελέσματα».

Το σύστημα αυτό έχει δοκιμαστή, έστω σε μικρή κλίμακα, από πολλούς εκπαιδευτικούς, που μπορούν να μαρτυρήσουν την αποτελεσματικότητά του.

Ανάλογα επιχειρήματα υπέρ των μεταφράσεων διατύπωσε ο Χ. Καρούζος στις συζητήσεις που έγιναν στην Ακαδημία Αθηνών με άφορμή την εισαγωγή των μεταφράσεων στα σχολεία: «Αλλά και όσοι θα φοιτήσουν εις κλασικόν Γυμνάσιον χρειάζονται όχι ολιγώτερον τας μεταφράσεις. Διότι εις το πρωτότυπον δεν είναι δυνατόν να διδαχθούν αναλυτικώς παρά 400—500 στίχους του Όμηρου και έλάχιστον Ηρόδοτον, Θουκυδίδην, Σοφοκλήν,

Πλάτωνα κλπ. Αλλά με τα σπαράγματα αυτά από την γιγαντιαία πνευματικήν δημιουργίαν της αρχαίας Ελλάδος πώς είναι δυνατόν οι νέοι να την γνωρίσουν, να την εκτιμήσουν, και να την αγαπήσουν; κλπ.»

Σ' αυτά μπορεί να προστεθή και τουτο το επιχειρήμα: οι μαθητές, χρησιμοποιώντας δοκιμες μεταφράσεις, θα αποκτήσουν ύψηλά πρότυπα, που θα μιμηθούν στις δικές τους μεταφραστικές απόπειρες, όπως τώρα μιμούνται, αλλοίμονο, τις φρικτές δήθεν μεταφράσεις που βρίσκονται σε κάθε μαθητική σάκκα, και που είναι υπόδειγματα κακού γούστου και παράγοντες πνευματικής αποχαυνώσεως.

Οι δοκιμαστικές επικρίσεις που διατυπώθηκαν εναντίον της χρησιμοποιήσεως μεταφράσεων, είτε προέρχονται από έλλειψη επιχειρημάτων, είτε αποβλέπουν στη δημιουργία εντυπώσεων, δεν προσφέρονται σε συζήτηση, και δε θα μάς απασχολήσουν εδώ.

Κατά τα λοιπά, η πολεμική στηρίζεται με το ένα πόδι σε ανακριβείς ισχυρισμούς ως προς την αποστολή και την έκταση εφαρμογής του μέτρου και με το άλλο σ' επιχειρήματα έωλα και μετέωρα.

Ανακριβείς είναι οι ισχυρισμοί ότι οι μεταφράσεις πρόκειται να αντικαταστήσουν τα πρωτότυπα. Έτσι π.χ. διαβάξουμε: «Εάν όμως παραδεχθώμεν, ως παραδέχονται οι προτείνοντες, ότι η μετάφρασις αντικαθιστά πλήρως το πρωτότυπον.» (Ε. Σκάσσης, συνέδριον της Ακαδημίας, 23 Μαΐου 1946). Αλλά, όπως φαίνεται καθαρά από το νομοθέτημα και από την εισαγωγικήν έκθεση, οι μεταφράσεις έχουν περιορισμένη αποστολή: θα αποτελούν μέσο για την πρώτη γνωριμία των μαθητών με τον κλασικό κόσμο, μέσο που κρίθηκε, και είναι, πιο αποτελεσματικό από αυτό που χρησιμοποιήσαμε ως τώρα. Μέσα στα έξι χρόνια της φοιτήσεώς του στη μέση εκπαίδευσι, κάθε μαθητής θα αρχίσει με μεταφράσεις και θα προχωρήσει σε πρωτότυπα. Και ακόμη όρισμένα κείμενα που θα διδαχθούν από μετάφραση στα παιδιά των 12, 13, 14 ετών, θα διδαχθούν και από το πρωτότυπο στα ίδια παιδιά, όταν φθάσουν στο λύκειο (τέτοια κείμενα

είναι, όπως πληροφορούμαι, τα ιστορικά έργα του Ηροδότου και του Θουκυδίδη, τα δημηρικά έπη κ. ά.).

Οι επικριτές δέν περιορίζονται στη διατύπωση των ανακριδών αυτών ισχυρισμών, αλλά και προχωρούν στην εξαγωγή συμπερασμάτων. Αυτή ή πράξη αποτελεί σόφισμα, όπως ξέρει κάθε άπόφοιτος γυμνασίου. Νά ένα παράδειγμα: «Είναι φανερόν ότι ή επιχειρουμένη τροποποίησης του προγράμματος έχει ως κύριον σκοπόν της νά διακόψη την έπαφήν της εις τά σχολεία της μέσης εκπαιδεύσεως φοιτώσης νεότητος πρὸς την αρχαίαν ελληνικήν παράδοσιν. Οι φορείς του εκπαιδευτικού μεταρρυθμιστικού κινήματος από των αρχών του είκοστου αιώνος εις την χώραν μας θεωρούν την διδασκαλίαν των αρχαίων κλασικών γλωσσών εις τά σχολεία ως υπόλειμα αναχρονιστικών αντιλήψεων και ως εμπόδιον διά την πρόοδον. Επειδή όμως δέ τολμούν εὐθέως και ειλικρινῶς νά προβάλλουν τὰς δοξασίας των αὐτάς, χρησιμοποιούν πλαγίους τρόπους διά νά φθάσουν εις τὸ ὑπ' αὐτῶν ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Εἰς ἐκ τῶν πλαγίων αὐτῶν τρόπων εἶναι και ἡ χρησιμοποίησις μεταφράσεων. Δίδονται αἱ μεταφράσεις διὰ νά μὴ ὑπάρχη πλέον ἡ ἀνάγκη νά ἀνατρέχουν αἱ νέαι γενεαὶ εἰς τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Δοθέντος δὲ ὅτι τὰ λογοτεχνικά ἔργα και κατὰ τὴν ἀρίστην μεταφραστικὴν των ἀπόδοσιν χάνουν τὰ 90 ἑκατοστὰ τῆς ἀξίας των, μετὴν πάροδον τοῦ καιροῦ θὰ ἐπέλθῃ ἀποξένωσις τῶν νέων γενεῶν ἀπὸ τὴν γνησίαν ἑλληνικὴν παράδοσιν». (Κ. Γεωργούλης). Ὁλόκληρος αὐτὸς ὁ συλλογισμὸς (καὶ ἡ δυσφήμιση ποὺ περιέχει) στηρίζεται σὲ δύο προϋποθέσεις: 1) ὅτι στὴ μέση παιδεία δὲ θὰ διδαχθῶν πιὰ καθόλου ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα και ἀρχαῖα ἑλληνικά κείμενα στὸ πρῶτότυπο· 2) ὅτι οἱ μεταφράσεις, ποὺ δῆθεν θὰ ἀντικαταστήσουν τὰ πρῶτότυπα, δὲν ἀξίζουν τίποτε, ἀφοῦ οἱ καλύτερες ἀποδίδουν μόλις τὰ δέκα ἑκατοστὰ τοῦ πρῶτότυπου. Ἡ πρώτη προϋπόθεση εἶναι, ὅπως εἶδαμε, ἀνακριδής. Ἡ δεύτερη, εἶναι ἀθάλαττη: δὲν ξέρουμε πῶς εἶναι δυνατόν νά βαθμολογηται μετὰ ἑκατοστὰ ἡ ἐπιτυχία των μετα

φράσεων, οὔτε δεχόμεστε ὅτι οἱ καλύτερες μεταφράσεις ὑστεροῦν τόσο σημαντικὰ ἀπὸ τὰ πρῶτότυπά τους.

Στὴν ἴδια λανθασμένη προϋπόθεση στηρίζεται ὁ ισχυρισμὸς ἄλλων επικρίσεων, ὅτι οἱ μαθητές, μὴ διαβάζοντας τὰ πρῶτότυπα, δὲ θὰ ἀσχοῦνται διανοητικά.

Θὰ μπορούσαμε νά συνεχίσουμε γιὰ πολὺ ἀκόμη, ἀναφέροντας και ἀναλύοντας συλλογισμοὺς αὐτοῦ τοῦ εἵδους. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ χῶρος διαθέτουμε εἶναι περιορισμένος, ἀναγκάζομαστε νά περάσουμε τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ δὲ θίγουν τὸ στόχο τους. Καὶ ἐδῶ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά κάνουμε μιὰ ἐπιλογή.

Ἡ πιὸ χαρακτηριστικὴ συλλογὴ τέτοιων επιχειρημάτων μᾶς προσφέρεται ἀπὸ τὸ Ὑπόμνημα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, σελ. 11—12:

1) «Τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά και τὰ Λατινικά δέν παρέχουν γνώσεις τῆς πρακτικῆς ζωῆς μετὴν κοινήν ἔννοιαν. Τὴν παροχὴν τοιούτων γνώσεων δέν ἔχει σκοπὸν οὐδεμία ἐκ τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν, τὰς ὁποίας συνηθίζουμε νά καλῶμεν ὑπερηφάνως ἑλληνοχριστιανικάς και αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν θάσιν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Φυσικά δὲ οὐδ' ἐν μεταφράσει τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά κείμενα ὑπηρετοῦν τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, ὅπως τὰς ὑπηρετοῦν ἡ Λογαριαστικὴ ἢ ἡ Εὐλουργικὴ». Ἀλλὰ ἡ διδασκαλία ἀρχαίων κειμένων ἀπὸ μεταφράσεις δέν εἰσάγεται γιὰ νά ἐξυπηρετήσῃ πρακτικὸς σκοποὺς, ἀνάλογους μετὰ ἐκείνους ποὺ ἐξυπηρετοῦν ἡ Λογαριαστικὴ και ἡ Εὐλουργικὴ (ἐνδιαφέρον συνειρμός!), ἀλλὰ παιδευτικούς, ποὺ ἀναλύσαμε πιὸ πάνω.

2) Μορφή και περιεχόμενον «τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας εἶναι ἀδιασπᾶστος ἡνωμένον, μόνον δ' ἐξ ἀνάγκης — οὐδέποτε διὰ παιδευτικὸς λόγους — ἐπιβάλλεται ἡ ὑπαρξίς μεταφράσεων». Ἡ πρόταση ὅτι μορφή και περιεχόμενον εἶναι ἀδιάσπαστα ἑνωμένα ἀληθεύει, ἀλλὰ στὴ φάση ἐκείνην, ὅπου κανεῖς, ἔχοντας πιὰ κατακτήσει τὴ γλῶσσα και ἔχοντας φθάσει σὲ μιὰ πνευματικὴ ὠριμότητα, ἀπολαμβάνει τὴ μορφή και τὸ περιεχόμενον

στὴν ἀρχέγονη σύζευξή τους, ὅπως δῆλκων ἀπὸ τὸν δημιουργό. Εἶναι ἀστεῖο νά ἰσχυριστῇ κανεῖς ὅτι αὐτὸ συμβαίνει μετὰ παιδάκια ποὺ κάνουν τὰ πρῶτα δῆματά τους στὴν ἀρχαιογνωσία. Σ' αὐτὴ τὴ φάση τῆς παιδείας, οἱ μεταφράσεις ἔχουν νά ἐπιτελέσουν ὀρισμένη ἀποστολή, ποὺ εἶδαμε πιὸ πάνω — γι' αὐτὸ και ἐπιβάλλονται γιὰ παιδευτικὸς λόγους.

3) «Αἱ μεταφράσεις εἶναι μνημεῖα τῆς γλωσσικῆς μορφῆς και τῆς περιορισμένης ἐποχῆς, εἰς ἣν ἀνήκουν — ὄχι τῆς οἰκουμηνικότητος και τῆς ὑπερχρονικότητος τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύουν τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά κείμενα». Ἄν κρίνουμε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ πρόταση αὐτὴ εἶναι τυπωμένη μετὰ ἀραιὰ στοιχεῖα, οἱ συντάκτες τῆς θὰ πρέπει νά τῆς δύνουν ἰδιαίτερη βαρύτητα. Ἀλλὰ στὴν πραγματικότητά πρέπει γιὰ μιὰ σύγκρισιν ἀνόμοιων στοιχείων: συγκρίνεται ἡ χρονικὰ περιορισμένη διάρκεια τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τῶν μεταφράσεων μετὰ τὴν οἰκουμηνικότητα και τὴν ὑπερχρονικότητα τοῦ περιεχομένου τῶν πρῶτότυπων. Ἀλλ' ὅταν τὸ περιεχόμενον εἶναι οἰκουμηνικὸ και ὑπερχρονικὸ δέν καταλύεται μετὰ τὴν μεταφορὰ τοῦ σ' ἄλλη γλῶσσα.

4) «Ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν διὰ μεταφράσεων θὰ ἦτο ἰσοδύναμος π.χ. πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς διὰ οἰκοδομημάτων, ὅπως ἡ Συναία Ἀκαδημία, τὸ Πανεπιστήμιον ἢ ἡ Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη, οἰκοδομημάτων δηλαδὴ μῖμουμένων τὴν ἀρχαίαν ἀρχιτεκτονικὴν, ἀγνοουμένων τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως. Αἱ μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων, ἀκριβῶς ὅπως και τὰ κλασσικὰ οἰκοδομήματα ἀνήκουν στὴν σημερινὴν ἐποχὴν, ὅθεν και δέν ἐπιτρέπουν νά ἴδωμεν εἰμὴ μακρόθεν μόνον τὸν κόσμον εἰς τὸν ὁποῖον οὕτω ἐλάχιστα θὰ δυνάμεθα νά γνωρίσωμεν...». Ἐδῶ ἔχουμε ὀλοφάνερες συγχύσεις ἐννοιῶν. Οἱ μεταφράσεις εἰς ταυτίζονται μετὰ μίμῃς και τὰ πρῶτοπα τῶν μιμήσεων μετὰ τὰ πρῶτοπα αὐτὰ (τῶν μεταφράσεων). Ἐξ ἄλλου, ἡ Συναία Ἀκαδημία, τὸ Πανεπιστήμιον, ἢ Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη δέν εἶναι μεταφράσεις, οὔτε καὶ μίμῃς και

συγκεκριμένου προτύπου, ἀλλὰ ἔργα ποὺ κλασικίζουσιν. Ἀλλὴ σύγχυση ὑπόκειται στὸ γεγονός ὅτι τὰ ἀρχαῖα εἰκαστικά ἔργα δέν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μεταφράσεις, ὅπως τὰ ἔργα τοῦ λόγου.

5) «Πῶς εἶναι δυνατόν νά θεωρηται ἀνθρωπιστικὸν σχολεῖον Μέσης Παιδείας ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ μὲν ἀρχαῖα Ἑλληνικά κείμενα διδάσκονται ἐκ μεταφράσεων...». Ἐδῶ, ἐκτός τοῦ ὅτι προϋποτίθεται ἡ λανθασμένη ἰδέα ὅτι στὴ Μέση Παιδεία δὲ θὰ διδάσκονται ἀρχαῖα κείμενα ἀπὸ τὸ πρῶτότυπο, ἡ ἔννοια τοῦ ἀνθρωπισμοῦ στενεύει σὲ σημεῖο ποὺ νά ταυτίζεται μετὰ τὴ γλωσσικὴ μορφή τῶν ἰδεῶν και τῶν ἀξιών και ὄχι μετὰ τίς ἰδέες και τίς ἀξίες αὐτῆς καθ' αὐτῆς.

6) «Ἐπαναλαμβάνοντας μιὰν Σωκρατικὴν ἐρμηνείαν, θὰ εἴπωμεν ὅτι ἐκ τῆς μεταφράσεως λείπει ἡ «θεία μοῖρα», ἥτις δίδει στὸ πρῶτότυπον τὴν παιδευτικὴν του ἀξίαν. Κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Σωκράτους οὔτε τὴν ἡνιοχικὴν οὔτε τὴν ἀλιευτικὴν οὔτε τὴν μαντικὴν οὔτε ἄλλην τέχνην μανθάνει τίς ἐκ τοῦ Ὀμήρου· ἀλλ' ἡ θεία μοῖρα ἡ ἐνυπάρχουσα εἰς τὰ δημηρικά ἔπη ἔλκει τοὺς ἀνθρώπους. Ἀκριβῶς δὲ ἡ «θεία αὐτὴ μοῖρα» δέν μεταφράζεται. Ἡ μετάφρασις εἶναι μίμησις τρίτη και πολλοστή». Ὁ ἀναγνώστης θὰ πιστέψῃ, μετὰ τὸ κύρος μιᾶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ὅτι ἡδὴ στὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα εἶχε τεθῇ ζήτημα διδασκαλίας παλαιῶν κειμένων, συγκεκριμένα τοῦ Ὀμήρου, ἀπὸ μετάφραση και ὅτι ὁ Σωκράτης καταδίκασε τὸ τὸλμημα μετὰ τὸ ἐπιχειρήμα ὅτι οἱ μεταφράσεις δέν ἀποδίδουν τὴ θεία μοῖρα ποὺ ὑπάρχει στὸ πρῶτότυπο. Στὴν πραγματικότητά πρέπει γιὰ μιὰ πολὺ ἀθαύρητη χρησιμοποίησιν πλατωνικῶν σκέψεων, τελειῶς ξένων πρὸς τὸ πρόβλημα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ. Κατὰ τὰ λοιπά, ἡ περικοπή τούτῃ ἐπαναλαμβάνει τὴ σύγχυση ἀνάμεσα σὲ μετάφραση και μίμηση.

Συγκρίνοντας τὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ και κατὰ τῶν μεταφράσεων, δὲ μένει οὔτε σκιὰ ἀμφιβολίας γιὰ τὴ χρησιμότητά τους και γιὰ τὸ ἀδάσιμο τῶν ἐναντίων τους ἐπικρίσεων.

Ἄς δοῦμε τώρα, ἂν εἶναι ἀρκετὸς ὁ

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΟΦΙΣΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

του κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΝΔΡΙΩΤΗ
Καθηγητού Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν και τὸ προγεφύρωμά της στὴν Ἀκαδημία θορυβήθηκαν τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν ἀγγελία τοῦ νέου ἐκπαιδευτικοῦ νομοσχεδίου τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὥστε πρὶν ἀκόμα τὸ δοῦν, διάστησαν νὰ τοῦ κηρύξουν τὸν πόλεμο, βέβαιοι ἀπὸ πρὶν γιὰ τὸ «ἐπαναστατικὸ» περιεχόμενό του. Γιατὶ καὶ μόνη ἡ σκέψη ὅτι μὲ τὴν ἰσοτιμία δημοτικῆς καὶ καθαρεύουσας δὲ θὰ δικαιῶνται πιά μὲ σύμμαχο τὸ Νόμο νὰ ἀπορρίπτουν γραπτὰ τῶν φοιτητῶν γραμμένα στὴ δημοτικὴ καὶ νὰ στιγματίζουν τὶς νεοελληνικὲς μεταφράσεις τῶν κλασικῶν κειμένων τοὺς φέρνει ἀλλεργικὲς καταστάσεις.

Ἔτσι καὶ ἡ Σχολὴ ὡς ἱδρυμα ἐξέδωσε καὶ σκόρπισε σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα τὸ γνωστὸ «ὑπόμνημα ἐπὶ τῶν κυβερνητικῶν μέτρων περὶ τῆς Παιδείας», καὶ τὰ μέλη της, ὡς ἄτομα, ἄρχισαν μὲ ἀρθρογραφία στὶς στήλες τῶν ἑφημερίδων νὰ χτυποῦν τὶς καμπάνες τοῦ κινδύνου ὁ ὁποῖος δῆθεν ἀπειλεῖ τὴν παιδεία μας ἀπὸ τὴν «ἐπανάστασιν εἰς τὴν ἐκπαιδεύσιν», πού φέρνει τὸ νομοσχέδιο. Καὶ τοῦ ὑπομνήματος καὶ τῆς ἀρθρογραφίας ἡ κινδυνολογία συναιρεῖται σὲ δύο ἰσχυρισμούς: 1) Ὅτι ἡ ἰσοτιμία τῆς δημοτικῆς μὲ τὴν καθαρεύουσα ἀποξενώνει τὸ ἔθνος μας ἀπὸ τὴ λόγια παράδοση καὶ 2) ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν κλασικῶν κειμένων μὲ νεοελληνικὲς μεταφράσεις ὀδηγοῦν στὴν παρακμὴ τῶν κλασικῶν σπουδῶν στὴ χώρα μας.

Εἶναι περιττὸ νὰ τονίσω ὅτι στὶς ἀντιρρήσεις μου καὶ πρὸς τὰ δύο αὐτὰ σημεῖα δὲν ὀδηγοῦμαι οὔτε ἀπὸ ἀσέβεια πρὸς τὴ Σχολὴ ὡς ἱδρυμα, στὴν ὁποία σπουδᾶσα καὶ ἐγώ, οὔτε ἀπὸ ἐχθρότητα πρὸς τὰ σημερινὰ μέλη της, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλοὶ εἶναι συμφοιτητὲς καὶ φίλοι μου, ἄξιοι κάθε τιμῆς ὡς ἐπιστήμονες. Στὴν εὐγενῆ ἀ-

μίλλα τῶν ἰδεῶν πού κινοῦν τὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ καθενὸς μας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ βαρύνουν οἱ συναισθηματικοὶ δεσμοί.

Οἱ ἀντιρρήσεις μου στηρίζονται σὲ δύο ἀντιπροσωπευτικὰ κείμενα: Στὸ Ὑπόμνημα τῆς Σχολῆς καὶ στὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητῆ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ι. Ν. Θεοδωρακοπούλου στὴν «Καθημερινή».

Καὶ πρῶτα γιὰ τὶς ἐπιπτώσεις τοῦ χωρισμοῦ τῆς Μέσης Παιδείας σὲ δύο χωριστοὺς κλάδους, τὸ τριτάξιο Γυμνάσιο, ὅπου τὰ κλασικὰ κείμενα θὰ διδάσκονται ἀπὸ μεταφράσεις καὶ τὰ λατινικὰ καταργοῦνται καὶ τὸ τριτάξιο Λύκειο, ὅπου τὰ ἀρχαῖα μένουν, καὶ τὰ λατινικὰ γίνονται προαιρετικά.

Δικαιολογώντας ὅτι περιορίζουν τὴν ἐπίκριση τοῦ νομοσχεδίου σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ παλαιὸ Γυμνάσιο μόνον, ὡς ἐνόητα, λένε πῶς «ὅ,τι χαρκτηρίζει τὸν βαθμὸν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἔθνους, τοῦτο εἶναι τὸ Γυμνάσιον καὶ ἡ ἐνσωμάτωσις τῶν τριῶν τάξεων τοῦ Γυμνασίου στὴ λαϊκὴ παιδεία καὶ ἡ παροχὴ τῆς ἀνθρωπιστικῆς μόρφωσης σὲ ὅλο τὸ λαὸ «ἀποδεικνύει ὀπισθοδρόμησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως». Λάθος μεγάλο καὶ πολλῶν κακῶν αἰτίαι στὸν τόπο μας. Γυμνάσια, καὶ μάλιστα ὅπως τὰ θέλουν, εἶχαμε ἐδῶ καὶ δύο αἰῶνες, ἀλλὰ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἔθνους δὲν εἶχαμε. Γιατὶ τὰ Γυμνάσια αὐτὰ ἀντὶ νὰ εἶναι ἐστὶς φωτισμοῦ ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους, ἦταν σημεῖα ὀριστικοῦ γλωσσικοῦ καὶ πνευματικοῦ χωρισμοῦ τῶν λίγων μορφωμένων, ἀπὸ τὸ ἔθνος, ἀπὸ τὴν ἀπέραντη μάζα τοῦ λαοῦ, πού καταδικάζονταν ἀπὸ τοὺς λογίους τοῦ σὲ ἀλλόγλωσσο καὶ μορφωτικὰ ἀνύπαρκτον ὄχλο. Πρέπει νὰ τὸ καταλάβουμε, ἔστω καὶ ἀργά, πῶς ὅχι ἡ ἀσήμαντη μειονότητα τῶν ἀπόφοιτων τοῦ Γυμνασίου, ἀλλὰ ἡ γενικὴ

παιδεία, τὸ γενικὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ εἶναι ὁ δείκτης τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου κάθε λαοῦ. Ἀκόμα καὶ σὲ τρισάβαρες χώρες μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ μιὰ κάστα (élite) μὲ ἀρίστη γυμνασιακὴ κατάρτιση, καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὴ νὰ θράξῃ μέσα στὴν πίσσα τῆς ἀμορφωσιᾶς τὸ ἔθνος, τὰ ἑκατομμύρια τοῦ λαοῦ, ξένα πρὸς κάθε μορφωτικὸ ἀγαθὸ. Τὸ πολιτικὸ μας ἐπίπεδο θὰ ὀρίσκειται πάντοτε ἐκεῖ πού σταματᾷ ἡ μόρφωση τῶν ἑκατομμυρίων. Ὅχι, χίλιες φορές ὅχι ἐκεῖ πού μπορεῖ νὰ φτάσῃ ἡ μόρφωση τῶν ὀλίγων, καὶ πάρτε τὸ ἀπόφαση. Αὐτὸ ἀκριδῶς εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ νέου ἐκπαιδευτικοῦ νομοσχεδίου, ὅτι ἀποκαθιστᾷ τὴν παιδεία τοῦ λαοῦ στὰ ὀρθὰ καὶ δίκαια μέτρα της, κάνοντάς τὴν αὐτόνομη, ὑψώνοντάς τὴν σὲ αὐτοσκοπὸ καὶ λυτρώνοντάς τὴν ἀπὸ τὴν προαιώνια ὑποταγὴ στὶς μορφωτικὲς ἀνάγκες τῆς ἀντὶλαϊκῆς μειονότητας πού θὰ προχωρήσῃ σὲ ἀνώτερες σπουδές. Τὸ νὰ λές σὲ δέκα ἑκατομμύρια Ἑλλήνων ὅτι, ἐπειδὴ μερικὲς χιλιάδες ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἀρχαῖα ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ γλῶσσα, γιὰ νὰ σπουδάσουν φιλολογία καὶ νομικὰ, πρέπει ὁλοκλήρην ἡ ἑλληνικὴ νεότης, πού θὰ ἀκολογήσῃ ὅλα τὰ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα, νὰ σπαταλᾷ τὰ λίγα καὶ πολὺτιμα χρόνια τῆς μόρφωσής της προσπαθώντας, καὶ πότε μὴ κατορθώνοντας, νὰ μάθῃ γραμματικὲς καὶ συντακτικὰ νεκρῶν γλωσσῶν, εἶναι, μὲ τὸν ἐπιεικέστερο χαρακτηρισμὸ, κοινωνικὸ καὶ ἐθνικὸ ἀδίκημα.

Ἄν, λέει, καταργηθοῦν τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ τὰ λατινικὰ ἀπὸ τὸ τριτάξιο Γυμνάσιο τί εἶναι δυνατόν πιά νὰ μάθουν μέσα στὰ τρία χρόνια τοῦ Λυκείου ὅσοι προχωρήσουν σ' αὐτό; Ἀλλὰ ἂν τρία χρόνια συστηματικῆς διδασκαλίας στὸ Λύκειο δὲν ἀρκοῦν στὰ λίγα καὶ διαλεχτὰ παιδιὰ πού θὰ προχωρήσουν στὶς ἀνώτερες τάξεις, καὶ πού φιλοδοξοῦν ἀνώτερες σπουδές, νὰ μάθουν ἀρχαῖα καὶ λατινικά, τότε πῶς θὰ ἀρχέσουν τὰ τρία χρόνια τοῦ Γυμνασίου γιὰ νὰ τὰ μάθουν οἱ μυριάδες τῶν μαθητῶν του, πού θὰ σταματήσουν σ' αὐτὸ καὶ πού οὔτε τὰ θέλουν οὔτε τὰ χρειάζονται; Ἐκτὸς ἂν μᾶς ἀρκεῖ νὰ τὰ διδασκτοῦν, εἰς βάρος φυσικὰ ἄλλων γνώσεων πὺδ χρήσι-

μων, καὶ ἂς μὴν τὰ μάθουν ὅπως καὶ συμβαίνει ὡς σήμερα.

Μὲ τὴν κατάργηση, λέει, τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀπὸ τὸ τριτάξιο Γυμνάσιο ὀχι μόνον «ἀπομακρυνόμεθα σαφῶς ἀπὸ τὴν γραμμὴν τῆς παραδόσεως» ἀλλὰ καί... δὲν μποροῦμε νὰ μάθουμε οὔτε τὴν νεοελληνικὴ γλῶσσα. Καὶ ξέρετε γιατί; Γιατὶ «ὅλοι οἱ ἀξιόλογοι ποιηταὶ καὶ λογογράφοι τῆς νέας ἑλληνικῆς ἐγνώριζον ἀρχαῖα γράμματα καὶ διὰ τοῦτο κατῴρθωσαν νὰ δημιουργήσουν ὅ,τι ἐδημιούργησαν». Φυσικὰ τὰ γνώριζαν πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς καὶ καλὰ ἔκαναν, ἀφοῦ θὰ γίνονταν ποιητὲς καὶ λογογράφοι. Εἶναι ὁμως σοβαρὸς ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ λαὸς μας, γιὰ νὰ διαδάσῃ τὰ ἔργα τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Βαλαωρίτη, τοῦ Παλαμά, τοῦ Σικελιανοῦ καὶ νὰ μάθῃ τὴ γλῶσσα τους, πρέπει πρῶτα νὰ μάθῃ καὶ αὐτὸς ἀρχαῖα ἑλληνικά, ἀλλιῶς ὁ κόπος του χαμένος; Θὰ ἤθελα νὰ ἀκούσω ἔστω καὶ ἓνα στίχο τους πού γιὰ νὰ τὸν καταλάβῃς πρέπει νὰ ξέρῃς ἀρχαῖα ἀνώνυμα ρήματα, δυτικὸ ἀριθμὸ, εὐκτικὲς καὶ ἀπαρέμματα.

Ἀλλὰ, λέει, μὲ τὴν κατάργηση τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν «ἐξομοιούμεθα ὡς λαὸς μὲ λαοὺς οἱ ὁποῖοι δὲν ηὔτυχσαν νὰ ἔχουν τόσον μακρὰν ἱστορίαν καὶ τόσον λαμπρὰν κλασικὴν παράδοσιν». Ἐξομοιούμεθα τί θὰ πῇ; Παύουμε νὰ εἴμαστε Ἑλληνας, ξεχνοῦμε τὴν ἱστορίαν μας, ἀρνούμαστε τὴν κλασσικὴν μας παράδοση; Πῶς θὰ συμβῇ αὐτό, ἀφοῦ θὰ τὰ διδασκόμαστε ὅλα αὐτὰ στὴ γλῶσσα μας, θὰ τὰ κατανοοῦμε εὐκολότερα καὶ θὰ τὰ μαθαίνουμε καλύτερα; Ἐπειτα, ἂν οἱ ξένοι λαοὶ μειονεκτοῦν ἀπέναντί μας, ἐπειδὴ δὲν «ηὔτυχσαν» κλπ. πῶς συμβαίνει νὰ γνωρίζουν καλύτερα ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ τὴν κλασσικὴν του παράδοση; Περνοῦν ὅλοι ἀπὸ τὸ κλασσικὸ Γυμνάσιο, ἢ μήπως κοινωνοῦν μὲ τὴν κλασσικὴ παιδείαν χωρὶς τὸ σιδερένιο παραπέτασμα τῶν γλωσσικῶν της δυσκολιῶν;

Ἄλλος δημοκρατικὸς καὶ φανατικὸς κίνδυνος: Ἄν πάψουν νὰ διδάσκωνται οἱ κλασσικὲς γλῶσσες — πρόκειται πάντοτε γιὰ τὸ τριτάξιο Γυμνάσιο — τότε, λέει, θὰ εἶναι περιττοὶ πιά οἱ φιλόλογοι καθηγητὲς. Πρῶτο ἢ παιδεία δὲν ὑπάρχει γιὰ νὰ

έχουν δουλειά οι καθηγητές, αλλά οι δεύτεροι υπάρχουν για χάρη της πρώτης. Δεύτερο, ποιός σάς το είπε ότι θα είναι περιττοί οι φιλόλογοι; Θα χρειάζονται, και μάλιστα περισσότεροι και καλύτεροι από πριν γιατί θα πρέπει να είναι έμποτισμένοι με το ύψηλο νόημα και το βαθύ πνεύμα των κειμένων, που θα αναλύουν και όχι ξυλοσχίστες της γραμματικής τεχνολογίας που είναι τώρα το τέρμα και το άπαντο του εξοπλισμού τους και της διδακτικής τους ικανότητας.

Το εκπαιδευτικό νομοσχέδιο, λένε, εισάγει αλλαγή του υπάρχοντος συστήματος «ως εάν αιτία της κακοδαιμονίας της εκπαίδευσης ήταν ούχι αι έλλείψεις αυτής αλλά το επικρατούν σύστημα». Την κακοδαιμονία την παραδέχονται και είναι τόσο παλιά όσο και η εκπαίδευση. Μόνο μήν πήτε για το «επικρατούν σύστημα», που είναι άψογο. Αυτό σημαίνει το «ως εάν». Γιατί όμως αποκλείουν να φταίει το σύστημα; Έργο ανθρώπων δεν είναι κι' αυτό; Η αξία του είναι υπερβατική, εκτός χρόνου, αιώνια; Και η ως τώρα παταγώδης άποτυχία του δεν τους λέει τίποτε; Και αν, όπως έμεις πιστεύουμε, αυτό είναι που φταίει, τι θα ώφελοσε η εξουδετέρωση των ελλείψεων σε εκπαιδευτικούς λειτουργούς; Όταν το σύστημα είναι κακό, όσο περισσότεροι είναι τόσο μεγαλύτερη βλάβη θα κάνουν.

Αλλά και την ιδέα της μεταρρύθμισης που φέρνει το εκπαιδευτικό νομοσχέδιο τη θεωρούν «αίτημα ώρισμένης μερίδος ανθρώπων» ούχι δέ του Έθνους». Να τη πάλι η ταύτιση του Έθνους με τον εαυτό τους. Όχι, κύριοι. Η έμμονή στην παλιά αγίατρευτη κατάσταση είναι αίτημα ώρισμένων ανθρώπων, και αυτοί είστε έσείς, που υπογράφετε τα άσύστατα αυτά πράγματα. Το Έθνος το παλιό και πάντα νέο αίτημα είναι η αλλαγή, και την αλλαγή αυτή δεν την εισάγει κανένας δικτάτορας, αλλά κυβέρνηση κοινοβουλευτική, που κατά τεκμήριο εκπροσωπεί τη βούληση της μεγάλης πλειονότητας του Έθνους.

Λοιπόν και τα αρχαία ελληνικά ως γλώσσα θα τα μάθουν στο Λύκειο όλοι όσοι το επιθυμούν και τα χρειάζονται για ανώτερες σπουδές, και από το περιεχόμε-

νο της κλασικής γραμματικής, ότι έχει μορφωτική αξία και σήμερα και καλλιεργεί και εξυψώνει την ψυχή του νέου θα διδάσκεται στο Γυμνάσιο πιδό πλούσια και πιδό αποτελεσματικά από καλές μεταφράσεις.

Ας έθρουμε τώρα στα λατινικά. Τους τρομάζει η ιδέα ότι θα φύγουν από το Γυμνάσιο και θα γίνουν προαιρετικά στο Λύκειο. Τα θέλουν υποχρεωτικά για όλους, ακόμα και για τα κοριτσόπουλα που θα γίνουν μοδίστρες. Και ξέρετε γιατί; «Πρώτον διότι οι Λατίνοι συγγραφείς έμαθήτευσαν εις τους Έλληνες κλασικούς». Θα περίμενε κανείς ως πρώτο λόγο κάτι αποστομωτικότερο, γιατί φυσικά, με καμικά λογική ο λόγος αυτός δεν υποχρεώνει το παιδί που μετά το Γυμνάσιο θα γίνη λογιστής, έμπορος, τεχνίτης, μηχανικός, στρατιωτικός να ξέρη λατινικά. Δεύτερο γιατί, λέει, τα λατινικά μάς συνδέουν με τη Δυτική Εύρώπη, «η οποία είναι εξ ολοκλήρου λατινομαθής». Πάνη. Λατινομαθής δεν είναι, κάθε λαός έχει τη νέα του γλώσσα, είναι αυτότης και περήφανος γι' αυτή, κι' αν κοτήσης να μιλήσης λατινικά, ούτε θα σε καταλάβει κανένας ούτε θα σε πάρη στα σοβαρά. Και όμως τα λατινικά, συνεχίζουν οι επικριτές του νομοσχεδίου, αποτελούν τη μόνη γέφυρα για να πλησιάσουμε σε βάθος την πνευματική ζωή της Δυτ. Εύρώπης. Όστε προορισμός κάθε απόφοιτου των εξακοσίων ελληνικών Γυμνασίων είναι με τα πέντε του λατινικά να πραγματοποιήσει τέτοιον άθλο, τη στιγμή που δεν έχει εφόδια ούτε του τόπου του την πνευματική ζωή να νοιώση, έστω και όχι σε βάθος. Δεν είναι αυτό πτωχοαλαζονεία; Δεν θα του άρκουσαν άραγε λίγα γαλλικά, για να μπορή να ζητήσει ένα ποτήρι νερό όταν βρίσκεται έξω από τα ελληνικά σύνορα, και που το Γυμνάσιο δεν εύκαιρεί να του τα μάθη;

Με την κατάργηση, λέει, των λατινικών «τιθέμεθα εις ήσσανα μοίραν απέναντι των βαλκανικών ακόμη λαών». Και όμως, την ήσσανα μοίραν την κατέχουμε πρό πολλού, όχι γιατί δεν διδάσκουμε λατινικά, αλλά ακριβώς γιατί διδάσκοντάς τα — χωρίς αποτέλεσμα — μένουμε ούρα γοί στην έντελώς συγχρονισμένη παιδεία

των βαλκανικών λαών. «Πέραν τούτου, λέει, τα λατινικά αποτελούν δι' ήμās σταθερόν προστάδιον εκμαθήσεως των γλωσσών της Δ. Εύρώπης». Όστε για να μάθη ο μέσος Έλληνας γαλλικά, πρέπει να αρχίση από τα λατινικά; (Το ίδιο με τον ισχυρισμό πως για να μάθης ελληνικά πρέπει να αρχίσης από τα αρχαία). Αν δεν ξέρεις από πριν το pater, mater, frater, δεν μπορείς να μάθης τα pater, mater, frater κ.λ.π. Είναι σοβαρά πράγματα αυτά: Με την κατάργηση, λέει, των λατινικών το άπολυτήριο του ελληνικού Γυμνασίου δεν θα είναι ισότιμο με το άπολυτήριο των δυτικών χωρών. Αυτό το λένε για να ανησυχήσουν όσοι σκοπεύουν να έγγραφουν σε ξένα Πανεπιστήμια. Αλλά έχουν κακές πληροφορίες για τα ξένα γυμνάσια, αν νομίζουν ότι είναι όλα κλασικά. Πώς, λέει, θα άγνοήσουμε τα λατινικά σήμερα που ο έξευρωπαϊσμός της χώρας είναι ο κύριος ήμών σκοπός; Δεν είναι σαφές αν με το «ήμών» έννοούν τον εαυτό τους ή τους αντιπάλους, όπως μαρτυρούν και τα εισαγωγικά στη λέξη. Αλλά αν ο έξευρωπαϊσμός μας πραγματοποιούνταν με τα λατινικά, πως δεν τον πετύχαμε τόσες δεκαετίες που τα διδάσκουμε, ώστε να μη χρειάζεται να γίνη σήμερα «ο κύριος ήμών σκοπός»;

Οι ελληνόπαιδες, λέει, χωρίς λατινικά «καταδικάζονται να άγνοούν το αλφάβητο του Εύρωπαϊκού πολιτισμού». Ποιό αλφάβητο έννοούν δεν φαίνεται καθαρά. Αν πρόκειται για τα γράμματα του αλφαβήτου, ο ισχυρισμός είναι άστειος, γιατί όχι μόνο το αλφάβητο, που μαθαίνεται σε μιá μέρα, αλλά και μιá όλόκληρη ζωντανή και χρήσιμη ξένη γλώσσα μπορούν να μαθαίνουν στο Γυμνάσιο τα παιδιά στις ώρες που χασομερούν με τα λατινικά.

Ας έρθουμε τώρα στις περιβόητες μεταφράσεις που θα άντικαταστήσουν τα πρωτότυπα κείμενα και που θα είναι το κόκκινο πανί του φιλολογικού στίβου. «Δε θέλουν τες, δε χρήζουν τες, δεν καταδέχονται τες». Σημειώσετε ότι το νομοσχέδιο τις μεταφράσεις τις καθιερώνει μόνο στο Γυμνάσιο και τις εισάγει ως βοηθητικές και συμπληρωματικές στις τρεις ανώτερες τάξεις του Λυκείου.

Σ' αυτές και κατόπι στις Φιλοσοφικές σχολές τα πρωτότυπα κείμενα μένουν όπως ήταν πάντοτε κυρίαρχα. Κανένας δεν σκέφτηκε να καταργήση τα κείμενα στους ανώτερους κύκλους της φιλολογικής σπουδής, εκεί όπου το ύφος και τα καλλιλογικά στοιχεία του κειμένου μπορούν να κατανοηθούν και να αξιολογηθούν. Το ανθρώπινο όμως περιεχόμενο της αρχαίας πνευματικής μας κληρονομίας που το νέο εκπαιδευτικό νομοσχέδιο προσρίζει για τη γενική παιδεία του λαού είναι ψέμα πως είναι άχώριστο από τη γλώσσα. Είναι πνευματικό περιεχόμενο, είναι ιδέες είναι στοχασμός, και σαν τέτοια είναι έντελώς ανεξάρτητα από το σε ποιά γλωσσική μορφή θα διδαχτούν. Μπορούν να διδαχτούν και στην τουρκική και στην κινέζικη γλώσσα, χωρίς να χάνουν τίποτε από την πνευματική τους αξία. Πώς δεν μπορούν λοιπόν να διαδάζονται από τα Έλληνόπουλα στη νέα Ελληνική, και μάλιστα να διδάσκονται και να αναλύονται σε μεγαλύτερη έκταση και βαθύτερα από όσο επιτρέπει σήμερα το άδιαπέραστο παραπέτασμα των γλωσσικών δυσκολιών του πρωτοτύπου; Το παιδί που θα μπορούσε να διδαχτή σε μετάφραση όλόκληρη τη δραματική πορεία των Ελλήνων στρατιωτών στην Κύρου ανάδαση, να αξιολογήση τη γενναιότητα, την καρτερία, την ανθρωπιά και τα συναισθήματα των μετόχων αυτής της περιπέτειας, κατά τι θα ζημιωνονταν αν αντί του «εβούλετο τῷ παιδε άμφοτέρῳ παρείναι» διαβάξη «επιθυμούσε να παρευρίσκονται και τα δύο του παιδιά»; Τί πνευματικό κέρδος έχει από τους δυϊκούς και από έτεροπροσωπία; Κατά τί είναι ώραιότερο ή πνευματικά ανώτερο το καταφυγμένο «αυτάδελφον κάρα» της Ισμήνης από το ζωντανό και παλλόμενο «Ισμήνη μου, αδελφούλα μου»; Περιττό να προχωρήσω σε άλλα παραδείγματα.

Έπειτα οι έχθροι των μεταφράσεων γιατί ξεχνούν ότι και το αρχαίο κείμενο διδάσκοντας τί άλλο κάνουμε παρά μετάφραση; Μήπως το διαδάζουμε πρώτα και ύστερα καταφεύγουμε σε χειρονομίες και μορφασμούς; Λέξεις νεώτερες χρησιμοποιούμε, για να το εξηγήσουμε στα παι-

διά. Αὐτὲς οἱ λέξεις δὲν εἶναι ἡ μόνη γέφυρα γιὰ νὰ ἐννοήσῃ τὸ παιδί τὰ γραφόμενα τοῦ κειμένου; Ἡ κατανόηση τοῦ κειμένου δὲν ἀρχίζει ἀπὸ τὴ μετάφραση; Ἡ μήπως ἀν διαβάσῃ στὴ μετάφραση; ἀπὸ τὸ Δαρεῖο καὶ τὴν Παρυσάτιδα γεννήθηκαν δύο παιδιά, θὰ μείνῃ ἀσυγκίνητο, ἐνῶ ἀν διαβάσῃ «Δαρεῖο καὶ Παρυσάτιδος γίγονται παῖδες δύο», τότε ἡ συγκίνησή του θὰ εἶναι ἀσυγκράτητη; Γιατὶ δὲν ἔχουμε τὴ γενναιότητα νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι ἀνακηρύσσοντάς τὸ πρωτότυπο κείμενο ἀμετάφραστο ὑποκρινόμαστε, καὶ ὅτι μὲ τὸ σημερινὸ σύστημα τὰ κείμενα τὰ διδάσκουμε γιὰ ἓνα καὶ μόνο σκοπὸ, γιὰ νὰ διδάξουμε τὴν ἀρχαία γλῶσσα, ὡς γλῶσσα, καὶ τίποτε παραπάνω;

Ἐκ τῆς μεταφράσεως, λέει, λείπει ἡ «θεία μοῖρα», ἣτις δίδει εἰς τὸ πρωτότυπον τὴν παιδευτικὴν του ἀξίαν... ἀκριβῶς δὲ ἡ θεία αὕτη μοῖρα δὲν μεταφράζεται. Καθαρευουσιάνικη μεγαλόστομη κετο». Δυστυχισμένοι ἐμεῖς οἱ ἄλλοι ποὺ δὲν ξέρουμε τίποτε ἀρχαῖο ποὺ νὰ προέρχεται ἴσια ἀπὸ θεοῦ — ποῖον ἀπ' ὁλοῦς ἄραγε; — ἀλλὰ τὰ θεωροῦμε ὅλα ἔργα θνητῶν ἀνθρώπων. Μία φορὰ μίλησε ὁ Θεὸς μὲ τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ λόγια του δὲν ἦταν ἀμετάφραστα, ἀλλὰ μεταφράστηκαν μιὰ χαρὰ στὴν πιὸ ἀπλή ὁμιλουμένη τότε γλῶσσα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἀπ' αὐτὴ κατόπι σὲ ὅλες τὶς γλῶσσες τῆς Γῆς.

Ἡ λοιπὸν οἱ καλὲς μεταφράσεις ἀποδίδουν τὸ νόημα καὶ τὸ παιδευτικὸ περιεχόμενον τῶν κειμένων, ὁπότε ὡς μορφωτικὸ μὲς οἱ ἰσοδύναμοι μὲ αὐτά, τὸ κὼμῆς οἱ ἰσοδύναμοι μὲ αὐτά, καὶ ἐπαρκοῦν γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς γενικῆς παιδείας, ἢ δὲν μᾶς νοιάζει γιὰ τὸ μορφωτικὸ τοῦ περιεχόμενου καὶ γιὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ, ὁπότε ἐξαπατοῦμε καὶ τοὺς μαθητὲς μας καὶ τὴν ἐννοια τῆς παιδείας καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρον, προσπαθώντας καὶ ποτὲ μὴ πετυχαίνοντας νὰ ὁπλίσουμε τὰ παιδιά τοῦ λαοῦ μὲ ἓνα ἀμφίβολο ἀγαθόν, τὴ γνώση τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσας, ποὺ τοὺς εἶναι ἄχρηστη, καὶ μὲ τὴν ἄγνοια τῆς σημερινῆς γλώσσας, ποὺ εἶναι ἀπαράτιττο νὰ τὴν ξέρουν τέλεια.

Στὰ ἐλληνικὰ Γυμνάσια διδάσκονται οἱ

μαθητὲς πέντε-ἕξ πράγματα ἀρχαίων κειμένων, ποτὲ ὁλόκληρο σύγγραμμα. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησή τους ποτὲ δὲν ξαναγυρίζουν στὰ κείμενα αὐτά γιὰ νὰ τὰ ἀπολαύσουν ἀκέραια. Οὕτε αὐτὰ οὕτε κανένα ἄλλο. Ποτὲ πιά. Γιατὶ; Γιατὶ δὲν θέλουν μὲ κανένα τρόπο νὰ ξαναζήσουν οὕτε νὰ θυμηθοῦν τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὴν ἀνία τῆς σχολικῆς διδασκαλίας. Ἀς ἀφήσουμε ποῦ, καὶ ἂν ἤθελαν, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ καταλάβουν μόνοι τους ἓνα ἀδίδακτο, δηλ. ἀμετάφραστο κείμενο. Ἡ ἀρχαία γλῶσσα, ποὺ γιὰ νὰ τὴ μάθουν δεινοπάθησαν τόσα χρόνια, τοὺς ἔμεινε ἄγνωστη, καὶ τὸ περιεχόμενο τῶν κειμένων ποὺ διδάχτηκαν μένει στὴ μνήμη τους ἀχώνευτο, ἀνεπιθύμητο, συχνὰ καὶ μισητό. Τὸ μόνο «κέρδος» εἶναι μερικὲς φράσεις τῶν κειμένων, ποὺ τίς θυμοῦνται στὴ μετέπειτα ζωὴ τους μόνο ὅταν θέλουν νὰ ἀστείευθοῦν, τὰ παιδία παίζεις, σταθμοὺς καὶ παρὰ ἄλλων, ὡς ἂν ὁρῶς Ἀθηναῖοι κ.τ.δ. Καὶ ὅμως πόσα πνευματικὰ ἀγαθὰ τῆς ἀρχαίας μας κληρονομίας θὰ εἶχαν νὰ κερδίσουν ἀπὸ τὴ διδασκαλία καὶ τὴν ἐλεύθερη ἀνάγνωση τῶν ἀρχαίων κειμένων σὲ καλὲς μεταφράσεις, πόσες ὑπέροχες ἰδέες καὶ ὑποδείγματα σωφροσύνης, ἠθους, ἀνθρωπιάς καὶ πατριωτισμοῦ, πόσα πρότυπα λιτοῦ καὶ μεστοῦ λόγου, ποὺ νὰ μπορούν νὰ τὰ μιμηθοῦν καὶ νὰ τὰ κάμουν κτῆμα τους. Ἀλλὰ σὲ ποῖον τὰ λές; Γιὰ τὴν ὥς τώρα ἀποτυχία μας δὲ φταῖνε, λέει, τὰ ἀρχαιογλωσσα κείμενα, ἀλλὰ ἡ κακὴ τους διδασκαλία, καὶ «πρέπει νὰ ἐντείνουμε τὰς δυνάμεις μὲς διὰ νὰ τὰ μάθωμεν καὶ νὰ τὰ κατανοήσωμεν». Αὕτη ἡ ἐνταση τῶν δυνάμεων δὲ χρειάστηκε ἄραγε στὰ ἑκατὸ πενήντα χρόνια τῆς ἀποτυχίας, δὲ βρέθηκε κανένας νὰ τὴ συστήσῃ; Γιατὶ δὲν εἰσακούστηκε ὡς σήμερον καὶ γιατί δὲν πραγματοποιήθηκε, καὶ ποῖος μᾶς ἐγγυᾶται ὅτι θὰ πραγματοποιηθῇ τώρα; Καὶ γιατί δὲν ἀναρωτιώμαστε μήπως ἀκολουθήσαμε στραβὸ δρόμον στὴν πορεία μας πρὸς τὴν ἀρχαιότητα καὶ μήπως προσπαθώντας νὰ μορφώσουμε τὸ ἔθνος μας μὲ κείμενα ἀκατανόητα χωρὶς μετάφραση, ζητοῦμε πράγματα ἀδύνατα;

Ἡ διδασκαλία, λέει, τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν κειμένων διὰ μεταφράσεων θὰ ἦτο ἰσοδύναμος π.χ. πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς διὰ οἰκοδομημάτων, ὅπως ἡ Σιναῖα Ἀκαδημία, τὸ Πανεπιστήμιον ἢ ἡ Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη... ἀγνωσμένων τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως. Ἄν ἡ κακόζηλη αὕτη παρομοίωση ὑπογράφονταν ἀπὸ ἓνα ἄτομο, θὰ λέγαμε πὼς ἦταν ἀπροσεξία. Ἀλλὰ ὁλόκληρη Φιλοσοφικὴ Σχολὴ δὲν πρόσεξε τὴν ἀτοπία τῆς; Ἡ παρομοίωση αὕτη θὰ ταίριαζε γιὰ κείνους ποὺ θὰ ἔγραφαν σήμερον σὲ ἀρχαία γλῶσσα πλατωνικοὺς διαλόγους, ἔπη ἢ τραγωδίας. Γιὰ μεταφράσεις ἀρχαίων κειμένων εἶναι ἐντελὼς ἀποτυχημένη.

Μόνον, λέει, μὲ τὰ μέτρα τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν κειμένων θὰ μάθωμεν νὰ σκεπτόμεθα καὶ νὰ ἐκφραζώμεθα σαφῶς. Ἄραγε δὲ μάθαμε ἀκόμα καὶ πρόκειται στὸ μέλλον νὰ μάθουμε; Ἐνδιαφέρον αὐτό. Ὡστε σὲ ἄλλη γλῶσσα δὲν εἶναι δυνατό οὕτε νὰ σκεφθῇ ὁ ἄνθρωπος οὕτε νὰ ἐκφραστῇ μὲ σαφήνεια; Ἀλλὰ τότε πὼς καὶ σκέφτονται καὶ ἐκφράζονται καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἀποφοίτους τῶν Γυμνασίων μας τὰ ἑκατομμύρια τῶν στοχαζομένων ἀνθρώπων τῆς Γῆς; Σκεφτήκατε πόση ἔπαρση καὶ ἀλαζονεία καὶ πόση κενόττητα κρύβεται μέσα στὸν ἰσχυρισμὸ σας αὐτόν; Ἄν ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἡ δικὴ μας ἀσυναρτησία τοῦ στοχασμοῦ, ἡ ἀσάφεια καὶ κενολογία στὴν ἐκφραση αἰτία ἔχουν τὸ ὅτι δὲ σκεφτόμαστε καὶ δὲν ἐκφραζόμαστε στὴ μνητρικὴ μας γλῶσσα, θὰ ἦταν πολὺ πιὸ κοντὰ στὴν ἀλήθεια.

Ἀς ἔρθουμε τώρα στὴν πρόνοια τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ νομοσχεδίου γιὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα: Φυσικὰ ἡ καθιέρωση τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἰσοτιμίας τῆς δημοτικῆς μὲ τὴν καθαρεύουσα δὲν ἀρέσει στοὺς γλωσσαμύτορες τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀθηνῆσι Πανεπιστημίου. «Λαμβανομένου, λέει, ὅψιν ὅτι σήμερον δὲν ἐμποδίζεται εἰς τὰ σχολεῖα ἡ χρησιμοποίησις τῆς δημοτικῆς, ἀλλ' ὑποχρεωτικὴ εἶναι μόνον ἡ ἐκμάθησις τῆς καθαρευούσης, γίνεται φανερόν ὅτι ἡ ἐπιβολὴ τῆς ἰσοτιμίας δὲν σημαίνει εἰμὴ ἀπαλλαγὴν τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου ἀπὸ τῆς ὑποχρε-

ώσεως νὰ μανθάνουν τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν τοῦ Κράτους». Πρῶτο, φανταστήκατε ποτὲ σχολεῖο στὸν κόσμον ποὺ νὰ βεβαιώνη ὅτι «δὲν ἐμποδίζει» τὴ χρησιμοποίησιν μιᾶς γλώσσας μὲ τὴν ἐννοια ὅτι «τὴ διδάσκει», ἔστω καὶ ἂν στὴν πραγματικότητά τὴν ἐμποδίζει, ἀφοῦ ἤδη στὸ Ἀλφαθητάριό τὴ νοθεύει προοδευτικὰ; Δεύτερο, ἂν τὸ νὰ μὴν τὴν ἐμποδίζῃ, ἀπλῶς, ἰσοδυναμῇ μὲ τὸ νὰ διδάσκῃ, ὅπως ὀρίζει τὸ πρόγραμμα, καὶ περιττεύει ἐπομένως ἡ καθιέρωση τῆς ἰσοτιμίας, τότε γιατί δὲν θὰ μαθαίνεται ἀπὸ τὰ παιδιά ἡ καθαρεύουσα, ποὺ ὅχι μόνον δὲν θὰ ἐμποδίζεταῖ ἀλλὰ καὶ θὰ εἶναι κατοχυρωμένη μὲ τὴν ῥήτρα τῆς ἰσοτιμίας; Ἐδῶ πᾶ φαίνεται καθαρά ἡ ὑποκρισία τῶν γλωσσαμυντόρων. Φοβοῦνται τὴν ἰσοτιμία, γιατί ξέρουν ὅτι ἡ καθαρεύουσα δὲν ἀντέχει στὸν ἐλεύθερον ἀνταγωνισμὸ μὲ τὴν δημοτικὴν, καὶ γιατί, ἀφοῦ ἀνακηρύξαν «ἐθνικὴ γλῶσσα» μας μιὰ γλῶσσα ποὺ κανένας δὲ μιλᾷ, βλέπουν τώρα ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς μόνο μὲ τὴν ὠμὴ σχολικὴ διαμπορεῖ νὰ σταθῇ.

Ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ, λέει, δὲν εἶναι ἐχθρὰ τῆς δημοτικῆς. Ὅσοι γνωρίζουν ὅτι ἀρκεῖ νὰ γράψῃ ὁ φοιτητὴς ἑκθεσὴ στὴ δημοτικὴ γιὰ νὰ ἀπορριφθῇ, ἄς μὴ διαστοῦν νὰ καγχάσουν μπροστὰ στὴ δῆλωση αὕτη, πρὶν ἀκούσουν γιατί δὲν εἶναι ἐχθρὰ. Γιατὶ, λέει ἡ Σχολὴ «ἀποκατέστησε τὴν δημώδη παράδοσιν ὡς ἰσότιμον τμήμα τῆς καθολικῆς πνευματικῆς παραδόσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Καὶ ἐννοεῖ μὲ αὐτὸ ὅτι διδάσκει πὼς ἡ δημοτικὴ κατὰγεται ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴν, ἀλλὰ παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν μορφήν ἑτερόκλητων διαλέκτων καὶ ιδιωμάτων, ποὺ οὕτε ἐνότητα ἔχουν οὕτε τὸν τίτλον τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας μπορούν ποτὲ νὰ διεκδικήσουν. Σπολλάτῃ τῆς!

Ἡ σημερινὴ ἐκπαίδευσις, λέει, εἶναι δύσκολον νὰ στηριχθῇ ἰσοτίμως ἐπὶ τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς καθαρευούσης. Πάλι καλὰ ποὺ λέει «ἀδύνατον». Ἀλλὰ καὶ δύσκολον δὲν εἶναι, ὅταν ἀναγνωριστῇ ἡ ἀνάγκη, ὅταν ὑπάρξῃ ἀπροκατάληπτη καὶ καλὴ θέλησις. Καὶ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ πρέπει πρῶτα νὰ συμφωνήσουμε ποιὰ εἶναι ἡ ἐθνικὴ μας γλῶσσα, αὕτη ποὺ μιλᾷ καὶ ἐν-

ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΓΑΛΟΧΑΡΗ ΤΗΣ ΓΕΝΕΘΛΙΑΣ ΓΗΣ ΜΟΥ

Υπό τοῦ Παιδαγωγοῦ ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΔΑ

I

“Ολη ἡ ζωὴ μας εἶναι ἓνα θαλάσσιον κύμα ἀπὸ θλίψεως.

Καὶ ἡ ὕδρις τῆς θύμης μας δὲν γεμίζει παρὰ μὲ τὰ δάκρυά μας.

Καταπίνω αὐτὴν τὴν ὥρα τοὺς ἀναστεναγμούς μου καὶ ἡ ψυχὴ μου μεταφέρεται ἄθελα μὲ τὸ θαμνοχάραμα τῆς Αὐγῆς, στοὺς χόρους τῶν ἱερῶν σκηνηνωμάτων τῆς Γενέθλιας Γῆς μας.

Ἡ σκέψη μου ξαναγυρίζει κοντὰ τοὺς καὶ ὁ στοχασμός μου κυλιέται κι’ αὐτὸς αὐτὴν τὴν ὥρα, ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ φωτός καὶ τῆς σκιᾶς των.

Ἀφυπνίσου λοιπόν, ὦ παρελθόν μου. Ὁ χρόνος ἀνελέητος κυλάει εἰς τὸν κόλπον του.

νοεῖ δλόκληρο τὸ ἔθνος μας, ὅπως δεχόμεστε ἐμεῖς καὶ ὅλοι οἱ ξένοι νεοελληνιστὲς τῆς οἰκουμένης, ἡ ἐκείνοι πού προσπαθοῦν μόνον νὰ γράφουν καὶ νὰ ἐπιβάλλουν μὲ τὴ βία λίγοι ἄνθρωποι, ὅπως δέχεται ἡ φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὡσπου νὰ συμφωνήσουμε στὸ πρωταρχικὸ αὐτὸ ζήτημα κάθε ἄλλῃ προσπάθεια γιὰ συνεννόηση εἶναι ἀνωφέλετη.

Τέλος τὸ Ὑπόμνημα λέει καὶ μίαν ἀλήθεια: «Αἱ αἰτιάσεις κατὰ τοῦ συστήματος τῆς διδασκαλίας τῶν Ἑλληνικῶν συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὁ μαθητὴς διδάσκεται πλείονας τύπους, λογίους καὶ δημοτικούς, οὗτω δὲ εὐρισκόμενος εἰς ἀμηχανίαν ποίους νὰ προτιμήσῃ, περιπίπτει εἰς τὸν γλωσσικὸν κυκεῶνα τὸν ὁποῖον παρουσιάζουν τὰ γραπτὰ τῶν ἀποφαιτῶν τοῦ Γυμνασίου—ὅπωςδῆποτε ὅχι πάντων».

Καὶ ὑπάρχει στὴ γῆ, στὴν οἰκουμένη παράδειγμα ἄλλου λαοῦ πού ὁ καρπὸς τῆς γλωσσικῆς του ἐκπαί-

κύματα πού μουρμουρίζουν, ἀλλὰ τὰ ὅποια χάνουν κάθε νόημα καὶ κάθε διακύμανση, σκιαζόμενα στὴν ἀπεραντοσύνη τῶν πτυχῶν Σου.

Δὲν εἶσαι νεκρόν, ὦ παρελθόν!, ἀλλὰ παραμένεις μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου μυστικόν.

Τὰ πόδια Σου τὰ μαγικὰ γλυστροῦν πάντοτε στὸ διάβα τῆς ζωῆς μου καὶ δὲν ἔχασες τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔζησα μαζὺ Σου.

Καὶ στὴν ὥρα αὐτὴ τοῦ οἴστρου μου τοῦ Πατριδογνωστικοῦ, φέρω θύμης τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας γύρω ἀπὸ τὴν Μεγαλόχαρη τῆς Γενέθλιας Γῆς Μου!

Θύμης... ναί... τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας ἀπὸ ἐκείνες πού ἀνακύπτουν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου καὶ πού εἶναι δε-

δευσης νὰ συνίσταται σὲ γραμματικὸ κυκεῶνα, ὥστε καὶ τοῦ Γυμνασίου οἱ ἀπόφοιτοι νὰ μὴν εἶναι σὲ θέση νὰ γράφουν δύο ἀράδες γλωσσικὰ σωστές; Δὲν ὑπάρχει. Γιατί; Γιατί σὲ ὅλα τὰ ἔθνη ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα διδάσκεται ὑπὸ μίᾳ μόνο μορφῇ. Τὴ μορφή τῆς ὁμιλουμένης. Γιατί σὲ ὅλα τὰ ἔθνη βασιλεύει ἡ μονογλωσσία. Αὐτὴ γιὰ τὴν ὁποία ἀποκάμαμε νὰ φωνάζουμε. Ἐσεῖς ὅμως προτιμάτε τὴ διγλωσσία ὅχι μόνο ὡς ἀνάγκη τοῦ παρόντος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἰδανικὸ τοῦ μέλλοντος. Ὅσο γιὰ τὴν ἱκανοποίησίν σας πού κρύβεται στὸ «ὅπωςδῆποτε ὅχι πάντων», σὰς τὴ χαρίζουμε, ἀφοῦ δὲν ἐνδιαφερόθηκατε νὰ ἀναρωτηθῆτε ποτὲ, ἀφοῦ τοῦ Γυμνασίου οἱ ἀπόφοιτοι παραδέρνουν μέσα σὲ γλωσσικὸ κυκεῶνα, τί γίνεται μὲ τὰ ἑκατομμύρια τοῦ λαοῦ πού σταματᾷ στὸ διγλωσσὸ δημοτικὸ καὶ μπαίνει στὴ ζωὴ ἀγλωσσος.

Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπ. Θεσ) νίκης

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

μένες μὲ τὸ προσκύνημά Μοῦ στὴ Μεγαλόχαρη τῆς Γενέθλιας Γῆς Μου.
ΤΗΝ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟ ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΩΝ
ΧΑΛΚΙΑΔΩΝ

πού ἡ ἱστορία Τῆς καὶ τὰ θαύματά Τῆς εἶναι δεμένα μὲ τὴν ἱστορία τοῦ πρώτου συνοικισμοῦ τῆς Γενέθλιας Γῆς μου, ἐκεῖ κοντὰ στὶς χαράδρες καὶ τὶς ρηματιῆς μᾶς σειρᾶς γηλόφων πού ἀκοῦνε στὸ ὄνομα ΧΑΛΚΙΑΔΕΣ.

II

Ἐκεῖ πού οἱ αἰῶνες ἔφεραν τοὺς σπόρους τῶν πρώτων οἰκιστῶν καὶ πρασίνασαν τὰ τριγύρω χωράφια καὶ ἀνθισαν οἱ πρίνοι, οἱ θαλανιδιές, οἱ κορομηλιές, οἱ βατομουριές, οἱ σικυῆς καὶ οἱ ἀγριοτριανταφυλλιές.

Ἐκεῖ σ’ αὐτοὺς τοὺς κακοτράχαλους βράχους καὶ γηλόφους πού τοὺς στεφανώλουν λείψανα ἀπὸ τὰ ἁλῶνι τῶν πρώτων οἰκισμῶν.

Ἐκεῖ στὶς ματωμένες ὁμορφιές τῆς φύσης, ἀπὸ τοὺς χαλασμούς τῶν ἀπερασμένων χρόνων καὶ παλαιῶν καιρῶν.

Ἐκεῖ πού ὁ κισσός, τὰ σχοῖνα, οἱ μυρτιές, τὰ πορφυρωτὰ λουλούδια, οἱ χρυσοὶ σπαρτοὶ ροδίζουσι τὴν Ἀνοιξή, θερμεύουσι τὸ καλοκαίρι καὶ ἀνεμίζουνε τὶς ἀσημένιες δεντάλιες, τὸ φθινόπωρο.

Ἐκεῖ στὸν χώρον αὐτὸν τὸν μυστικιστικόν, πού τὸν προφυλάσσει τὸ γύρω τόπιον ἀπὸ βέβηλα μάτια.

Ἐκεῖ πού ἦταν χτισμένη ἀπὸ τοὺς πανάρχαιους οἰκιστὰς τῆς Γενέθλιας Γῆς μας ἡ ἐκκλησία τῆς θαυματουργῆς Παναγίας τῶν Χαλκιάδων,

Ἐκεῖ στὸν χώρον αὐτὸν τὸν ἱερὸν τὸν δεμένον μὲ τὰς ἐπιζήσεις τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας,

Ἐκεῖ θέλω... καὶ τὴν ὥρα αὐτὴ τοῦ οἴστρου μου τοῦ Πατριδογνωστικοῦ νὰ φέρω ξανά τὴν θύμῃ μου.

III

Μέσα στὴν ἐκκλησία αὐτὴ τῆς θαυματουργοῦ Παναγίας τῶν Χαλκιάδων προσέρχονται εὐλαβεῖς προσκυνοῦντες ἡ τὰ ὅλοι οἱ κάτοικοι, ὅχι μονάχα τῆς Γενέθλιας Γῆς μου ἀλλὰ καὶ τῶν πέριξ χωριῶν.

Ἐκεῖ μέσα ἡ πίστις τῶν πιστῶν προσκυνητῶν ζεσταίνει τὰ θαύματα τῆς Παναγίας.

Ἐκεῖ προσφέρονται εὐλαβικὰ τὰ ἀποθέματα τῶν πιστῶν.

Ἐκεῖ ξάγρυπνοι οἱ ἄρρωστοι καὶ οἱ πονεμένοι γιὰ νὰ δεχτοῦν τὸ μήνυμα τῆς λυτρωσιᾶς.

Ἐκεῖ κάθε περαστικὸς διαδότης θὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸ ἄλλογόν του, θὰ ἀνάψῃ τὸ κερί ἢ τὴν λαμπάδα του καὶ θὰ προσκυνήσῃ τὴ χάριν Τῆς.

Ἐκεῖ ταπεινώθηκε στὰ παλῆα χρόνια κάποιος βέβηλος Τοῦρκος Ἀγᾶς πού θέλησε νὰ παραδιδῇ τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ μπῇ μέσα ἐφιππος σὰν κουρσάρος καὶ πειρατὴς τῶν Ἀγίων.

Ἡ πόρτα ὅμως τῆς ἐκκλησίας δὲν ὑπεχώρησε, ἡ πόρτα δὲν ἀνοίξε καὶ τὸ ἄλλογόν του κοίτονταν σὲ λίγο νεκρὸ μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας.

Αὐτὸ ἦταν τὸ πρῶτο θαῦμα τῆς Μεγαλόχαρης. Καὶ ὁ Τοῦρκος κατὰπληκτος ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητὴ αὐτὴ ταπείνωση μετεβλήθη ἀμέσως σὲ προσκυνητὴν εὐλαβικόν καὶ φοβισμένον πᾶ — πρὶν συνεχίσῃ τὸν δρόμον του πεζῇ — μπῆκε στὴν ἐκκλησία, ἀναψε κι’ αὐτὸς μὴ λαμπάδα καὶ στάθηκε εὐλαβικὰ μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Μεγαλόχαρης.

Αὐτὰ ἀνιστοροῦνε τὰ παλῆα δεφτέρια τῶν παποῦδων τῆς γενέθλιας γῆς μου ὡς αὐτοὶ οἱ θρύλοι καὶ αἱ παραδόσεις περιεσώθηκαν ζωντανοὶ ὡς σήμερα, στὴ θύμῃ τῶν μεταγενεστέρων.

IV

Περάσανε πολλὲς δεκαετηρίδες πού μικρὸς τότε προσκυνητὴς, ξημέρωσα πολλὰς φορὲς στὰ κελλιά τῆς ἐκκλησίας, παρηκολούθησα τὴν ἀγρυπνία καὶ τὸ ἀπόδειπνο, ἀναψα εὐλαβικὰ τὴν λαμπάδα μου στὴν ὥρα τῆς ἐπίσημης λειτουργίας, ἀγνάντεψα τοὺς χοροὺς τῶν προσκυνητῶν, ἄκουσα τὰ λαϊκὰ τους τραγούδια, ἤπια νερό ἀπὸ τὴ θρύση τῆς ἐκκλησίας, καλημέρισα τὶς πέρδικες πού ἔβοσκον σὲ κάποιον μακρυνὸ ἀλλάκι στεφανωμένο μὲ πρασινάδες καὶ χρυσίζοντα στάχυα. Ἐπλώθηκα, κάτω ἀπὸ πανύψηλες θαλανιδιές, ἔλυσα τὸ πρόσωπόν μου στὴν υπερκόσμη γαλήνη

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

777

και ακόμη ή θύμηση εκείνη ή μακρυνή σάν άρωμα ψυχής μαγεύει ακόμη και τώρα, τή σκέψη μου και τήν καρδιά μου.

Μά γι' αυτό άκριδώς κι' εγώ — άμόλυσα τήν ώρα αυτή — τόν άετό της σκέψης μου προς τό πανάρχαιον και θαυματουργόν αυτό σκήνωμα της Γενέθλιας Γής μου τόν άετό «ναί» της σκέψης μου προσεδεδεμένον στίς θύμησης της παιδικής μου ήλικίας.

Γ

Θύμησης, επαναλαμβάνω της παιδικής μου ήλικίας, όχι όμως για να αποτελέσουν άπλώς τόν τίτλον ενός πατριδογνωστικού δράματος, αλλά σάν προβολή ενός άλληθινοῦ συναισθήματος και μιάς διαρκούς άγαπημένης ένοράσεώς μου.

Θύμησης τέλος της παιδικής μου ήλικίας σάν μιάν προβολή των παλιών της καρδιάς μου.

Η ύδρία όμως από τις θύμησης αυτές των περασμένων μου είναι γεμάτη από τά δάκρυά μου.

Γιατί άραγε;

Είναι γεμάτη «ναί» ή ύδρία αυτή από θύμησης των περασμένων μου, γιατί δέν μπορώ να βρεθώ και τήν ώρα αυτή και τήν ήμέρα τήν σημερινή προσκυνήτης ξανά στην έκκλησία της Μεγαλόχαρης.

Είναι γεμάτη «ναί» ή ύδρία από τά δάκρυά μου γιατί ό ήχος της καμπάνας, που ξεχυνόντανε στα πυκνά δένδρα του δάσους, που περιστοίχιζε τήν έκκλησία, π λ ή τ τ ε ι και αυτή τήν ώρα τ' αυτιά μου σάν ένας ψίθυρος άρμονικός των δένδρων άναμειγμένος με κάποια μουσική έκπομπή.

Η άπολυτρωτική δέ αυτή άνάτασις που δημιουργείται μέσα μας από τόν στενόν αυτόν ψυχικόν δεσμόν μας με τόν χών των ιερών σκηνωμάτων, αποτελεί ούτε πολύ ούτε λίγο μιάν μορφή άνατάσεως που επιτρέπει στο άτομον να ανταλλάσσει τους ζωντανούς χυμούς της σκέψης του και των στοχασμών του με τήν άνύψωση του βλέμματός του προς τόν φωτεινότερον ούρανόν που άναζητῇ να άτενίσῃ ή ψυχή του για να έμποτισθῇ με τις πιό μυστικοπαθές ένοράσεις.

Άκριδώς δέ ό θαθός αυτός δεσμός μας με τό έδαφος της Γενέθλιας Γής μας, είναι εκείνος που όγηγεί και στο συνειδητό

συναισθημα της αγάπης μας και προς τόν χών ειδικά εκείνον των ιερών σκηνωμάτων που πρωτοδέθηκαν με τά θρησκευτικό μας συναισθημα.

Τό συνειδητό άκριδώς αυτό συναισθημα της αγάπης μας προβάλλει και σάν ή πιό άνώτερη έξευγενιστική μορφή της ανθρωπίνης συνειδήσεως και σάν ό πιό θαθός μεταφυσικός πόνος μέσα στον όποιον έμφωλεύει κάθε τι όμορφο, εύγενικό και ανθρωπινό, που θά μπορούσε να έκτοξευθῇ προς τό έπουράνιον και τό άνέφικτον από τήν κοιλάδα αυτήν των δακρύων, όπου ζούμε όλοι μας.

ΓΙ

Πολλές φορές — μέσα στοῦ άνηλέητου χρόνου τά γρατσούνισματα — μένω με τήν έντύπωση, σάν να προβάλλει ζωντανή και ή θύμηση των δεσμών μου με τήν ψυχήν του τοπίου της Γενέθλιας Γής μου.

Τρανταχτερή όμως προβάλλει ή θύμηση μου αυτή τήν ώρα και τήν σημερινή ήμέρα με τό θαμποχάραμα της Αύγης — γύρω από τόν χών του ιεροῦ σκηνώματος της Μεγαλόχαρης της Γενέθλιας Γής μου.

Ένα φευγαλέον δάκρυ ύγραίνει αυτήν τήν ώρα τις παρείς μου και άκούω τήν ήχώ από φωνές φιλικές που μοῦ άποκρίνονται από τό κατωφλί ενός μυστηριώδους παρελθόντος.

Μέσα δηλαδή στο πέραςμα των εποχών ή καμπάνα παραμένει σάν ό μοναδικός μάρτυς της αγάπης μου προς τό φευγαλέο πατριδογνωστικό δράμα μου, που φέρει στην θύμηση μου από τό παρελθόν:

όνόματα άγαπημένα,

όνόματα άξέχαστα,

όνόματα λατρεμένα,

Φέρει στην θύμηση μου τό όνομα της Μάνας μου.

Έέρει στην θύμηση μου τό εύλαδικό παιδιάστικο προσκύνημά μου στον ιερό χών της Μεγαλόχαρης της Γενέθλιας Γής μου.

Και ή θύμηση μου αυτή άνακατωμένη και άναμειγμένη με τόν δογγητό του Σαρανταπόρου και με τό δράμα του Σμόλιγκα, — της μυθικής αυτής θεότητας της έπαρχίας μου — μοιράζει τήν αγάπη μου προς τό ιερόν σκήνωμα της Μεγαλόχαρης, με τήν όμίχλη των δακρύων μου.

ΣΥΡΙΗ. ΣΟΥΡΛΑΣ

Παιδαγωγός

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Υπό ΚΩΝΙΝΟΥ ΜΙΧΑΛΗ

Μυστήριο ή παιδική ψυχή! Η περιέργειά του φθάνει ως τά πιό άπίθανα πράγματα, ως τά ζητήματα που άπορούμε τι τό ενδιαφέρουν, τί θά ώφεληθῇ αν μάθει τήν προέλευσί τους και τόν προορισμόν τους.

Θέλει ακόμη να εξηγήσει τό μυστήριο της εμφάνσεως του ανθρώπου. Γι' αυτό πολλές φορές άκούμε να ρωτάει. «Από ποῦ μάς ήρθε ό μπέμπης; Ποιος τόν έφερε; Τι θέλει και ήρθε;»

Ημείς δίνουμε διάφορες άπαντήσεις της στιγμής. Μας τόν έφερε μιάν γύφτισσα τόν θρήναμε μέσο τ' άλάχανο που άγοράσαμε σήμερα κ.λ.π.

Τό παιδί φαίνεται πως ικανοποιήθηκε από τήν άπάντησί μας, αλλά αυτό είναι αὐταπάτη. Δέν εύχαριστήθηκε, του μένουν άμφιβολίες.

Μιάν κοπελίτσα 7 ετών είπε στη μητέρα της όταν γύρισε από τόν κήπο. «Μητέρα δέν θά έχωμε μικρό άδελφό τήν άλλη χρονιά;»

Η μητέρα κατάπληκτη τῇ ρώτησε από ποῦ έβγαλε τό συμπέρασμα αυτό και κείνη άπάντησε. «Κυτάξαμε τό μέσα μέρος από όλα τά άλάχανα. Δέν υπάρχει εκεί ούτε ένας μπέμπης».

Προφανώς ή μητέρα είχε πει στο κοριτσάκι ότι ό μικρότερός της άδελφός είχε γεννηθῇ από κάποιο άλάχανο του κήπου.

Ποιά ώφέλεια είχε να πει τό ψέμα στα παιδιά της ενώ της προσφερόταν μιάν εξαίρετική εύκαιρία να τά οδηγήσει στη γνώσι της αλήθειας;

Οί τέτοιες έρωτήσεις φανερώνουν μόνο ότι έχουν ενδιαφέρον για τή ζωή, ενδιαφέρον που είναι υπερβολικό από τό ότι συναντούν μιάν μυστηριώδη αντίσταση.

Προβάλλει λοιπόν τό σοβαρό, τό δυσεπίλυτο και άκανθώδες ζήτημα της σεξουαλικής διαφωτίσεως του παιδιοῦ. Τό ζήτημα του κατατοπισμοῦ τους και της ένημερώσεώς τους στα ζητήματα που άφορούν τή γέννησι του ανθρώπου.

Έχουμε μπροστά μας δυό γνώμες που όχι άπλώς διαφέρουν, αλλά στέκονται αντίθετες ή μιάν στην άλλη.

Η πρώτη, ή παλαιότερη που και σήμερα τήν υποστηρίζουν πολλοί, υποστηρίζει ότι πρέπει να άποφεύγομε κάθε πληροφορία κάθε διδασκαλία στο παιδί που έχει σχέση με σεξουαλικά γενικά ζητήματα. Φοβούνται μήπως τό παιδί όταν διαφωτισθῇ θά προχωρήσει, και στην έφαρμογή ότι θά τό βάλλουμε σε πειρασμό ένωρίς, ότι θά προσπαθήσει να ικανοποιήσει έμπράκτως τήν περιέργειά του, δοκιμάζοντας και άπολαμβάνοντας τις αισθηματικές απολαύσεις που παρέχει ή σεξουαλική όρμη.

Καλό είναι, λένε αυτοί, να μὴν έχει ιδέα από τέτοια ζητήματα τό άγνό παιδί.

Η άλλη, ή νεώτερη γνώμη, που τήν άσπάζονται σύγχρονοι ψυχολόγοι, παιδαγωγοί και ιατροί, υποστηρίζει ότι είναι επιβεβλημένο να γίνει στο παιδί μιάν χονδρική διαφώτισι στα σεξουαλικά ζητήματα, ώστε να μὴν πέφτει σε πλάνες, σε παρεκτροπές, σε καταχρήσεις και τέλος στο έγκλημα.

Δέν βλάπτει ή διδασκαλία.

Απ' έναντίας άπαλλάσσει τό παιδί από άπορίες που του φέρουν ταραχές γιατί δέν βρίσκει άνθρωπο της έμπιστοσύνης του να τόν ρωτήσει, τό κρατούν σε συνεχή αγωνία, του γεννούν δεισιμασύνη και ρεμβασμούς γύρω στο μυστήριο της γέννησεως ενός νέου ανθρώπου.

Ένα κορίτσι 18 ετών παρουσίαζε πολλών ειδών, μικρές κρίσεις του ήπατος και μεγάλες κρίσεις ρευματισμών σε όλη τήν περίοδο της έφηβικής του ήλικίας.

Επειδή οι κρίσεις ήταν διαφόρων ειδών ήτο δύσκολο να άποδοθούν σε μιάν οργανική αίτία. Όταν πήγε στο ψυχίατρο παρουσίαζε ταραχές μόνο στην πέψη.

Η ψυχαναλυτική μέθοδος έφερε σε φώς ότι είχε στο νοῦ της διάφορα σχέδια περί γάμου, αλλά έδειχνε κάποιο περίεργο μίγμα ζηλοτυπίας και αντίστασεως. Ο γιατρός τῇ ρώτησε αν είχε γνώσεις σεξουαλικής φύσεως και άπήνητησε ότι ήξερε μερικά πράγματα συγκεχυμένα και άόριστα. Ο γιατρός της είπε να ζητήσει συμπληρωματικές εξηγήσεις από τή μάνα της, αλλά αν δέν τό έκανε θά της τά έλεγε αυτός τήν επομένη έβδομάδα.

Μετά από όκτώ ήμέρες ό γιατρός τήν έπεισε να του έχει άπόλυτη έμπιστοσύνη και τό κορίτσι του είπε ότι ή μητέρα της δέν τολμούσε να της μιλήσει αλλά προτιμούσε να της πει όλα ό γιατρός.

Άρχισε λοιπόν αυτός να συμπληρώνει τις σκόρπιες γνώσεις, βάζοντας τά ζητήματα στη θέση τους με τόν πιό άπλο και ξεκαθαρισμένο τρόπο.

Τό κορίτσι έμεινε κατάπληκτο για τήν άπλότητα των εξηγήσεων του γιατροῦ και γιατί του είχαν δημιουργηθῇ τόσες πλαστές ιστορίες για να μαντέψει κάτι τό τόσο φυσικό και τόσο λίγο δυσάρεστο.

Κατόπιν τῇ ρώτησε πως εξηγοῦσε τή γέννησι. Απάντησε ότι έκαναν ένα κέντημα στην έγκυο γυναίκα, τό παιδί άνέβαινε στους μαστούς και κατόπιν έβγαινε από τό φυσικό του όρόμο.

Μετά από τις εξηγήσεις αυτές του γιατροῦ ή υγεία του κοριτσιου άποκατεστάθηκε τελείως.

Ένα άλλο κορίτσι 9 χρονών έλεγε «Έβρω πως γεννήθηκα. Τά χέρια μου βγήκαν από τις

μύτες της μαμάς μου, τὰ πόδια μου ἀπὸ τὰ μάτια της, τὸ κεφάλι μου ἀπὸ τὸ στόμα της καὶ τὸ κορμί μου δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ. Νὰ ἔτσι γεννήθηκα.

Ἄλλο κορίτσι 24 ἐτῶν παρουσίαζε ἀδιαθεσί-
ες πολλῶν εἰδῶν, ἰδιαίτερες ἀνωμαλίες τῶν ἐμμήνων, χωρίς φανερὴ ὀργανικὴ αἰτία. Ἡ αἰτία ἦτο ἄλλη. Νόμιζε ὅτι εἶναι ἕγγυος ἀπὸ τὸ μοναδικὸ γεγονός ὅτι πῆγε μιὰ ὥρα περίπατο σ' ἓνα δάσος μὲ ἓνα νέο πού τὸν εἶχε στὸ δνεί-
ρό της. Ὅταν ἀνεκάλυψε ὅτι ὁ γέος ἐκείνος τὴν ἀγαποῦσε εἶχε ἀντιληφθῇ μιὰ μεγάλη φρίκη γιατί σκεπτόταν ὅτι ἀρκοῦσε νὰ ἀγαπηθῇ ἀμοιβαίως γιὰ νὰ συλλαβῇ παιδί.

Ἀπὸ τῆ σκέψης αὐτῇ καὶ τῇ συνεχῇ ἀγωνία προήρχοντο ὅλες οἱ ἐνοχλήσεις της.

Εἶναι πρωτίστως σπουδαιότατο νὰ μὴν ἀφή-
νουμε γὰ ἐντυπώνονται στὸ μυαλὸ τῶν παιδιῶν γνώσεις εἰρωνικές πού ἀφοροῦν τῇ γέννησι, τῇ διαφορά τῶν δύο φύλων καὶ γενικὰ τῇ σεξουα-
λικῇ ζωῇ.

Οἱ λιγοστὲς καὶ συγκεχυμένες πληροφορίες φέρουν ἀνυπολόγιστες λειτουργικὲς καὶ φυσιολογικὲς ἐνοχλήσεις καὶ ἀκόμη ψυχικὲς ταρ-
χές.

Ἐπανερχομαστε, μετὰ ἀπὸ τὰ παραδείγματα στὸ ἀρχικὸ μας ζήτημα.

Ποιά ἀπὸ τὲς δύο γνώμες εἶναι ἡ ὁρθή;

Ἡμεῖς, γονεῖς καὶ δάσκαλοι θὰ τὰ λέμε στὰ παιδιὰ μας ἢ ὄχι;

Γιὰ νὰ βροῦμε τὴ σωστὴ ἀπάντησι θὰ συμβου-
λευθοῦμε δύο παράγοντες. Τὴν πεῖρα καὶ τὴν ἐπιστήμη.

Ἡ πεῖρα μᾶς λέγει ὅτι τὸ παιδί ἔχει τὴν πε-
ριέργειαν νὰ μάθει τὴν προέλευσί του.

Ἡ περιέργεια αὐτὴ μὲ τὴν πάροδο τῆς ἡλι-
κίας αὐξάνει καὶ τότε δημιουργοῦνται οἱ ἐνο-
χλήσεις σὲ ὁλόκληρο τὸν ψυχασωματικὸ του κό-
σμο.

Εἴτε τὰ διαφωτίσουμε, εἴτε ὄχι τὸ περιβάλ-
λον τους θὰ τοὺς τὰ μάθει. Κι' ἐδῶ ἔγκειται ἓνας σοβαρὸς κίνδυνος. Τὸ περιβάλλον δὲν θὰ δώσει σαφεῖς, λογικὲς καὶ ἐπιστημονικὲς γνώ-
σεις καὶ πληροφορίες, καὶ συνεπῶς τὸ παιδί θὰ πάρει λαθεμένον προσανατολισμὸ στὰ γενε-
τήσια ζητήματα. θὰ σχηματίσει ἐσφαλμένη ἀντί-
ληψι καὶ θὰ βαδίζει ἐπικίνδυνον δρόμο.

Θὰ βρεθῇ ὁ φίλος, ὁ ὑπὸνους, ἡ φθονερὴ
νετόνισσα, τὸ ἀνῆθικο περιδοκὸ μὲ τὰ ὑπου-
λα καὶ ψυχοφθόρα ἀναγνώσματα του, μιὰ ἀσε-
μνὴ εἰκόνα, ἓνα ἀκατάλληλο φιλμ πῶς θὰ δώ-
σει στὸ παιδί τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς γεννή-
σεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄρα ἡ διαφώτισι τοῦ παιδιοῦ εἶναι κάτι τὸ
ἀναπόφευκτο. Ὅσο κι' ἂν ἀποσιωπήσουμε τὴν
πραγματικότητα τὸ παιδί θὰ βρεῖ τρόπο νὰ λῶ-
σει τὲς ἀπορίες του. Ἡ φυγὴ καὶ ἡ σιωπὴ δὲν
ἀποτελοῦν λύσι.

Ἡ παιδικὴ φαντασία, βοηθουμένη ἀπὸ τὴν
γενετήσια ὁρμὴ πού σιγὰ σιγὰ ζωηρεύει, θὰ
βρεῖ τρόπο νὰ ἱκανοποιηθῇ καὶ μάλιστα μὲ πρᾶ-
ξεις ἀνῆθικες καὶ σοβαρές.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ ψυχολογία, ἰδίως ἡ
φροῦνδικὴ θεωρία γιὰ τὸ Οἰδιπόδειο σύμπλεγμα
διαφωτίζει τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀπὸ βαθύτερη καὶ
οἰσιαστικώτερη ἀποψι.

Ὁ Φρόυντ ὑποστηρίζει ὅτι τὸ παιδί ἔχει τὴ
γενετήσια ὁρμὴ ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες τῆς γεν-
νήσεώς του. Ἡ σεξουαλικότητα εἶναι ὑψίστης
σημασίας, ἡ σπουδαιότερη ἀπ' ὅλες τὲς ἄλλες
ὁρμὲς τοῦ ἀνθρώπου, πού ἐκτελεῖ σὲ κίνησι καὶ
ἐνέργεια ὅλες τὲς ψυχικὲς δυνάμεις.

Ἀναλόγως τῆς ἡλικίας του παρουσιάζονται
καὶ οἱ ἐκδηλώσεις μὲ διαφορετικὲς μορφές. Ὅ-
ταν τὸ παιδί θυγαίνει τὸ δάχτυλό του, ὅταν θη-
λάζει τὸ μητρικὸ στῆθος, αὐτὰ ἀποτελοῦν σε-
ξουαλικὴ ἀπόλαυσι καὶ προέρχονται ἀπὸ σεξου-
αλικὴ ὁρμὴ.

Ἀργότερα παρατηρεῖται μιὰ ἰδιαίτερη συμπα-
θεια τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ γονεὶα τοῦ ἀντιθέτου
φύλου. Τὸ ἀγόρι ἀγαπᾷ περισσότερο τὴ μη-
τέρα καὶ τὸ κορίτσι τὸν πατέρα (Οἰδιπόδειο
σύμπλεγμα).

Ἡ στρόφι αὐτὴ δὲν ἔχει ἀνῆθικο σκοπὸ ἀλλὰ
ἀποτελεῖ ἓνα ἀπαραίτητο στάδιο τῆς ἐξελιξέως
τῆς σεξουαλικῆς ὁρμῆς.

Συνεπῶς τόσο ἡ πεῖρα καὶ ἡ φύσι ὅσο καὶ ἡ
ἐπιστήμη μᾶς συμβουλεύουν νὰ ταχθοῦμε μὲ τὴ
δεύτερη ἀποψι ὅτι δηλ. πρέπει νὰ παρέχεται
στὸ παιδί διαφώτισι στὰ σεξουαλικὰ ζητήματα.

Ἀφοῦ θὰ τὰ μάθει ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γιατί
νὰ μὴν τὰ μάθει ἀπὸ μᾶς τοὺς γονεῖς, πού θὰ
τοῦ τὰ πούμε μὲ τὸν πιὸ ὠφέλιμο τρόπο, μὲ ἀ-
γάπη καὶ μὲ ἐνδιαφέρον;

Ἡ γνώσι στὰ ζητήματα αὐτὰ θὰ προβάλλει
πολλὰ καὶ σοβαρὰ ἔκτροπα καθὼς καὶ σοβαρὲς
παραμορφώσεις τοῦ χαρακτήρος.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ πεῖ ὅλα στὰ παιδιὰ ἀρ-
κεῖ γὰ τὰ πεῖ μὲ τὸ κατάλληλο τρόπο λίγα
λίγα, ὄχι μὲ θεωρητικὸ ὕφος, ἀλλὰ νὰ αἰσθάνε-
ται τὸ τί θὰ πεῖ.

Ἡ παροχὴ πληροφοριῶν χρειάζεται τέλεια
καὶ ἀπλότητα. Ἡ διαφώτισι νὰ συνοδεύεται μὲ
τὴν ἀφογὴ συμπεριφορά τῶν γονέων ὥστε νὰ
ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνη, γὰ ζοῦν τὰ παιδιὰ σὲ ἡ-
θικὴ ἀτμόσφαιρα, χωρίς ὑπονοούμενα καὶ ἀμ-
φίβολες ἀστειότητες.

Μπορεῖ μιὰ σοβαρὴ μητέρα νὰ ἀρχίσει τὴ δια-
φώτισι ἀπὸ τὰ λουλούδια. Πῶς εἶναι ἡ κατα-
σκευὴ τοῦ ἀνθους, πῶς γίνεται ἡ γονιμοποίησι
καὶ πῶς τελειοποιεῖται τὸ μυστήριον αὐτὸ στὴ
μορφὴ τοῦ καρποῦ. Παράλληλως κατὸ πιν καὶ
τὴ γέννησι τοῦ ἀνθρώπου.

Κατ' ἀρχὰς θὰ γίνῃ μιὰ ἀδρομερὴς διαφώ-
τισι γιατί τὸ πνεῦμα τοῦ παιδιοῦ δὲν θὰ ἀντέ-
χει περισσότερον. Ἀργότερα θὰ δίνονται λεπτο-
μέρειες καὶ βαθύτερες ἀπαντήσεις. Ἀρχίζοντας
λοπὸν ἀπὸ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα τοῦ σπιτιοῦ
καταλήγουμε στὸν ἀνθρώπο μὲ λόγια ἀπλά, μὲ
φυσικότητα, συντομία καὶ χωρίς νὰ δειχνουμε
ὅτι ὅσα εἴπαμε εἶναι μυστικὰ καὶ μυστηριώδη.
Θὰ δώσουμε τὴν ἐντύπωσι ὅτι ἡ γενετήσια ὁρμὴ
εἶναι φυσικὴ ὅπως οἱ ἄλλες ὁρμὲς νὰ τρώμε,
νὰ μιλάμε, νὰ βαδίζουμε, νὰ κινούμεστε.

Ἐννοια - Σημασία καὶ ἀπόκτηση ὁρθῶν ἔξεων

ὑπὸ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΛΙΑΚΟΥ, Διδασκάλου
τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

Ἐνα ἀπὸ τὰ ποῖο οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς ζω-
ῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἔξις (συνήθεια).

Ἀσχεῖ ρυθμιστικὸ ρόλο στὴν προσαρμογὴ τοῦ ἀ-
τόμου στὸ περιβάλλον πού ζῇ, καὶ κινεῖται καὶ
κατευθύνει τὲς ἀντιδράσεις του στὲς νέες δημι-
ουργούμενες καταστάσεις καὶ ἀνάγκες του.

Ὁ ἀνθρώπος πού θλίπει γιὰ πρώτη φορὰ τὸ
φῶς τῆς ζωῆς φέρει μαζὺ του ἓνα κόσμον ἀπὸ
ἐνστικτα, ὁρμὲς, προδιαθέσεις, αὐθόρμητες καὶ
ἀντανάκλαστικὲς κινήσεις πού θεραπεύει τὲς ἀ-
νάγκες του καὶ ἀντιδρᾷ στοὺς ἐρεθισμοὺς τοῦ
περιβάλλοντος. Τὸ βρέφος κλείνει τὰ μάτια του

στὸ ἀπότομο φῶς· ἀντιδρᾷ στὴν πείνα ἢ στὴν
ἀδιαθεσία μὲ τὸ κλάμμα. Χαμογελά σὲ εὐάρε-
στη κατάστασι καὶ κινεῖ μὰ μέλη τοῦ σώματος
ἀπὸ κάποια ἀνάγκη. Οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς εἶ-
ναι καθαρῶς κινήσεις πού τοὺς λείπει τὸ στοι-
χεῖον τῆς συνειδητῆς προσπάθειας. Μὲ τὴν πά-
ροδο τοῦ χρόνου καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ἀν-
θρώπου οἱ ἐμφυτεῖς αὐτὲς τάσεις ἀλλάζουν μορ-
φή καὶ περιεχόμενο. Ἡ μητέρα λ.χ. ἱκανοποιεῖ
κάθε φορὰ τὸ αἶσθημα τῆς πείνας ἢ τὴν ἀνάγκη
τοῦ ὑπνου τοῦ μωροῦ της. Ἐάν τοῦτο τὸ ἐπα-
ναλάβει πολλὰς φορὲς καὶ πάντοτε στὸν αὐτὸν

ἔτσι διαφωτισμένο τὸ παιδί δὲν θὰ ἀφήσει
τὴ φαντασία του γὰ στριφογυρίζει στὰ σύννεφα
καὶ στὰ ὑποπτα συμπεράσματα. Θὰ μάθει τὴν
ἀλήθεια ἀπὸ ἀνθρώπο τῆς ἐμπιστοσύνης του,
καὶ δὲν θὰ τὸν βασανίζει ἡ περιέργεια.

Ὅταν θὰ γίνῃ ἐφηβος θὰ εἶναι προετοιμασμέ-
νος καὶ κατατοπισμένος στὰ γενετήσια ζητήμα-
τα καὶ θὰ προφυλάγεται ἀπὸ τὲς γεανικὲς πα-
ρεκτροπὲς καὶ τὲς ἐγκληματικὲς πράξεις.

Εἶναι σφάλμα νὰ πιστεύουμε ὅτι ἡ ἄγνοια ὁ-
δηγεῖ στὴν ἀγνότητα. Ἡ γνώσι τῶν κινδύνων
φέρει τὸ παιδί στὴν ἱκανότητα νὰ λάβει τὰ μέ-
τρα του. Ἡ μυῖγα ἂν ἤξερε ὅτι θὰ κολλήσει
στὴ μυγοπαγίδα καὶ τὸ ψάρι ἂν ἤξερε ὅτι
μπαίνοντας στὸ δίχτυ ἢ τρώγοντας τὸ δόλωμα θὰ
πλαστεῖ καὶ δὲν θὰ ξαναβγεῖ δὲν θὰ τὸ πλησίαζε
καθόλου.

Μερικοὶ γονεῖς νομίζουν ὅτι ἐπειδὴ τὸ παιδί
τοὺς μπροστά τους δὲν λέει τίποτα σχετικὸ μὲ
τὰ σεξουαλικὰ ζητήματα ὅτι εἶναι ἀθῶα περι-
στερά, ἀγνοῖ καὶ ἀπονήρευτο. Ἐνῶ αὐτὰ θερμαί-
νονται ἀπὸ τὴν σεξουαλικὴ περιέργεια καὶ ἀργό-
τερα ἀπὸ τὴν ὁρμὴ στὰ παιγνίδια τους, ἐκμυ-
στηρεῦνται τοὺς πόθους τους καὶ τὰ δνείρά
τους στοὺς φίλους τους, στέλνουν ἐρωτικὰ ση-
μειώματα, κρυφομιλήματα, κρυφὰ ματιέες κ. τ.
ἴμοια.

Ἡ ἀπόκρυψι ἀπὸ τὸ παιδί τοῦ μυστηρίου τῆς
γεννήσεως μπόρει νὰ φέρει χαλάρωσι τοῦ γε-
νικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἀφοῦ θὰ ξέρει ὅτι ὑπάρ-
χουν πράγματα πού θὰ ἤθελε γὰ μάθει καὶ τοῦ
τὰ κρύβουμε δὲν κάνει τὸν κόπο νὰ μᾶς τὰ ρω-
τήσῃ γιατί ξέρει ὅτι δὲν θὰ τοῦ ἀπαντήσουμε.

Ἀντιθέτως, δαπιστώθηκε ὅτι ὁποῖα ἀπὸ δια-
φώτισι, καλὰ καμωμένη καὶ προσαρμοσμένη στὴ
σημείωσιν ἀνάπτυξι ἐνὸς παιδιοῦ μιὰ γενικὴ διέ-
γερσι τῆς περιέργειας, τῆς ἐπιθυμίας γὰ γνῶρι-
σει καὶ νὰ ἐνημερωθῇ σὲ ὅλα τὰ ζητήματα
μιὰ ἀληθινὴ ἀνάεωσι τῆς διανοήσεως πού ἔ-

χει εὐνοϊκὸ ἀντίκτυπο καὶ στὰ σχολικὰ ἀποτε-
λέσματα.

Σὲ μιὰ ἐποχὴ πρωτοφανοῦς ἐκλύσεως τῶν ἡ-
θῶν, ὅπου τὰ περισσότερα ἐγκλήματα ἔχουν γε-
νιουργοῦ αἰτία, φανερὴ ἡ ἀναπόδειχτη, τὲς
σχέσεις τῶν δύο φύλων τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀ-
παιτεῖ ρύθμισι καὶ ἀναπροσαρμογὴ ἐκ βάθρων.

Δὲν εἶναι πρόβλημα πού ἀφορᾷ μόνο μιὰ τά-
ξι ἐπιστημονῶν ἢ ἐπαγγελματιῶν ἀλλὰ συνδέ-
εται μὲ τὴ ζωὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, πάσης
ἡλικίας καὶ πάσης κοινωνικῆς τάξεως. Κατέ-
στη πρόβλημα κοινωνικόν, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰ
πιὸ ἐπείγοντα.

Ὅστε τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι τὸ κατάλληλον οὔτε
ἡμεῖς, εἴμαστε οἱ ἀρμόδιοι νὰ ἀπασχοληθοῦμε
περισσότερον.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅμως — ὅτι ὅσο καὶ ἂν
ἐπιτύχει ἡ προώθησι τῆς σεξουαλικῆς διαφωτί-
σεως στὴ μικρὴ ἡλικία δὲν θὰ φέρει ἀποτελέ-
σματα ἂν ἐκ παραλλήλου δὲν γίνῃ παρόμοια
ἐπαγορευτικὴ προσπάθεια καὶ πρὸς τὴ κατεύ-
θυνσι τῶν ἐνηλίκων. Δηλ. Ἡ μορφωτικὴ προσ-
πάθεια νὰ ἀρχίσει καὶ ἀπὸ τοὺς μικροὺς καὶ ἀ-
πὸ τοὺς μεγάλους, ὥστε νὰ καταστρέφεται ἀπὸ
τοὺς ἐνηλικίους ὅτι ἐποικοδομεῖται ἀπὸ τὴ μι-
κρή. Ὁ παραδειγματισμὸς τῶν μεγάλων ἀποτε-
λεῖ καταλυτικὸ παράγοντα.

Συνεπῶς ἡ διαφώτισι δέον νὰ ἀρχίσει καὶ
στοὺς μεγάλους, ἰδίᾳ τῆς ὑπαίθρου, ὅπου σημει-
ώνονται τρομερὰ ἐγκλήματα μὲ αἰτία τὴν διε-
στραμμένη ἱκανοποίησι τῆς σεξουαλικῆς ὁρμῆς.

Ἀληθινὴ σταυροφορία πρέπει νὰ ληφθῇ γιὰ
τὴν περιστολὴ τοῦ κακοῦ πού κατῆντησε ἀληθι-
νὴ κοινωνικὴ πληγὴ.

Οἱ ἀρμόδιοι ἔχουν τὸ λόγο καὶ τὸ καθήκον.

Κ. ΜΙΧΑΛΗΣ
Ἀπ' τὸ ἀνέκδοτο ἔργο μου «Στὰ βάθη τῆς
παιδικῆς ψυχῆς»

χρόνον της ημέρας, και οι έμφυτες αυτές τάσεις και διαθέσεις προς ικανοποίηση των αναγκών αυτών θα εμφανίζονται στον αυτόν περίπου χρόνο. Όταν η απόδευση του μωρού γίνεται σε κανονικά χρονικά διαστήματα τότε και η φυσιολογική αυτή ανάγκη δείχνει την παρουσία της στον αυτόν χρόνο. Το παιδί δοθείται στην προσπάθεια του να κάνει θρῆνο τα πρώτα θέματα του. Έγτερα από πολλές απόπειρες, χωρίς στην άσκηση αποκτά την ικανότητα να περπατήσει. Το ίδιο πράγμα παρατηρείται ο' όλες τις πράξεις της ανθρώπινης ζωής. Το παιδί πρέπει να μάθει να διαβάσει και να γράψει.

Στην αρχή δυσκολεύεται πολύ. Οι κινήσεις του είναι αδέξιες. Καταβάλλει διαρκώς προσπάθεια, θέληση και προσοχή να τις κατευθύνει και να τις διορθώνει. Με την επανάληψη και την άσκηση οι κινήσεις του γίνονται πιο ακριβείς, κανονικές και μηχανικές. Το παιδί στο τέλος διαβάζει και γράφει. Με την επανάληψη των αυτών ενεργειών και κινήσεων και με την άσκηση των ίδιων πράξεων ή εργασία κάθε ανθρώπου γίνεται τελειότερη και με δαπάνη ολιγώτερου χρόνου και μικρότερης δυνάμεως.

Έτσι βλέπουμε τον βιολίστα ή τον πιανίστα να παίζει το όργανό του και συγχρόνως να παρατηρεί το ακροατήριο. Τον εργάτη στο καπνερ γοστάσιο να συνομιλεί και ταυτοχρόνως να τοποθετεί τα τσιγάρα με ταχύτητα στο κουτί. Το κορίτσι να πλέκει και να διαβάσει συγχρόνως. Αυτά και άλλα παραδείγματα δείχνουν πως πολλές ανθρώπινες ενέργειες που απαιτούσαν στην αρχή έντονη προσπάθεια μεταβάλλονται αργότερα σε μηχανικές και αυτόματες κινήσεις, όπως περιέχονται με τον αυτοματισμό των αντανακλαστικών κινήσεων των ενστικτών.

Η ικανότητα αυτή που αποκτά ο άνθρωπος με την επανάληψη μιας πράξεως και με την συνεχή άσκηση της αυτής ενέργειας και με την βοήθεια της όποιας την ίδια πράξη αργότερα την κάνει με οικονομία μυϊκής και νοητικής δυνάμεως και με μεγαλύτερη ευκολία και τελειότητα, ονομάζεται εξή.

Η εξή είναι ένας ψυχικός μηχανισμός που αποπλοποιεί και τελειοποιεί τις διάφορες κινήσεις και αφήνει ανεκχώρητη τη συνείδηση ν' ασχολείται με νέα πράγματα και καταστάσεις. Η επέμβαση της βούλησεως στα πρώτα στάδια του σχηματισμού της εξής είναι περισσότερο ενεργητική. Αργότερον η συμμετοχή της γίνεται μικρότερη και ενίοτε εξασφαλίζεται. Έτσι η εξή αποκτά τέτοια δύναμη που αντιτάσσεται και αυτής της βούλησεως. Γνωρίζει π.χ. το παιδί ότι η χρησιμοποίηση του λεξιλογίου του πεζοδρομίου φανερώνει την αγωγή του και επιφέρει ο' αυτό διαφόρων ειδών κυρώσεις. Η γνώση και των δύο αυτών γεγονότων στέκεται ανίκανη μπροστά στη δύναμη της συνήθειας. Ο άνθρωπος που κατοικεί για πρώτη φορά σε περιοχή μεγάλου θορύβου, αφυπνίζεται με τον παραμικρότερο θόρυβο. Σιγά-σιγά όμως προσαρ-

μόζεται στην έντονη αυτή και τέλος δεν ακούει και τον πιο δυνατό θόρυβο. Στην πρώτη περίπτωση η εξή είναι ενεργητική, στην δεύτερη παθητική.

Το νευρικό σύστημα κατά την νηπιακή και πρώτη παιδική ηλικία παρουσιάζει μεγάλη πλαστικότητα. Η πλαστικότητα αυτή υποδοχθεί πολύ στο σχηματισμό των πρώτων συνήθειών. Γι' αυτό σχηματίζονται και μορφώνονται πολλές συνήθειες εύθους άμεσως, ή μετὰ την γέννηση. Τα αίτια που προκαλούν τον σχηματισμό τους είναι πολλά και διάφορα. Μια άπλη επανάληψη πράξεως δημιουργεί εξή. Η συχνή ικανοποίηση ενστικτών και όρεξης, ή θεραπεία των επιταγών, των διαθέσεων, οι σκόπιμες ενέργειες της βούλησεως κ. α. δημιουργούν εξής με διαφορά μεταξύ τους στο βαθμό της έντασεως και της χρησιμοποίησεως στη ζωή του ανθρώπου. Περισσότερον ισχυρές είναι εκείνες οι συνήθειες που συνδέθηκαν κατά τον σχηματισμό τους με έντονα συναισθήματα χαράς ή λύπης. Το νήπιον λ.χ. επαναλαμβάνει πράξεις που βρίσκει ο' αυτές ευχαρίστηση και ικανοποίηση. Εάν αποτρέπεται ή απειλείται με τιμωρία στην επανάληψη μη επιθυμητής από τους μεγάλους πράξεως και τότε θα βρει τρόπο να την επαναλάβει, γιατί επιθυμεί να είναι πάντοτε το κέντρο της προσοχής.

Γι' αυτό επισημαίνεται η ανάγκη του σχηματισμού καλών εξών του παιδιού από πολύ μικρής ηλικίας, γιατί αυτές αποτελούν τα απαραίτητα του χαρακτήρος του. Είναι το υλικό που το προσφέρει το περιβάλλον και η επίδραση της αγωγής και με το όποιο κτιζεται το οικοδόμημα της προσωπικότητος του ανθρώπου με θεμελίον τις κληρονομικές προδιαθέσεις του. Διαφέρουν από τις ροπές και τα πάθη, γιατί εμφανίζονται κανονικά σε όρισμένο χρόνο και ο' ώρισμένες περιστάσεις.

Η σημασία τους είναι μεγάλη για την ζωή του ανθρώπου. Το κυριώτερο θέμα στη παιδαγωγική ψυχολογία είναι ο σχηματισμός καλών εξών. Αυτός είναι η βάση της ζωής και του πολιτισμού. Απ' αυτές εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η υγεία και η επιτυχία του ανθρώπου στη ζωή. Είναι το πιο ουσιαστικό στοιχείο της υπάρξεώς μας. Αποτελούν θαυμάσιον όργανον προσαρμοστικότητος και αυτοσυντηρησίας. Αποτελούν προϋπόθεση της προόδου, γιατί όλες οι περιοχές του πολιτισμού, όφειλονται κυρίως στις ατομικές και ομαδικές εξής. Ο άνθρωπος με την εξή γίνεται ικανός και επιτήδειος ο' όλους τους τομείς της ατομικής και κοινωνικής δράσεώς του. Χωρίς αυτήν κάθε πράξη του θα απαιτούσε πολλόν χρόνο για την εκτέλεσή της και έτσι κάθε πρόβος θα έδινε.

Αρκεί ο άνθρωπος να επαγρυπνεί στη διαμόρφωση των εξών και να διατηρεί την δημιουργικότητά του και την πρωτοβουλία του. Να διατηρεί το πνεύμα ελεύθερο και να παραφυλάει την θέση στην βούληση όταν η πράξη το όριζει.

Όφείλομε να εξασφαλίσουμε επαρκή θέση στον αυτοματισμό, αλλά και στην έντονη δραστηριότητα επίτασσεως θεληματικές παιδαγωγικών αξιών. Η σπουδαιότης των εξών για τη ζωή των ανθρώπων επιβάλλει σαν επιτακτικό καθήκον ο' όλους 'κεινους που ασχολούνται με την αγωγή του παιδιού, να ρίξουν το βάρος της εθύνσεως των στο σχηματισμό όρθων εξών στο παιδί. Το πρώτο μέλημα του διδασκάλου, λέγει ο ΖΑΜΕΣ, πρέπει να είναι η εκμάθηση υπό του παιδιού του είδους των εξών εκείνων, οι όποιες είναι χρησιμότερες ο' όλη την ζωή του. Η αγωγή αναφέρεται στη συμπεριφορά και οι εξής είναι το υλικό το όποιον αποτελεί την συμπεριφορά αυτή. Διά της εξής να καμνη αυτόματες, όσον το δυνατόν περισσότερες επωφελείς ενεργείας. Για τον σχηματισμό των εξών που επιθυμούμε πρέπει να γνωρίζουμε ότι κάθε εξή είναι και μάθηση και αποκτάται με βάση τους νόμους της μαθήσεως και μάλιστα του Νόμου της άσκήσεως, του αποτελέσματος και της αναλογίας. Το νήπιον επαναλαμβάνει εκείνες τις πράξεις που ικανοποιούν μια ανάγκη ή του παρέχουν κάποια ευχαρίστηση. Για να αποκτήσει καλές συνήθειες, πρέπει οι πράξεις που το επιβάλλουμε να τις επαναλάβει για να δοκιμάσει τη χαρά ή και αντίθετα και να μη δοκιμάσει ικανοποίηση από πράξεις που δεν επιθυμούμε. Ο έπαινος και η επιδοκιμασία σε πράξεις επιθυμητές από τους μεγάλους βοηθούν πολύ στο σχηματισμό καλών εξών. Η αδιαφορία που δείχνουμε στην εκτέλεση ανεπιθυμητών πράξεων απομακρύνει το παιδί από την επανάληψη αυτών.

Οι πρώτες συνήθειες που θεμελιώνουν τον χαρακτήρα του ανθρώπου είναι αυτές που αποκτά το παιδί στη νηπιακή του ηλικία. Χρέος των γονέων να φροντίζουν να συνηθίζουν τα μωρά τους να κοιμούνται, να εγείρονται, και να τρώουν το φαγητό τους ο' ώρισμένη ώρα της ημέρας. Να του παρέχουν με την συμπεριφορά τους γεγονότα και καταστάσεις που να του γεμίζουν την ψυχή εύερεστα συναισθήματα. Το παιδί μιμείται και επαναλαμβάνει, ο' βλέπει και ακούει. Οι γονείς με το παράδειμά τους όφειλουν να παρέχουν ευκαιρίες για μόρφωση άγαθων εξών από τους πρώτους μήνες της ζωής του τέκνου τους. Στο σπίτι το παιδί ο' αποκτήση τις πρώτες εξής, γνώσεις και δεξιότητες. Έχει αποκτά τις αρετές ή τις κακίες, τις ηθικές δυνάμεις ή τις σκοτεινές. Τα παιδιά ρυθμίζουν τις πράξεις τους σύμφωνα προς τα παραδείγματα και τους λόγους των γονέων. Με την μίμηση επαναλαμβάνει τα όσα παρατηρεί και έτσι διαπλάσσει το νέον έγω στο περιβάλλον που ζή. Μιμείται τα προτερήματα ή τα ελαττώματα των ανθρώπων που βρίσκονται ανάμεσά τους. Αποκτά την συνήθεια να λέγει ψέματα ή να υποκρίνεται, όταν βλέπει τους δικούς του να ψεύδονται ή να υποκρίνονται. Το παιδί από μικρό θα συνηθίσει να μη μένη αδιάφορο στη δυστυχία του άλλου όταν βλέπει να

εκδηλώνουν οι γονείς του με πράξεις έλεησύννης τη συμπάραστασή τους. Το κορίτσι ο' αποκτήση τις συνήθειες της τάξεως, της καθαριότητος και της καλαισθησίας, όταν καθημερινώς βλέπει τη μητέρα του που φροντίζει να έχει όλα τα πράγματα του σπιτιού καθαρά και σε τάξη. Τα παιδιά καταλαβαίνουν καλύτερα εκείνα που βλέπουν παρά εκείνα που ακούουν. Τα έργα των γονέων, τα λόγια, οι ψυχικές μεταπτώσεις και οι συναισθηματικές τους εκδηλώσεις μεταβάλλονται σε διώματα στη συνείδηση το παιδιού επάνω στα όποια διαμορφώνονται οι διάφορες εξής και η εξέλιξη του χαρακτήρος.

Πολλοί γονείς χωρίς καμιά προφύλαξη, αποκαλύπτουν τα ελαττώματά τους μπροστά στα μάτια των παιδιών τους χωρίς να σκέπτονται ότι λόγω της υποβολής τους συντελούν στη δημιουργία πολλών κακών εξών. Όταν το παιδί βλέπει να διαπληκτίζονται, να όβριζονται και να απρεπώνται οι μεγαλύτεροι του όφασλοι κ' αυτό θα συνηθίσει ν' αντιδρά κατά τον ίδιο τρόπο. Το παράδειγμα του μέθους και χαρτοπαίκτη πατέρα δεν μπορεί παρά να επιδράσει δυσμενώς στην ψυχική διαμόρφωση των τέκνων του. Το παιδί που βλέπει τον πατέρα του να ένδιαφέρεται για την πρόοδο της εργασίας του, αποσιώνεται στα επαγγελματικά του καθήκοντα, εκτελεί μ' ακρίβεια, τάξη και οικονομία τις διάφορες πράξεις του, ο' αποκτήση κ' αυτό τις ίδιες συνήθειες και προτερήματα στη δική του εργασία. Οικογενειακός βίος που τον διακρίνει ή γαλήνη, ή άμοιβαία κατανόηση των μελών του, ή αγάπη και ό σεβασμός, ή άρμονία και ή εργατικότητα, είναι το όριστο περιβάλλον που αναπτύσσονται τα κοινωνικά και συμπαθητικά συναισθήματα και καλλιεργούνται οι καλές συνήθειες που απαρτίζουν τον χαρακτήρα του ατόμου. Μητέρα με πλούσιο ηθικό και συναισθηματικό κόσμο, σπέρνει στην ψυχή των παιδιών της τις πρώτες συνήθειες και ιδέες. Μητέρα που άγνοει τα έρεά της καθήκοντα και στρέφεται προς περιοχές δραστηριότητος ξένες προς την ιδιότητά της φύση, όθει κατά κανόνα και τις θυγατέρες της σε άνόλογες πράξεις. Γονείς που περνούν ζωή άναρμόστη και αντίθετη προς τους ηθικούς κανόνες στερούνται των αναγκαίων ηθικών κριτηρίων προς έλεγχο των αναλόγων πράξεων των παιδιών τους. Αντίθετα γονείς που δειχνουν προσήλωση και σεβασμό στις ηθικές παραδόσεις, στη θρησκεία και στους ηθικούς κανόνες της ζωής, άσφαλώς βοηθούν πολύ στο σχηματισμό όρθων ατομικών και κοινωνικών αρετών. Γιατί το παιδί μορφώνεται περισσότερο από το παράδειγμα παρά από τη διδασκαλία, ή άμεση αντίληψη και όποπτεία γεγονότων και πράξεων προκαλεί μεγαλύτερη αντίπωση από τις άφηρημένες λέξεις. Το ήθος και ή βούληση του παιδιού μορφώνεται με το αντίκρυσμα των καλών πράξεων και με την άνάμνηση γεγονότων που έχουν επίδραση βαθύως στο συναισθηματικό της κόσμο. Το παιδί έπίσης μιμείται με έξχωριστό έηλο και επαναλαμβάνει τις πράξεις και τα λό

για των συντρόφων του, των συμπαικτόρων του και των συμμαθητών του. Το λογικό του είναι: ακόμη ανίκανο να ελέγξει το καλό και το κακό και να κρίνει καταστάσεις. "Ο,τι κάμνουν οι σύντροφοί του για το παιδί είναι καλό. Για να ικανοποιηθεί τις έμφυτες τάσεις και να προβάλλει το έγω του στους άλλους επαναλαμβάνει κι' αυτό την ίδια πράξη. Με την μίμηση και την επανάληψη κακών πράξεων σχηματίζονται έτσι κακές συνήθειες που δύσκολα αργότερα αποβάλλονται. Χρέος των γονέων να ελέγχουν τις συντροφικές των παιδιών τους και να τ' απομακρύνουν από εκεί που είναι δυνατόν να ιδούν το κακό παράδειγμα. "Ο σχηματισμός των καλών συνθηκών ξεκινά πρώτα από το οικογενειακό περιβάλλον. "Η επίδρασή του στη διαμόρφωση του παιδιού είναι μεγαλύτερη από κάθε άλλον παράγοντα. Είναι το σπέρμα που σπέρνεται διαλεκτοί και υγιείς σπόροι από τους οποίους εκβλαστάνουν οι πρώτες έξεις και άρετες που συνθέτουν τον χαρακτήρα του ανθρώπου και τον κάνουν ικανό για την μετέπειτα ατομική και κοινωνική ζωή. "Αλλά και ο ρόλος του Σχολείου στην απόκτηση καλών συνθηκών είναι εξ' ίσου ευεργετικός, όπως της οικογενείας. Παράλληλα με την δημιουργική και αυτενέργη εργασία του πρέπει και οφείλει να αυτοματοποίηση ώρισμένων ικανότητες και δεξιότητες των μαθητών, τις οποίες να χρησιμοποιούν με ταχύτητα και χωρίς σκέψη στη σχολική και στη μετέπειτα ζωή τους. "Από τα πρώτα δήματα της σχολικής ζωής ο μαθητής πρέπει να βοηθηθεί από τον δάσκαλο να αποβάλλει κακές συνήθειες και να προσαρμοσθεί στους σχολικούς κανόνες. Με την συχνή επανάληψη και την άσκηση ώρισμένων πράξεων αποκτώνται πολλές καλές συνήθειες που θ' ασκούν τον ευεργετικό τους ρόλο στη ζωή του. "Ο μαθητής πρέπει να συνηθιστεί να προσέρχεται έγκαιρα και χωρίς θόρυβο στη θέση της τάξεώς του και να αναμένει τον χρόνο και την σειρά του στη κοινή προσευχή. Να συνηθιστεί να υπομένει κατά την είσοδο στην αίθουσα της διδασκαλίας.

Να αποκτήσει την συνήθεια να μη διακόπτει τον διμιλούντα καθηγητή ή διδάσκαλο και να περιμένη τον λόγο για τα διμιλήση. Να συγκεντρώνει την προσοχήν του και να πειθαρχήσει τη σκέψη του στις διάφορες ατομικές εργασίες. Να παίρνει μέρος στην διδακτική εργασία, ή δ-ποία θα του αναπτύξει το συναισθηματικό ενδιαφέρον και το καθήκοντος. Να αποκτήσει από μικρός τη συνήθεια να εκτελεί τις διάφορες σχολικές εργασίες βάσει προγράμματος. "Η προγραμματισμένη ζωή φέρει την δμολότητα στην εξέλιξη των ψυχοπνευματικών δυνάμεων του ανθρώπου. "Η άταξία, ή αναρχία και ή σύγχυσις δεν έχουν πια τη θέση τους. Να διατηρούν οι μαθηταί πάντοτε καθαρό το σώμα τους, τα ένδμιατά τους, τα παπούτσια τους, τα βιβλία και με καλαισθησία και τάξη να εκτελούν όλες τις εργασίες του στο σπίτι και στο σχολείο. Να συνηθίσουν από μικρά να σέβονται τη γνώμη

των άλλων, να εκτελούν τους κανόνες της σχολικής ζωής, και με σεβασμό ν' αντικρύβουν, τι ώραίο, ήθικό και και εθνικό κληρονόμησαν από τους προγόνους τους. "Η ζυλοτυπία, ή υποκρισία, ή άποφυγή της τιμωρίας και ή χαιρεκακία είναι οι κυριώτερες αιτίες που κάνουν το παιδί να ψεύδεται. Γι' αυτό επιβάλλεται εκ μέρους της άγωγής επίμονη άσκηση για να συνηθιστεί ο μαθητής στην άρετή της φιλαληθείας. "Οφείλει το σχολείο να συνηθιστεί ακόμη το παιδί να συμπεριφέρεται ευγενικά και πολιτισμένα μέσα και έξω του σχολείου. Στο δρόμο, στο αυτοκίνητο, στο παιχνίδι, στο σπίτι, στην έκδρομή, παντού. "Αλλά και στο διδακτικό κυρίως μέρος ή μηχανοποίηση ώρισμένων πράξεων και ενεργειών, άσκησις ευεργετικής επίδρασης στο μορφωτικό έργο του Σχολείου. "Η συχνή επανάληψη βασικών στοιχείων όλων των μαθημάτων (κανόνων, νόμων, χρονολογιών κλπ.) βοηθεί απο φασιστικά στην ποιοτική και ποσοτική εργασία τους. "Η έφαρμογή της συστηματικής διδακτικής εργασίας, τα διδακτικά παιχνίδια, οι σχολικές και εθνικές γιορτές, οι διάφορες ομάδες καθαριότητας, σχολικού κήπου, αλληλοβοήθειας κ.ά. καλλιεργούν την κοινωνικότητα του παιδιού, το συναίσθημα της ευθύνης, το πνεύμα της συνεργατικότητας, της αλληλεγγύης και το αγωνιστικό πνεύμα.

"Η αγάπη, ή πειθαρχία και ο σεβασμός που επικρατούν στο διδακτικό προσωπικό του σχολείου δημιουργούν και τις ανάλογες άρετες, στην ψυχή των μαθητών. "Η εκτέλεση καλών πράξεων ενώπιον των μαθητών καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής ζωής επηρεάζει όλες τις ενέργειες του μαθητού και το διαπλάσσει ήθικώς τον χαρακτήρα με την εκτέλεση αναλόγων πράξεών του.

Να ελέγχονται πάντοτε οι κατ' οίκον εργασίες των μαθητών, να κριτικάρονται ενώπιον της τάξεως, ν' αμειβονται οι επιμελείς και να βοηθούνται οι αδέξιοι και οι άμελείς. "Η πνευματική και ήθική συγκρότηση του διδ/λου συντελεί τα μέγιστα στη διαμόρφωση καλών έξεων των τροφίμων του. "Ο αληθινός δάσκαλος υψώνεται ενώπιον των μαθητών του ως πρότυπο και αποτυπώνει τη σφραγίδα της φύσεώς του στη ψυχή τους.

"Ο χαρακτήρας του παιδιού δεν μορφώνεται μόνον με την παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά και από το ήθος και τον τρόπο συμπεριφοράς του δασκάλου εντός και εκτός του σχολείου. Οι μαθηταί παντού παρακολουθούν τον δάσκαλό τους πώς συμπεριφέρεται, πώς εκφράζεται και ποιές είναι οι κοινωνικές σχέσεις και εκδηλώσεις. "Ο δάσκαλος που χάνει την κυριαρχία του, θυμώνει, υβρίζει και επιπλήττει διαρκώς μέσα και έξω από τη τάξη, τότε άσφαλώς και οι μαθηταί του κάτι ανάλογο θα πράξουν στις μεταξόν σχέσεις και στον οικογενειακό τους βίο. Κάθε άνθρωπος πράττει αυτό ή τή έλ-λο ανάλογως προς το πρόσωπο που άγαπά ή μι-

1) "Εν πρώτοις οφείλω ν' ομολογήσω ότι ή επί 2ετίαν έφαρμογή της Ε.Σ.Δ. με βάσιν το έπίσημον "Αλφαβητάριον του Κράτους, δεν με ικανοποίησε. Τ' αποτελέσματα δεν ήσαν όλα έπρεπε να είναι. Αιτία των μη ικανοποιητικών αποτελεσμάτων ήτο το έπίσημον αλφαβητάριον του Κράτους. Και πράγματι. Το έπίσημον αλφαβητάριον του Κράτους—, το αυτό διά πάντα τα Σχολεία της "Επικρατείας— όσον τέλειον κι' αν είναι δεν δύναται ν' ανταποκριθί πλήρως εις την ζώην και τας άπαιτήσεις του μαθητού του κάθε σχολείου. Διότι κάθε μαθητής ζή και κινείται εντός μιας περιφερείας ήτις έχει την ιδιότητά της ζώην και την ιδιότητά της φυσιογνωμίας.

"Αλλά κι' αν ακόμη επιτυχάνετο ή γραφή αναγνωστικού προσηρμοσμένου εις τον ιδιόζοντα χαρακτήρα του κάθε Σχολείου πάλιν τούτο θα έ-

μειονέκτει ως προς τον χρόνον διδασκαλίας εκάστης ενότητος. Οβτω αι ενότητες δεν θα ήσαν καλώς χρονικώς τοποθετημέναι εις το αλφαβητάριον. "Αφ'ήνω κατά μέρος τας ευκαιριακάς ενότητας αι όποιαί δεν δύναται να προσδιορισθουν εις ένα εκ των προτέρων γραφέν αλφαβηταρίων.

"Εξ αυτών των άπλων σκέψεων δρμώντος καθήρησα το έπίσημον "Αλφαβητάριον και έδημιούργησα ιδιόν μου τοιοϋτον (ΕΠΑ) με περιεχόμενον ειλημμένον από την καθημερινήν ζώην της ιδιαίτέρας πατρίδος του μαθητού.

2) Κ α τ α σ κ ε υ ή τ ο ς "Α λ φ α β η τ α ρ ί ο υ. Α' μ έ ρ ο ς α υ τ ο ς. Πρώτη μας φροντίς ήτο να προμηθευθουν όλοι οι μαθηταί τετράδια διβλιοδετημένα και καλής ποιότητος. "Υγόρασα μερικά καρμπόν και φύλλα χάρτου ξεσηκώματος. "Αφού εγένετο ή διδασκαλία της

σεϊ. "Όταν ο μαθητής δεν αντιπαθεί τον δάσκαλο, κάμνει πρόθυμα έκείνο που τον συμβουλεύει, με σεβασμό φιθυρίζει το όνομά του και διατηρεί από το φέροίμ του τις ωραιότερες αναμνήσεις. Με την αγάπη ο δάσκαλος εισέρχεται στα κατάβαθα της παιδικής ψυχής και τη γαλουχεί με ό,τι ήθηλο και ώραίο περικλείει ο άνθρωπος πολιτισμός. "Αγάπη γνησία σ' όλους, άδιακρίτως κοινωνικής θέσεως και προόδου. Οι μαθηταί θέλουν το δάσκαλο, δημιουργικό παρατηρητή και άφοσιωμένο συνεργάτη στα διάφορα προβλήματά τους. Τον θέλουν να συμμετέχη στις εργασίες τους και με χαρά δέχονται την πείρα του, τις γνώσεις και τη φρόνησή του. Το παράδειγμα της ζωής του θα δώσει σ' αυτούς την αγάπη και την άρετή της δικαιοσύνης. Ν' απονέμει σε κάθε μαθητή ό,τι του ανήκει χωρίς συναισθηματισμούς και υποχρεώσεις. "Ετσι έξασφαλίζει την εκτίμηση των μαθητών και την άφοσίωσή στις υποχρεώσεις τους. "Όταν ο δάσκαλος δεν μεταβάλλη κρίσεις για τις αυτές πράξεις των μαθητών, τότε με την άμεροληψία, το κύρος και την εθνοκρασία έμπνέει σεβασμό στο σχολείο του. "Η πειθαρχία, ή υπακοή, ο σεβασμός, ή εργατικότητα, δεν αναπτύσσονται με τον φόβον της τιμωρίας, τη βία, τον πειθαναγκασμό και με την ανταπόδοση της ποινής. "Αναπτύσσονται μόνον όταν ή σχολική ζωή έχει τη μορφή της καθοδηγημένης από τον δάσκαλο οργανωμένης μαθητικής κοινότητος. "Οφείλει ο δάσκαλος να κανονίζει τον ρυθμόν κάθε ενεργείας του προς κάθε κατεύθυνση με όρθο λογισμό και

όχι υπό την κυριαρχία των διαθέσεων της στιγμής.

"Αλλά και ή εκτός του σχολείου συμπεριφορά του βοηθεί την κοινωνική και ήθική διάπλαση των μαθητών. "Η ενεργός συμμετοχή του δασκάλου σε κοινωνικές εκδηλώσεις, ή ανιδιοτελής του ύπηρεσία σε πάχοντες και αδυνάτους, άποτελεί άριστο παράδειγμα προς μίμηση. Τονώνει το "Εθνικό φρόνημα και καλλιεργεί περισσότερο το θρησκευτικό συναίσθημα, όταν ο ίδιος σε κάθε ευκαιρία προβάλλει με τα δικά του διώματα και προσωπικές συγκινήσεις το μεγαλείον της φυλής και τα ιδεώδη του Χριστιανισμού. "Ο ευπρεπισμός, ή καθαριότης, ή άρμονία και ή τάξη που υπάρχουν στην ιδιαίτερη κατοικία του, είναι το υπόδειγμα προς ανάπτυξη άρετών και έξεων στους τροφίμους τους.

"Ετσι ο δάσκαλος θ' αποτελέσει την ολοκληρωμένη πνευματική και ήθική προσωπικότητα που θα φωτίσει μικρούς και μεγάλους στο δρόμο για ένα τίμιο και ευγενικό άγωνα. "Ας φροντίσει μικρούς και μεγάλους στο δρόμο για ένα τίμιο άγωνα. "Ας φροντίσει όλες τις ενέργειές του, έτσι, ώστε να είναι σε θέση να δημιουργήσει καλούς μέλλοντες πολίτες με καλλιεργημένο το πνεύμα και με έξευγενισμένη ψυχή. "Όταν τέλος το σχολείο αντιμετωπίζει προβλήματα της άγωγής με πρόγραμμα και πίστη και με την άπόλυτη συνεργασία της οικογενείας τότε και σχηματισμόν καλών συνθηκών είναι έξησφαλισμένος, αλλά έπιτυχος έπίσης ή πνευματική και ήθική διάπλασις του παιδιού.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΚΟΣ

Διδ/λος 6)θεσίου Προτύπου Ζ. Π. "Ακαδημίας "Ιωάννινα τη 18 Σεπτεμβρίου 1964

νέας λέξεως ή φράσεως κατά την μέθοδον Ντεκρολύ ή αναλυτικουνθετικήν ή μικτήν 'Ελληνικήν, εγράφετο αὐτή, λέξεις ή φράσεις, εἰς τὸν μαυροπίνακα συνήθως κάτωθι σχετικοῦ δι' ἐγχρώμων κιμωλίων ἰχνογραφήματος τοῦ Διδασκάλου. Ἐν συνεχείᾳ αὕτη ἐγράφετο ὑπὸ τοῦ Δ)λου ή τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρω τάξεων — τὸ Σχολεῖον ἦτο μονοθέσιον — εἰς τὰ ἀγορασθέντα τετράδια τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως με καλλιγραφικὰ γράμματα. Οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρω τάξεων ἐπατοῦσαν καὶ ἐσθίοναν τὴν σχετικὴν εἰκόνα μετὰ τὰ καρμπὸν εἰς τὰ δεμένα τετράδια. Οὕτω, ἡ ἐργασία τῶν τετραδίων — ἰχνογράφει καὶ γραφῇ τοῦ κειμένου — ἐγένετο ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων Ε' καὶ ΣΤ. (Σημειώσεις. Ἄν οἱ μαθηταὶ τῆς Α' τάξεως εἶναι πολλοὶ ὀλίγοι τότε διήν αὐτὴν τὴν ἐργασίαν δύναται ἐνδόλως νὰ κάμῃ ὁ Δ)λος. Ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι συνάδελφοι στεροῦνται ἰχνογραφικῆς ἱκανότητος ἐνδείκνυται ἡ συλλογὴ καταλλήλων εἰκόνων ἀπὸ περιοδικῶν βιβλίων κ.ἄ. τὰς ὁποίας δὲν εἶναι δύσκολον ν' ἀνεύρηται. Τὰς εἰκόνας αὐτάς διαφυλάττομεν εἰς ἓνα φάκελλον διότι πολλὰς τούτων δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ κατὰ τὰ ἐπόμενα Σχολ. ἔτη).

Διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν γραμμάτων δὲν ἠκολούθη ἡ σειρά τοῦ Ἀλφαβηταρίου τοῦ Ὁργάνου. Ἐτηρήθη ἰδίᾳ σειρά. Ἐδὼ ὑπάρχει κάποια δυσκολία καὶ ἀπαιτεῖται κάποια προσοχή ἐκ μέρους τοῦ διδασκάλου. Θὰ πρέπει νὰ διδάχθῃ τὰ γράμματα κατὰ κάποιαν σειράν ἀναλόγως τῆς δυσκολίας τῶν καὶ ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἄλλων γραμμάτων. Ἰνα ἀποφευχθῶν τυχὸν σφάλματα ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ κάποια προετοιμασία τῶν διδασκασμένων ἐνοτήτων τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς γενικωτέρας ἐνότητες (φθινόπωρον, χειμῶνας — Χριστούγεννα. Ἀπόκριε — Ἀνοξίς καὶ Θέρος) ἀποφύγοντας πάντοτε ἀρκετὸν χρόνον διὰ τὴν διδασκαλίαν εὐκαιριακῶν ἐνοτήτων. Οὕτω ἡ διδασκαλία δάσει πάντοτε γενικοῦ προγράμματος θὰ ἀποβῇ περισσότερο ἀσφαλές, ἐπιτυχές καὶ ἀποδοτικόν.

Β' μέροϛ Πατριδολογιστικὸς Ἀφαιρητικὸς. Ἡ ἀνωτέρω ἐργασία τῆς εἰς τὰ δεμένα τετράδια ἰχνογραφίσεως καὶ γραφῆς τοῦ κειμένου ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐ συνεχίσθη καὶ μετὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν 24 γραμμάτων καὶ τῶν συνδυασμῶν αὐτῶν. Τὸ περιεχόμενον ὅμως τῶρα τῶν ἀναγνωστικῶν ἐνοτήτων ἦτο μεγαλύτερον καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπῆται πολλὸν χρόνον καὶ κόπον ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν τῶν μεγάλων τάξεων. Πολλὰκις τὰ γράμματα δὲν ἦσαν εὐανάγνωστα. Ὁ διδάσκαλος, ἐξ ἄλλου, δὲν εἶχε πάντοτε χρόνον διαθέσιμον διὰ μίαν τοιαύτην ἐργασίαν. Λόγω δὲ τῶν μειονεκτημάτων τούτων κατὰ μέγα μέρος θὰ ἐφαρμόζεται ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Ε.Π.Α. εἰς πρόχειρον τυπογραφεῖον καθ' ὃν τρόπον ἀνωτέρω ὑπεδείξαμεν. Τὸ διδασκτικὸν μειονέκτημα μετριάσσεται εἰς τὰ πολυθέσια Σχολεῖα ὅπου ὑπάρχει πολλὸς διαθέσιμος χρόνος. Τέλος τὰ «Διάφορα» μειονε-

κτήματα δύνανται νὰ μετριάσθῃ ἀν γίνῃ ἐγκαίρως κατάλληλος διαφώτισις τῶν γονέων.

Τὰ πλεονεκτήματα δὲτινα παρουσιάζει τὸ Ε.Π.Α. εἶναι: α) Τὸ Ε.Π.Α. εἶναι ἀναγνωστικὸν τῆς πραγματικότητος. Ὅλαι αἱ ἐνότητες λαμβάνονται ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὸ περιβάλλον τῶν μαθητῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔχουν διαφέρουν ἀπὸ τὸν μαθητὴν. Ὅ,τι δὲ διαφέρει τὸν μαθητὴν εὐχαρίσως καὶ εὐχερέστερον μαθαίνει.

β) Καλλιεργεῖ τὴν αὐτενέργειαν τοῦ μαθητοῦ διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν πρὸς δι)λίαν ἀναγνωστικὴν ἐνότητα.

γ) Ἐντείνει τὴν προσοχὴν καὶ γεννᾷ τὸ διαφέρον τοῦ μαθητοῦ διότι ἀσχολεῖται με ἀντικείμενα τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν κόσμου.

δ) Ἐντείνει τὴν δημιουργικὴν ἱκανότητα καὶ αἰσθάνεται βαθέως τὴν δημιουργικὴν χαρὰν ἣτις ἀπορρέει ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του, ἥτοι τὰ ἀναγνωστικὰ κείμενα, τὰ ἰχνογραφήματα κ. ἄ. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐκφρασις ἐνὸς μαθητοῦ ἐπὶ ἰχνογραφήματος ἐπιφύου: «Αὐτὸ τὸ κατοικῆμα εἶναι δικόμου» δὲν εἶναι τῆς Βούλας».

ε) Ἀναπτύσσει τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης διὰ τῆς διαφυλάξεως καθαροῦ τοῦ ἀλφαβηταρίου του.

στ) Καλλιεργεῖ τὰς διαφόρους νοητικὰς λειτουργίας κ.ἄ.

Πάντα τ' ἀνωτέρω πλεονεκτήματα καθιστοῦν ἀναμφισβήτητον τὴν ἀξίαν τοῦ Ε.Π.Α. καὶ τὴν ἀνάγκην ἐφαρμογῆς τοῦ εἰς πλείονα Σχολεῖα. Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ε.Π.Α. εἰς τὸ 1)θέσιον Σχολεῖον Κεφαλοδρόσου τ' ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν λίαν ἱκανοποιητικὰ. Τὰ 85% τῶν μαθητῶν ἐγνώριζον καλῶς νὰ διαβάσουν καὶ νὰ γράφουν κατὰ τὰ μέσα Φεβρουαρίου. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο θὰ ἦτο μεγαλύτερον ἂν οἱ ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ Κουλιάνδος (ἀπέχοντες 1)2 τῆς ὥρας) 5 μαθηταὶ ἐπὶ συνόλου 18 ἐφοίτων τακτικῶς ἰδίᾳ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος.

Ἡ τοιαύτη ἐπιτυχὴς ἐφαρμογὴ τῶν Ε.Π.Α. εἰς τὸ σχολεῖον μου δίδει εἰς ἐμὲ τὸ θάρρος νὰ συστήσω τοῦτο εἰς πάντα προσθετικὸν συνάδελφον. Κατ' ἀρχὰς κάθε συνάδελφος θὰ συναντήσῃ μερικὰς δυσχερείας. Αὗται ὅμως ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ ἀρθοῦν. Ἀπαιτεῖται θέλησις καὶ πίστις. Ἡ ὁδὸς εἶναι εὐκολος δι' ἐκείνους οἵτινες ἔχουν ὀλίγην καλὴν θέλησιν.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΡΟΧΕΙΡΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Υ λ ι κ ἄ. Γλυκερίνη 1500 γρ. Ζελατίνη 250 γρ. (προμηθευόμενα ταῦτα ἀπ' τὸ φαρμακεῖον) Ζάχαρις 1.000 γρ. ὕδωρ 1.000 γρ.

Κ α τ α σ κ ε υ ῆ. Διαλύσωμεν τὴν ζάχαριν εἰς τὸ ἥμισυ τῆς ποσότητος τοῦ ὕδατος. Εἰς τὸ ἕτερον ἥμισυ (πολὺ ζεστὸν) διαλύσωμεν τὴν ζελατίνην. Τοποθετοῦμεν τὴν γλυκερίνην εἰς τὴν φωτιὰν ἐντὸς μεγάλης κατοσφύρας. Προσέχομεν ὥστε ἡ γλυκερίνη νὰ βράσῃ καλῶς. Ὑστερα ἐντὸς αὐτῆς ρίπτομεν τὸ διάλυμα ζελατίνης καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ διαλυτικὸν τῆς ζάχαρος ἀναδεύοντες αὐτὸ συνεχῶς. Τὸ μῆγμα αὐτὸ τοποθετοῦμεν εἰς τὴν σωτίαν ἐπὶ 15'. Ἦδη εἶναι ἕτοιμον. Χύνομεν τοῦτο εἰς ἓν δοχεῖον δριζοντίως τοποθετημένον, μήκους 0,40 μ. πλάτος 0,25 καὶ βάθος 0,03. Παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὴν

ἐπιφάνειαν τοῦ δοχείου σχηματίζονται ἀφροί. Καθαρίζομεν αὐτοὺς προσεκτικῶς διὰ τεμαχίου χάρτου. Ἀφήνομεν, τέλος, τὸ μῆγμα νὰ κρυώσῃ.

Χ ρ ῆ σ ι ϛ: Ἀγοράζομεν ἔκτογραφικὴν μελάνην κατὰ προτίμησιν

Μετὰ τὰς συνήθεις πέννας γράφομεν τὸ κείμενον ἢ σχεδιάζομεν τι εἰς ἓν φύλλον χάρτου. Ἀφήνομεν νὰ στεγνώσῃ ἡ μελάνη. Ἀναστρέφομεν τὸ φύλλον καὶ ἐπικολλῶμεν τοῦτο ἐπὶ τῆς πλάστας. Ἀφήνομεν ἐπάνω εἰς αὐτὴν 2—3' καὶ τὸ ἀνασύρομεν.

Ἦδη τὸ πρωτότυπον ἐτυπώθη εἰς τὴν πλάσταν. Ἐν συνεχείᾳ τοποθετοῦμεν λευκὰ φύλλα (μέχρι 50) ἐπὶ τῆς πλάστας εἰς τὰ ὁποῖα τὸ κείμενον ἢ τὸ σχέδιον ἀποτυπώται.

Μετὰ τὴν χρῆσιν τῆς πλάστας καθαρίζομεν αὐτὴν με ἓνα καθαρὸν ὕψασμα καὶ ὀλίγον θερμὸν ὕδωρ.

Τὰ ἀλφαβητάρια τοῦ Κράτους ἐχρησιμοποίησαμεν ὡς βοηθητικὸν βιβλίον ἰδίᾳ κατὰ τὸ 6' ἐξάμηνον. Τοῦτο ἀπέδω χρησιμώτατον διὰ τοὺς μικροὺς μαθητάς, διότι ὁσάκις ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ ἀναγνωστικὴ ἐνότης σχετικὴ μετὰ τὴν διδασκομένην τοιαύτην εὐχαρίστως ἀνεγνώσαμεν καὶ κατὰ τρόπον ἐπεξεργασίμεθα.

3) Μ ε ι ο ν ε κ τ ῆ μ α τ α καὶ π λ ε ο ν ε κ τ ῆ μ α τ α τοῦ Ε.Π.Α.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι κάθε σύστημα παρουσιάζει πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον παρουσιάζει τ' ὀλιγώτερα μειονεκτήματα εἶναι καὶ τὸ πλέον ἐνδεδιγμένον. Τὰ μειονεκτήματα τοῦ Ε.Π.Α. κατὰ τὴν γνώμην μας εἶναι:

Α) ΤΕΧΙΚΑ α) Ἡ κακὴ ἰχνογράφεισις τῶν εἰκόνων ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν μεγάλων τάξεων ἰδίᾳ ἐν τῇ 1)θέσει Σχολεῖου ἔνθα οἱ μαθηταὶ ὀλίγον ἐδιδάχθησαν τὸ μάθημα τῆς Ἰχνογραφίας ἐλλείπει χρόνου. Μετριάσσεται ὅμως τὸ μειονέκτημα ἐκ τῆς διαπιστώσεως ὅτι τὸ παιδί συλλαμβάνει τὰς εἰκόνας ὡς σύνολον μὴ ἀποδίδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ ἰχνογραφηθέντος.

2) Ὁμοίως ἡ κακογραφία ἦν παρουσιάζουν ἔνιοι τῶν μαθητῶν, ἐνδότητον εἶναι ὅτι μόνον οἱ καλλιγράφοι μαθηταὶ θὰ πρέπει νὰ γράφουν εἰς τὰ τετράδια τῶν μικρῶν μαθητῶν. Καὶ εἰς αὐτοὺς ἀπαιτεῖται διαρκὴς ἐπιβλεψις καὶ προσοχὴ ἐκ μέρους τοῦ Δ)λου, διότι ἡ κακογραφία καὶ ἡ τυχὸν διαφοροποίησις τῆς γραφῆς ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων δημιουργοῦν δυσμενεῖς ἐπιδράσεις καὶ συνεπείας ἐπὶ τῆς γραφῆς τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως καὶ

τῆς αἰσθητικῆς μορφώσεως αὐτῶν.

Β) ΔΙΑΔΑΚΤΙΚΑ: 1) Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Ε.Π.Α. ἀπαιτεῖ πολλὸν κόπον καὶ χρόνον.

Γ) ΔΙΑΦΟΡΑ: 1) Ἀντιδράσεις τῶν γονέων νὰ ἐφοδιάσουν τοὺς μαθητάς με δεμένα τετράδια ἢ

2) Δυσπιστία τῶν γονέων εἰς τὸ νέον σύστημα καὶ ἐμμονὴ αὐτῶν εἰς τὸ νὰ διαβάσουν οἱ μαθηταὶ ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ἀλφαβητάρια.

Θ ε ρ α π ε ῖ α τ ῶ ν μ ε ι ο ν ε κ τ ῆ μ α τ ῶ ν. Τὰ τεχνικὰ μειονεκτήματα αἰρονται κατὰ τὴν ἐκ νέου ἐφαρμογὴν τοῦ Ε.Π.Α. Κατὰ τὸ ἐπόμενον Σχολικὸν ἔτος ἐγένετο ἡ ἐκτύπωσις τῶν ἀναγνωστικῶν ἐνοτήτων τοῦ 6' μέρους μετὰ τῶν σχετικῶν ἰχνογραφημάτων εἰς πρόχειρον τυπογραφεῖον. Ἡ ἐργασία αὕτη δὲν εἶναι δύσκολος οὔτε ἀπαιτεῖ μεγάλην οἰκονομικὴν δαπάνην. Συμφέρεται δὲ ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν εἶναι σχετικῶς μεγάλος (εἰς τὸ τέλος τῆς παρουσίας παρέχω σχετικὴν ὁδηγίαν κατασκευῆς προχείρου τυπογραφείου). Ἡ ἐργασία ἐγένετο ὡς ἑξῆς: Κάθε μαθητὴς εἶχε τὸ

του. Ἐντὸς αὐτοῦ ἐτοποθετεῖ καθ' ἑκάστην τὴν εἰς φύλλον χάρτου ἐκτυπωθεῖσαν ἀναγνωστικὴν ἐνότητα, ἣτις ἐξήγγετο κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Διὰ τὴν διδασκαλίαν ἐνὸς ἀντικειμένου κ.λ. τὸ ὁποῖον συνήθως ἐπισκεπτόμεθα πρῶτον ἐγένετο ἀνακοινώσεως ἢ συζητήσεως μετὰ τῶν μαθητῶν, κατόπιν οἱ μαθηταὶ ἔγραφον εἰς τὰ πρόχειρα τετράδια (ὑπὸ τύπον ἐκθέσεως) 2—3 σχετικὰς προτάσεις. Τὰς καλλιτέρας τούτων ἀνέγραψον εἰς τὸν πίνακα. Ἐγένετο διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις καὶ προσετίθεντο ἀναγκαῖαι προτάσεις παρ' ἡμῶν πρὸς ολοκληρωσιν τῆς ἐνότητος. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἐνότητος αὐτῆς ἐξετυπώετο εἰς τὸ πρόχειρον τυπογραφεῖον καὶ ἀπετέλει τὴν ἀναγνωστικὴν ἐνότητα τῆς ἐπομένης. Ἀνοθεν τῆς ἀναγνωστικῆς ἐνότητος ἰχνογραφεῖτο σχετικὴ εἰκὼν. Οὕτω τὸ πατριδογνωστικὸν ἀλφαβητάριον ἦτο ἰχνογραφημένον μετὰ εἰκόνας ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν μαθητῶν. Καὶ μολοντοὶ αἱ εἰκόνας αὐταὶ ὑπελείποντο ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τελειότητα τῶν εἰς τὰ ἐπίσημα ἀναγνωστικὰ εἰκόνων ἀναπακρίνοντο αὐταὶ περισσότερον πρὸς τὰς φυσικὰς ἀνάγκας τῶν μαθητῶν. Τὰς εἰκόνας αὐτὰς ὅπου ἐνδείκνυτο ἐχρυσμάτιζον οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταί. Οὕτω αὗται καθίσταντο κατὰ κάποιον τρόπον δημιουργήματα τῶν ἰδίων τῶν μαθητῶν. Τοιαῦτα ὅμως ἐνότητες ἦσαν σύντομοι μῦθοι, ἐκθέσεις τῶν ἰδίων μαθητῶν, προσευχολογία κ. ἄ. Ἡ ἐργασία τῆς ἐκτυπώσεως ἐγένετο συνήθως τὴν μεσημβρίαν ὁπότε τὰ ἐκτυπώμενα φύλλα διενέμενον τ' ἀπόγευμα.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΤΖΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Διδάσκαλος Μελιγαλά

Η ΥΠΟΜΟΝΗ ΣΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΥΠΟ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Π. ΚΩΤΣΑΚΗ
Διδασκάλου Α' Σχολείου "Αργούς

Ο Έρευνήτης Έπιστήμων προκειμένου να θεβαιωθεί περί του σταθερού αποτελέσματος της εργασίας του έχει την υπομονή και επαναλαμβάνει τα πειράματά του για να κάνει τις παρατηρήσεις του.

Ο Νεύτων έλεγε: «Ό,τι πραγματοποιήσα φέρεται σε υπομονητική δουλειά του μυαλού».

Ο Γεωργός έχει υπομονή να περιμένει τ' αποτελέσματα της σποράς του. Ο βοτανολόγος είναι ικανός να περιμένει μήνες δολοκλήρους για να διαπιστώσει μιὰ αλήθεια.

Ο χειρουργός έχει την δύναμη να περιμένει υπομονετικά τις αντιδράσεις του ανθρωπίνου οργανισμού και ύστερα να ενεργήσει με το νυστέρι του.

Μήπως οί μάρτυρες της Χριστιανικής Θρησκείας με την υπομονή τους δεν εδραίωσαν τον Χριστιανισμό;

Παντού η υπομονή έχει τη θέση της. Δεν βλέπουμε το λόγο, γιατί να μη της δώσουμε και την ανάλογη θέση της στο σχολείο. Ο δάσκαλος ο προικισμένος με το θείο τοῦτο χάρισμα της υπομονής μπορεί να επιτύχει στο έργο του και να φέρει άριστα αποτελέσματα. Αντίθετα ο ανυπόμονος και εκείνος που ενεργεί με βία, θα προσκρούση κάπου και ασφαλώς γρήγορα θ' απογοητευθεί.

Η υπομονή συνδέεται στενότερα με την αγάπη του κάθε ενός προς το έργο του. Επί πλέον δε η υπομονή είναι η σπουδαιότερα από τις αρετές του ανθρώπου γενικά και πρό πάντων του δασκάλου. Για την ανατροφή και τη μόρφωση του παιδιού είναι απαραίτητη η αρετή αυτή.

Η μητέρα ή όποια δεν έχει την υπομονή να εξελιχθεί το παιδί της σωματικά και πνευματικά και η όποια προσπαθή να το κάνει «παιδί θαύμα» διαπράττει το χειρότερο των σφαλμάτων. Έτσι αντιστρατεύεται στη φύση και αναγκαστικά θα μετανοήσει πικρά για τοῦτο, αλλά τότε θα είναι ίσως αργά πλέον. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με το σχολείο. Ένεργούμε δηλαδή βεβιασμένα και αντιψυχολογικά.

Από ψυχολογικής απόψεως κάθε στάδιο της της παιδικής ηλικίας έχει δικές του απαιτήσεις και δικά του διαφέροντα. Θα πρέπει λοιπόν ο κάθε δάσκαλος να έχει την υπομονή, ώστε να αναρμονίζει τις εκάστοτε ενέργειές του σύμφωνα προς τις ανάλογες απαιτήσεις της παιδικής ηλικίας. Ακόμα δεν θα πρέπει να περιμένει άμεση αντίδραση των ερεθισμών, γιατί το παιδί δεν είναι μηχανή, ώστε πιέζοντας ένα ώριμο κομμάτι να έχουμε άμεσως και ένα ανάλογο αποτέλεσμα.

Κάτι παρ' όμοιο υποστήριξε σχεδόν ή έμπει-

ρική ψυχολογία ή όμιλοσα περί αίτιου και αναλόγου αποτελέσματος. Γνωστά είναι επ' αυτού τα πειράματα και τα παραδείγματα του Παυλώφ με το σκυλάκι και τις εκκρίσεις του, όταν το προετοιμοῦσαν για την ώρα του φαγητού με τη κρούση κουδουνιού ή με ειδικό φωτισμό και αυτό αντιδρούσε ανάλογα.

Η αντανάκλασιολογία όμως δεν έρμηνεύει άπόλυτα την ψυχική ζωή του ανθρώπου, διότι κάθε ένας φέρει ώρισμένες ιδιότητες που εξελίσσονται ανάλογα με την ατομικότητά του. Έπομένως δεν θα πρέπει να δεχθούμε ότι ώρισιμένο αίτιο φέρει άπώσότηποτε και το ανάλογο αποτέλεσμα. Εκτός τούτου λόγω των ατομικών διαφορών που μας αποκαλύπτει ή Ατομική ψυχολογία, ο κάθε μαθητής έχει δικό του τρόπο αντίληψως και δικά του διαφέροντα. Άρα είναι απαραίτητη ή υπομονή για να αποφύγουμε τις αδικίες.

Ο ανυπόμονος δάσκαλος δεν θα πρέπει να μεταγαλοποιή τις δυσκολίες του — τοῦτο συμβαίνει πολλές φορές — αλλά να προσπαθή ώστε να τις υπερπηδή με βοηθό την ανεκτικότητα. Η τοιαύτη όμως ανεκτικότητά του, πρέπει, για να έχει αποτελέσματα θετικά, να είναι από πάσης απόψεως τέλεια και αληθινή. Και είναι τέτοια ή υπομονή όταν κανέναν δέχεται ανεξάρτητα κάθε είδους θλίψεως.

Όπως ο πτωχός Δάσκαρος του Εὐαγγελίου υπέμεινε στο καμίνι εκείνο της θλίψεως της ζωής την πείνα, την δίψα, τους πόνους, την κακοπάθειαν της αθεράπευτης ασθένειας. Ο Βιργίλιος λέγει: «κάθε δυστυχία υποτάσσεται στην υπομονή». Αλλά και ή Θάλις επίσης τονίζει: «δεν υπάρχει τίποτε πιο σωστό από το χρόνο. Με το χρόνο όλα κερδίζονται». Η υπομονή αποτελεί το βάλαμο κάθε δυσκολίας και κάθε στενοχωρίας.

Ο προικισμένος με το θείο δώρο και την αρετή της υπομονής θα επιτύχει να εδραιώσει το έργο του σε σταθερές βάσεις και εκεί να οικοδομήσει ένα ωραίο και γερό οικόδομημα. Τρανό παράδειγμα έχουμε την ολοκληρωμένη υπομονή του δασκάλου των δασκάλων του Χριστού μας. Όπως ο Χριστός υπέμεινε τις θλίψεις, τις απογοητεύσεις, την άρσιν του Σταυρού του και τέλος τον Σταυρικό θάνατο για την εδραίωση της διδασκαλίας του, έτσι και ο δάσκαλος ως άλλος σπορέας θα πρέπει να υπομένει κάθε δυσκολία, για να θερίσει τους γλυκούς καρπούς της της υπομονής του.

Ο ανυπόμονος εκτός του ότι θα βιάσει τους μαθητές του, θα βιάσει ίσως πολύ περισσότερο και τον εαυτόν του. Χωρίς υπομονή δεν θα μπορεί να συγκρατηθεί και να περιμένει για να ιδεί με τον καιρό την βελτίωση των μαθητών του,

NEO ΣΧΟΛΕΙΟ

αντίθετα θα εκνευρίζεται συνεχώς και θα αποβαίνει συχνά άδικος και κακός προς αυτούς. Ακόμα όταν δεν περιμένη να ώριμάζουν οι καρποί της εργασίας του, ώστε να γευθεί τη νοστιμάδα τους, ασφαλώς θα στραφή προς τον ίδιο τον εαυτόν του, θ' απογοητευθεί θα χάσει το κέφι του και ή τελευταία πλάνη θα είναι χειρότερα της πρώτης.

Πολλές φορές ο ανυπόμονος δάσκαλος επιρρίπτει τις εθύνες της αποτυχίας του στη διανοητική κατάσταση των μαθητών και υποβιβάζει έτσι άδικαιολόγητα το πνευματικό τους επίπεδο ή στις συνθήκες του περιβάλλοντος. Έτσι αρχίζει να όργίζεται, να φωνάζει και να βρίζει τους μαθητές τους για όκηνηρία, αμέλεια, άπροσεξία, άπειθαρχία και άνικανότητα. Όλα αυτά, όμως, μπορούν να λείψουν με λίγη μόνον υπομονή και τα πάντα να λειτουργήσουν όμαλά. Η υπομονή είναι το κλειδί κάθε επιτυχίας. Αυτή είναι ικανή να οδηγήσει στο τέρμα χωρίς περιπλανήσεις και τραχύτητες, αλλά και να υποβοηθήσει κάθε ασθενή φύση. Ακόμη ή υπομονή είναι εκείνη που θα καταστήσει γνωστό αν τα προδιδαχθέντα έγιναν ή όχι κτήμα των μαθητών, ή αν ή μέθοδος ήταν σωστή ή λανθασμένη. Δίνεται έτσι ή ευκαιρία άφ' ενός μὲν να συμπληρώνουν τα τυχόν παρουσιάζόμενα κενά, ώστε οί μαθητές μας να αποκτήσουν σταθερές βάσεις και γερά θεμέλια για κάτι τί νέο, άφ' έτέρου δε να αναθεωρούμε την ακολουθούμενη μέθοδο και να παρουσιάζωμεθα προς την ύπάρχουσα κατάσταση. Με λίγα λόγια ή υπομονή είναι εκείνη που θα βγάλει τις ρίζες παντός κακού.

Ακόμα κάθε διασπαστική ενέργεια είναι έντελως αντιπαιδαγωγική γιατί, δι, σήμερα για έναν μέτριο μαθητή είναι ακατανόητο ή δυσνόητο δεν άποκλείεται σε μιὰ άλλη στιγμή το ίδιο πράγμα αλλά με διαφορετικές συνθήκες να το είναι πέρα για πέρα νοητό.

Οί στιγμιές αδιαθεσίας και εὐδιαθεσίας δεν λείπουν ποτέ από τους μαθητές μας. Αν έχουμε την υπομονή να ελέγχουμε και να εξακριβώσουμε το βάθος της κατανόησεως έχει καλώς, αλλιώς χρίζουμε στην άμμο. Σε κάθε στιγμή πρέπει να έχουμε στο νοῦ μας τις ψυχολογικές και παιδαγωγικές βάσεις του Νέου Σχολείου και να μη θεωρούμε το μικρό μας μαθητή, δι, είναι τέλειος άνθρωπος — homunculus ή tabula rasa όπως σχεδόν τον παραδεχότανε το νοσησιαρχικό Παλαιό Σχολείο. Πρέπει να γνωρίζουμε δι, ο μικρός δεν έχει και μιὰ ομοιότητα με τον ενήλικα. Η ψυχή του παιδιού διαφέρει της του ώριμου και στην οσία και στο τρόπο λειτουργίας. Οί ψυχικές λειτουργίες όρουν με ένιαλα μορφή και όχι ή κάθε μιὰ ξεχωριστά, όπως έπίστευε το Παλαιό Σχολείο.

Για να φτάσει ή ψυχή του παιδιού στη ψυχική κατάσταση του ώριμου θα πρέπει να περάσει από πολλά στάδια εξέλιξεως και θα όποστη πολλές μεταβολές. Ακόμη ο συναισθηματικός του κόσμος άποτελεί το παρακολούθημα του ενιαίου

ψυχισμού του, ή δε βούλησή του την άνθηση όλων των ψυχικών λειτουργιών του. Γι' αυτό χρειάζεται υπομονητική και προσεκτική δουλειά, για να προσαρμόσει κανέναν τις ενέργειές του στις ανάλογες απαιτήσεις της παιδικής ψυχής.

Ο ανυπόμονος δάσκαλος χαρακτηρίζεται για την αστάθεια και ανακολουθία στις ενέργειές του. Αυτά όμως παρουσιάζουν ασθενή βούληση και έχουν σαν αποτέλεσμα τον εκνευρισμό από το ένα μέρος και την άπειθαρχία από το άλλο.

Αντίθετα ο υπομονετικός και αυτοκυρίαρχος δάσκαλος χαρακτηρίζεται για την ισχυρή του βούληση και για το σταθερό του χαρακτήρα.

Η έλλειψη της υπομονής εξ άλλου ταραίζει την εσωτερική ισορροπία και και έτσι δεν μπορεί να θεραπευθεί ένα ασθενικό και άνήσυχο πνεύμα όπως είναι το πνεύμα των περισσοτέρων παιδιών της σημερινής μας εποχής. Απαιτείται λοιπόν άπόλυτη γαλήνη και ήρεμία.

Η ήρεμία και ή υπομονητική στάση του δασκάλου άποτελούν το άποτελεσματικό φάρμακο κατά της νευρικότητος των παιδιών και άσκούν σ' αυτά ένα είδος υποβολής.

Ο εκνευρισμός, ή ταραχή και ή όργη του δασκάλου φέρνουν αντίθετα αποτελέσματα από τα προσδοκώμενα. Το μεγαλύτερο κακό που κάνουν είναι, δι, διασπάζουν την προσοχή των παιδιών και όσο ή φωνή του δασκάλου ύψώνεται τόσο χαμηλώνει ή ένταση της προσοχής τους.

Πολύ καλά ελέγχθη από τον ραγιοί δι: «Η προσοχή είναι αντιστρόφως ανάλογος προς το ύψος της φωνής του δασκάλου». Ακόμη οί νευρικότητες κουράζουν και το δάσκαλο και τα παιδιά και έτσι καταντάει άκαρπη κάθε διδασκαλία. Αλλά και το πνεύμα της πειθαρχίας που άποτελεί το χρυσό κλειδί κάθε επιτυχίας πάει περίπατο. Οί μαθητές με τις φωνές μέλλουν διασκεδάζουν παρά τρομοκρατούνται.

Εκείνο τέλος που διέρχεται τη μεγαλύτερη κρίση και κινδυνεύει σε μιὰ τέτοια κατάσταση είναι το κύρος του δασκάλου. Τοῦτο χάνεται γιατί οί διαταγές και οί κάθε είδους έντολές που δίνονται σε όρα νευρικής καταστάσεως χωρίς να βασανιστούν και με όργιλον μάστιγα ύφος, γρήγορα άτονούν, έπειδή τους λείπει ή υπομονή, ή προμελέτη και ο ανάλογος υπολογισμός.

Όλα όμως τα παραπάνω σήνουν με μιὰ μονοκοτυλιά. Δηλαδή με την αυτοκυρίαρχία και την υπομονή. Επί της γαλήνης, της ήρεμίας και υπομονετικής συμπεριφοράς του δασκάλου, για να επιτύχει στο έργο του, μιλούν και υπερθεματίζουν πολλοί κορυφαίοι δικοί μας και ξένοι Παιδαγωγοί. Συγκεκριμένα ο παραγγέλει: «Δώστε πάντοτε στο παιδί δείγματα της αυτοκυρίαρχίας σας. Τίποτε δεν μπορεί να όφελήσει περισσότερο, όσο ή υπομονή σας». Από δε τους δικούς μας ο Σπ. Παγιατάκης εις το άρκετά επιτυχές έργο του «Συγχρονος Πρακτική Παιδαγωγική — Οδηγητική» προσφύεσται τονίζων: «Άς μὴν άφίνωμεν τον εαυτόν.

ΠΩΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΖΟΜΑΙ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Υπό ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΛΕΣΣΑ

I

Για τον δάσκαλο προβάλλει ως βασική απαίτηση να διαμορφώνει κατά τέτοιον τρόπον την προσφερομένη ύλην, ώστε να μπορεί αυτή να αφυπνίσει το ένστικτώδες διαφέρον όλων των μαθητών.

Με βάσι πάντα τις αρχές της ελεύθερης πνευματικής εργασίας πρέπει να αποδώσουμε κεφαλαιώδη σημασία στη μορφή της προπαρασκευής μας, εάν θέλουμε να μορφώσουμε ιστορικά τους μαθητές μας.

Ως προταρχική απαίτηση προβάλλει το ερώτημα:

Τι επιζητεί στη θύμησιν του διδάσκοντος από κάθε διδακτική ενότητα;

Η σκέψις αυτή θα οδηγήσει μοιραίως σε χρήσιμα ιστορικών πηγών διδωστικότητα και σε χρησιμοποίηση καταλλήλων ιστορικών έργων.

Η φροντίδα ή προπαρασκευαστική του διδάσκοντος θα περιστραφεί στη διατύπωση της ιστορικής ύλης σε όσο το δυνατόν καλλιτεχνική και λογοτεχνική μορφή, ή οποία να απαρπάξει και να συγκινή την ψυχή του παιδιού με την γλώσσα, εάν είναι δυνατόν, την παιδική.

Η χρήσιμη ειδικών ιστορικών έργων θα προσφέρει σημαντική βοήθειαν στον διδάσκοντα.

II

Και συνέχεια ο διδάσκων διερωτάται: Τι προσφέρει ή στενότερη πατρίδα των μαθητών στη διαπραγμάτευση ιστορικής ύλης;

Εάν πρόκειται για την μάχη του Μαραθώνος ή την πολιορκίαν του Μεσολογγίου, οι μὲν

μας να παρασυρθή από οὐδεμίαν συγκίνησιν από οὐδένα υπέρμετρον συναισθηματισμόν. Ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο ὁ ἴδιος λέγει ἀκόμα: «Ὁ ντωὺς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀσκήσωμεν ἔργον Παιδαγωγοῦ, ὅταν τὰ ἐλαττώματα καὶ αἱ ἀταξίαι προξενούσιν εἰς ἡμᾶς τοιαύτην ὀχλήσιν, ὥστε νὰ χάσωμεν τὴν ἐσωτερικὴν ἡμῶν ἰσορροπίαν».

Κατὰ τὸν Πλούταρχον «Ἡ ὑπομονὴ ταιριάζει σὲ τέλος τῶν ἐπιχειρήσεων καλλίτερα ἀπὸ τὴν βίαν καὶ πολλὰ πράγματα, ποὺ δὲν θὰ μπορούσε κανένας νὰ τὰ μεταφέρει μονομιᾶς, ὑποχωροῦν ἄνετα, ἂν τὰ πάρῃ τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο». Ἀλλὰ καὶ ἡ σοφὴ λαϊκὴ παροιμία ποὺ λέει: «Τὸ δένδρον δὲν κόβεται μὲ μιὰ τσεκουριά» τὸ

μαθηταὶ τῶν γύρω χωρίων τοῦ Μαραθῶνος θὰ εἶναι σχεδὸν σὲ θέσι νὰ ἐμπνευσθοῦν πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς μικροὺς μαθητὰς τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἀντιθέτως οἱ μαθηταὶ τῆς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν γύρω χωρίων θὰ εἶναι σὲ καλλύτερη θέσι νὰ ἐμπνευσθοῦν διὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τῶν γύρω χωρίων τοῦ Μαραθῶνος.

Ἐν τέλει δὲ ὁ διδάσκων διερωτᾷται: Ποίαν μορφήν ἐργασίας διεγείρει ἡ προσφερομένη ιστορικὴ ὕλη;

Εἰς ποῖα σημεῖα χρειάζεται ἡ ὁμαδικὴ ἐργασία καὶ εἰς ποῖα ἡ ἀτομικὴ;

III

Εἰδικώτερον δὲ ἀπὸ τῆς καθαρᾶς διδακτικῆς πλευρᾶς προβάλλουν τὰ ἑξῆς ἐρωτήματα:

1. Τι προσφέρει ἡ ιστορικὴ ὕλη τῆς διδακτικῆς ἐνότητος γύρω ἀπὸ τὴν κατανόησιν τῆς ιστορικῆς ζωῆς;

2. Τι περιλαμβάνει ὡς ἀπαραίτητον στοιχεῖον γύρω ἀπὸ τὴν κατανόησιν μεταγενεστέρων ιστορικῶν περιόδων, εἰδικῶς δὲ τῆς ἐποχῆς μας;

3. Ἡ προσφερομένη ιστορικὴ ὕλη κατὰ τι ἐξυπηρετεῖ τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀγωγὴν;

4. Ποῖαι διδακτικαὶ ἐνέργειαι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ περιεχομένου τῆς διδακτικῆς ἐνότητος;

Κατονομάζομεν μερικὰς:

α) Φανταστικὴ θέα τῆς ιστορικῆς ὕλης τῆς ἐνότητος.

β) Ἰχνογράφους βασικῶν σημείων ἀναφερομένων εἰς τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τῆς προ-ιστορικῆς ἐποχῆς.

ἴδιο μᾶς διδάσκει.

Πέρα ἀπ' ὅλ' αὐτὰ ὅμως γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὄριο στὴν ὑπομονὴ τοῦ δασκάλου ἢ ὄχι; Τὴν ἀπάντησιν μᾶς τὴ δίνουν δύο πνευματικὲς κορυφαί, ὅπως ὁ διάσημος Γερμανὸς λυρικός ποιητὴς Μπέρκερ, ὁ ὁποῖος λέγει: Ὑπάρχει ὁπωσδήποτε ἕνα ὄριο γιὰ τὴν ἀνεκτικότητά. Ἀλλὰ καὶ ὁ διαπρεπὴς Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς Μπάρκε Κέννεθ, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργο του «Ἡ φιλοσοφία τῆς λογοτεχνίας», τὸνίζει: Ὑπάρχει πάντα ἕνα ὄριο, ποὺ πέρα ἀπ' αὐτὸ ἡ ὑπομονὴ παύει νὰ εἶναι ἀρετή.

ΠΑΝΑΓ. ΚΩΣΤΑΚΗΣ

Ἐν Ἀργεῖ τῇ 8/9/1964

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Φ'Ι ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Κατὰ τὸ διαρρέυσαν σχολικὸν ἔτος 1963 — 1964, ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην ἡγεσίαν τοῦ δραστηρίου Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων Διδυμοτείχου κ. Νικολάου Μανειώτου, ἐπραγματοποιήθησαν 3 παιδαγωγικὰ συνέδρια καὶ 1 ὑπηρεσιακὴ συγκέντρωσις εἰς τὰ Σχολεῖα τῆς πόλεως Διδυμοτείχου καὶ τοῦ χωρίου Μάνδρας.

Τὰ ἐν λόγω παιδαγωγικὰ συνέδρια ἐπραγματεύθησαν ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1963, ἐπὶ τῇ ἐλπί τῆς ὑπάρξεως ἱκανοῦ χρόνου πρὸς μελέτην, πειραματισμόν καὶ σύνταξιν σχετικῶν εἰσηγήσεων παρ' ὅλων τῶν μελλόντων καὶ νηπιαγωγῶν. Ταῦτα κατὰ σειρὰν ἔλαβον χώραν ὡς κάτωθι:

1. Ὑπηρεσιακὴ Συγκέντρωσις τῶν διδ(δ)λ(δ)ων τῆς Περιφερείας ἐν Διδ(δ)χ(δ).

γ) Σκέψις παιδικῶν γύρω ἀπὸ τὴν δράσιν ἡρωικῶν μορφῶν.

δ) Προβολὴ διὰ κύκλων χρωματιστῶν τῶν προσώπων τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων τῆς ιστορικῆς τῶν δράσεως.

στ) Ἐπίσκεψις μουσείων.

II

Σχετικὰ ὡς πρὸς τὴν ἀποψιν τῆς μορφωτικῆς σημασίας ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ιστορίας ἀναγράφομεν μερικὰς παιδαγωγικο-ψυχολογικὰς βασικὰς ἀπόψεις.

Ἕνας λαὸς παρατηρεῖ ὁ Σουπενχάουερ, γνωρίζει θαυμάσια τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὴν ἀξίαν του μονάχα διὰ τῆς γνώσεως τῆς ιστορίας τοῦ ἑθνικοῦ του.

Ἡ ιστορία πρέπει νὰ ζωντανέψῃ μέσα τοῦ τὴν ἰδέαν τῆς λαϊκότητός του. Μονάχα δὲ διὰ τῆς ιστορίας ἕνας λαὸς συνειδητοποιεῖ τέλεια τὸν ἑαυτὸν του.

Καὶ ἐπιλέγει ὁ διάσημος φιλόσοφος: «Μονάχα εἰς τὸ παρελθὸν ἐπιζητεῖ μέσα μας ὁ λαὸς μας ἕνα μέλλον».

(ΣΟΦΙΕΝΧΑΟΥΕΡ)

Γι' αὐτὸ ἀνάμεσα στὰ μορφωτικὰ ἀγαθὰ τοῦ Ἀναλυτικοῦ προγράμματος ἡ ιστορία πρέπει νὰ κατέχῃ καὶ γιὰ τὸ λαϊκὸ σχολεῖο πρωτεύουσαν μορφωτικὴν σημασίαν κατὰ τὴν γνώμην ὅλων τῶν διακεκριμένων συγχρόνων παιδαγωγῶν.

Ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ψυχολογικῆς θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψει τὰ ἑξῆς:

Δαμάστα Ἡρακλείου Κρήτης
Τὸ μικρὸ παιδάκι κατὰ τὸ πρῶτον καὶ δευτερον σχολικὸν ἔτος ζῇ τελείως τὸν κόσμον τὸν ἰδικόν του, δηλαδὴ τὸν κόσμον τοῦ παραμυθοῦ καὶ τῆς μαγείας.

Ὁ κόσμος τῆς φαντασίας καὶ ἡ πραγματικότης συγχέονται μέσα του σὲ μιὰ ἀμοιβαία ροή.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Αὕτη ἔλαβε χώραν τὴν 5-10-1963 ἐν ταῖς αἰθούσαις τελετῶν τοῦ Β' 6) θεοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τῆς πόλεως. Εἰς αὐτὴν ἔλαβον μέρος 125 διδ(δ)λοι καὶ νηπ(ν)γοὶ τῆς Περιφερείας, προσκλήθεις δὲ ἐτίμησαν τὴν ἐν λόγω ὑπηρεσιακὴν συγκέντρωσιν, ὁ Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴ τῆς Περιφερείας κ. Παν. Κασσιμάτης.

Κατ' αὐτὴν ἀνεφέρθησαν ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Νικ. Μανειώτου τὰ συνολικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ παρελθόντος σχολικοῦ ἔτους καὶ παρασχέθησαν αἱ δέουσαι οδηγίαι, διὰ τὴν ἀνωτέραν καὶ πλέον ἀποδοτικὴν λειτουργίαν τῶν Σχολείων διὰ τὸ νέον σχολικὸν ἔτος.

Ἐν συνεχείᾳ ἔλαβον χώραν ἀνάπτυξις θέματος, παρὰ τοῦ κ. Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ, ἀφορῶντος τὸ διάφορον τῆς ἐννοίας «Ἀγωγή—Διδ(δ)λία».

Ἡ ὁμιλία αὕτη τοῦ κ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ἐξετυπώθη — δαπάναις τοῦ Συλλόγου τῶν διδ(δ)λων) καὶ διανεμήθη πρὸς ἅπαντας τοὺς διδ(δ)λους τῆς Περιφερείας, εἰς καλαίσθητον φυλλάδιον.

Τὸ τρίτον καὶ τέταρτον σχολικὸν ἔτος ἀποτελοῦν μεταβατικὴν περίοδον ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς φαντασίας στὸν κόσμον τῆς πραγματικότητος.

Συνεπῶς:

Ὁ κόσμος τῶν θρύλων κατὰ τὴν σχολικὴν αὐτὴν περίοδον χρησιμεύει ὡς γέφυρα μεταξὺ τοῦ κόσμου τῆς φαντασίας καὶ τοῦ κόσμου τῆς ιστορίας.

Κατὰ τὴν περίοδον δηλαδὴ αὕτη τὰ παιδάκια ὑπερπηδοῦν τὸν κόσμον τοῦ παραμυθοῦ καὶ εισέρχονται στὸν κόσμο τῆς ἡρωικῆς περιόδου.

Ἀντικρύζουσι δηλαδὴ τὴν μορφήν ἐκείνην τῆς ιστορικῆς ὕλης, ἡ ὁποία εἶναι συνδεδεμένη μὲ τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους τῆς προϊστορίας τοῦ ἑθνικοῦ.

Στὴν περίοδον δὲ αὕτη τὴν ἡρωικὴν οἱ μορφὲς τῶν ἡρώων προβάλλουν στὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ ὡς πρότυπα καὶ ἐγείρουν μέσα στὴν ψυχὴν τοῦ ἐνθουσιασμόν, τὸ θάρρος καὶ τὴν ὑπερφάνειαν.

Γ

Τὸ γεγονός ὅμως εἶναι ὅτι ἡ ἐπιτυχία στὴ διδασκαλίαν τῆς ιστορίας ἐξαρτᾶται οὐσιαστικὰ ἀπὸ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ διδάσκοντος τόσο γύρω ἀπὸ τὴν ὕλην τῆς ιστορικῆς, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν μέθοδον τῆς διδακτικῆς.

Καὶ τελειώνομεν μὲ τὴν γνώμην ἐνὸς Ἰνδοῦ ποιητοῦ (τοῦ «Γαβατάμα») γύρω ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῆς ἱστορίας καὶ τῶν κειμηλίων αὐτῆς:

«Ὅλα τὰ κειμήλια τῶν ἱστορικῶν χρόνων αὐξάνουν τὴν ρέμβη, τὴν φαντασίαν, τὴν μνήμην καὶ τὴν εὐαισθησίαν. Ὅλα μοιάζουν σὰν κατὰ θεῖκον ποῦ ἡ ψυχὴ τὰ λατρεύει καὶ ἡ φαντασία τὰ ἐξωραΐζει. Ἡ ἱστορία εἶναι δράμα, ζωὴ καὶ μῦθος».

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΕΣΣΑ

διον.
II. Γενικόν Παιδαγωγικόν Συνέδριον Νηπιαγωγῶν Περιφερείας ἐν Διδ(δ)λ(δ)ω.

Τὴν 11-4-1964 ἐπραγματοποιήθη γενικὸν παιδαγωγικὸν συνέδριον Νηπ(π)γῶν τῆς Περιφερείας, ἐν Διδυμοτείχῃ καὶ ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ 2)θεσίου Νηπιαγωγείου τῆς πόλεως, με συμμετοχὴν τοῦ κ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ε' Περιφερείας Ὁρεστιάδος, ὡς καὶ τῶν διδ(δ)σῶν ἐκ τῶν διδασκουσῶν εἰς τὴν Α' τάξιν τῶν Σχολείων τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ χωρίων.

Κατ' αὐτὸ ἐγένοντο τὰ ἑξῆς:

α) Παρακολούθησις διδ(δ)λίας νηπίων ὑπὸ τῆς Νηπ(π)γῶς Μαρίας Φουρτούνα, τοῦ 2)θεσίου Νηπιαγωγείου Διδυμοτείχου.

β) Ἐπίδειξις ἀφηγήσεως παραμυθιῶν καὶ διδασκαλίας νηπιακῶν ἀσμάτων διὰ μηχανικῶν μέσων (δίσκοι θείας Λένας ἐπὶ ἡλεκτροφώνου) ὑπὸ τῆς Νηπιαγῶς — Διευθυντρίας τοῦ ἐν λόγῳ Νηπ(π)γείου κ. Ι. Κοντογῆ.

γ) Εἰσήγησις ἐπὶ προβλημάτων Προσχολικῆς Ἀγωγῆς, ὑπὸ τῆς Νηπ(π)γῶς — Διευθυντρίας τοῦ Μουσουλμανικοῦ Νηπ(π)γείου Διδ(δ)λ(δ)ου δίδος Δ. Βλαΐδου.

δ) Λογοδοσία καὶ κριτικὴ ἐπὶ τῆς γενομένης διδ(δ)λίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀναπτυχθείσης εἰσηγήσεως.

III. Συνέδριον Διδ(δ)λ(δ)ων, ἐν Μάνδρ(α) — Σουφλίου.

Τὴν 18-4-1964 ἐπραγματοποιήθη τοπικὸν παιδαγωγικὸν συνέδριον τῶν διδ(δ)λ(δ)ων τῶν ὀλιγοθέσιων Δημοτικῶν Σχολείων τῆς Περιφερείας εἰς τὸ 1)θέσιον Δημοτικὸν Σχολεῖον Μάνδρας — Σουφλίου. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ συνέδριον ἔλαβον μέρος καὶ ἅπαντες οἱ νεοδιορισθέντες διδ(δ)λοι κατὰ τὸ τρέχον σχολικὸν ἔτος, καὶ συνεζητήθη τὸ θέμα τῶν Σιωπηρῶν Ἐργασίων.

Κατ' αὐτὸ ἐγένοντο τὰ ἀκόλουθα:

α) Παρακολούθησις διδ(δ)λίας ὑπὸ τῆς διδ(δ)σσης — διευθυντρίας τοῦ Σχολείου κ. Μαίρης Καλλιτάκη, ἵνα παρασχεθῇ ἡ δυνατότης νὰ παρασχεθῇ ἡ δυνατότης νὰ παρακολουθήσουν οἱ κ.κ. σύνεδροι τὴν ἀνάθεσιν τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐλευθέρου χρόνου.

β) Εἰσήγησις περὶ τῶν «Σιωπηρῶν Ἐργασιῶν» εἰς τὰ ὀλιγοθέσια σχολεῖα ὑπὸ τοῦ διδ(δ)λου — διευθυντοῦ τοῦ 2)θεσίου Πρωτοκκλησίου κ. Ἀποστόλου Κουρτέση.

γ) Λογοδοσία καὶ κριτικὴ ἐπὶ τῆς γενομένης διδ(δ)λίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀναπτυχθείσης εἰσηγήσεως.

δ) Εἰς τὸ τέλος ἐγένετο διδ(δ)λία ὠραιότητος Παιδικῆς Προσευχῆς πρὸς τοὺς συνέδρους, ὑπὸ τοῦ διδ(δ)λου — διευθυντοῦ τοῦ 2)θεσίου Κισσαρίου κ. Δημητρίου Πατρῶνα, ἐπὶ τῇ τέλει ἐκ μαθήσεως ταύτης παρὰ τῶν συνέδρων, πρὸς διδ(δ)λ(δ)αν εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν Σχολείων.

II. Γενικὸν Συνέδριον ἀπ(α)ν(τ)ω(ν) διδ(δ)λ(δ)ων Περιφερείας, ἐν Διδυμοτείχῃ.

Τὴν 2-6-1964 ἐπραγματοποιήθη γενικὸν παιδαγωγικὸν συνέδριον ἀπάντων τῶν διδ(δ)λ(δ)ων τῆς Περιφερείας, ἐν Διδυμοτείχῃ καὶ ἐν ταῖς αἰθούσαις τελετῶν τοῦ Α' 6)θεσίου τῆς πόλεως, με συμμετοχὴν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ε' Περιφερείας.

Κατ' αὐτὸ ἐγένοντο τὰ ἀκόλουθα:

α) Εἰσήγησις ἐπὶ τοῦ θέματος: 1) Αἷτια τῆς παρ' ἡμῖν παρατηρουμένης κακογραφίας καὶ ὁ τρόπος καταπολεμήσεως καὶ ἄρσεως αὐτῶν καὶ 2) Ἡ ὀρθὴ γραφὴ.

β) Λογοδοσία καὶ κριτικὴ ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῆς εἰσηγήσεως.

γ) Ἐπίσκεψις ἐκθέσεων δοκιμῶν διαγωνισμοῦ καλῆς γραφῆς τῶν μαθητῶν, ἐξ ἅπασης τῆς Περιφερείας.

δ) Ἀνακοινώσεις τοῦ διδ(δ)λου Κων(ν)ου Βογιατζῆ ἀπὸ τοῦ εἰς Ἀμερικὴν καλλιτεχνικὸν του ταξιδίου, ὡς μάλιστα τῆς Παιδικῆς Χορωδίας καὶ Μανδολινάτας Σουφλίου, καὶ

ε) Ἐγκαίνια τῆς Καλλιτεχνικῆς Ἐκθέσεως τῶν διδ(δ)λ(δ)ων τῆς Περιφερείας Διδυμοτείχου, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ κ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ε' Περιφερείας, τῶν Ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ εὐρυτάτου κοινῶ, μετὰ Καλλιτεχνικοῦ μουσικοχορευτικοῦ προγράμματος, ἐν τῇ πλασίᾳ τοῦ εἰρημένου παιδαγωγικοῦ συνεδρίου.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΑΜΑΞΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΥΣ ΜΑΣ

Ἰωάννινα τῇ 19-9-1964

Ἀγαπητὲ Κε Πάτρη

Ἐξακολουθῶ νὰ παρακολουθῶ με ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τὴ θετικὴ σου προσφορὰ με λόγια καὶ ἔργα σ' ἔλους τοὺς τομεῖς τῆς Δαικῆς Παιδείας. Ἐν τῇ σ' ἐμένα χιλιάδες ἄλλοι συναδέλφοι καὶ φίλοι τὸ ἴδιο πράγμα. Ἰδιαίτερα ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες νοιώθουμε ξεχωριστὴ συγκίνηση καὶ ἐνθουσιασμόν γιὰ τὴν ἐκτετατὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀνάγκη σου ἀπὸ τὸ ὑστέρημα σου καὶ τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀνάγκη τῆς ἰδι-

αίτερης Πατρίδας σας. Μεγάλη θυσία ἀπὸ μέρους σας καὶ μάλιστα σὰ χρόνια ποὺ περνοῦμε. Πήρατε με τὴ μεγάλη σας πράξη τὴ θέση ποὺ σὰς ἀνήκει στὴ χορεία τῶν εὐεργετῶν τῆς ἡ-πείρου. Ἡ χειρονομία αὐτή, ὡς γίνῃ φωτεινὸ παράδειγμα πρὸς μίμηση σ' ἔλους τοὺς φιλοπάτριδες ἄνδρες.

Με συναδελφικὴ ἀγάπη καὶ ἐκτίμησιν.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΚΟΣ

Διδάσκαλος Προτύπου Ζ.Α. Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων.

ΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑ ΣΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ

Δημοσιεύουμε ἓνα ποίημα γιὰ τὸν δάσκαλο γραμμένο ἀπὸ τὸν Στάθη Σταθάκη, τὸν ἀπόμαχο ΔΑΣΚΑΛΟ, ποὺ τώρα μακριὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖο γεμίζει τὶς ὥρες τοῦ με τὶς ἐπιζητήσεις τῆς μακρόχρονης δασκαλικῆς του ζωῆς. Εἶναι τώρα 74 χρονῶν καὶ ἡ ψυχὴ του ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ φτερουγίζει στὸ σχολεῖο. Γεννήθηκε στὸν Κοσμὰ Κυνourίας. Τελείωσε τὸ Διδασκαλεῖο Πελοποννήσου τὸ 1905. Ὑπηρετήσε 20 χρόνια στὴν πατρίδα του καὶ ἄλλα τόσα περίπου στὸν Πειραιᾶ. Ἕνας ἀπλὸς καὶ σεμνὸς ἄνθρωπος, ἓνας ἐνθουσιώδης ἐκπαιδευτικὸς, ἓνας πλαστοουργὸς ποιητῆς στὸ σχολεῖο καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτό. Ἰδανικὸς ἀπόστολος ποὺ τὸ διάβα του θὰ μείνῃ τόσο ζωντανό, ὁλοκληρωμένη προσωπικότητα, νὰ τί ἦταν ὁ Στάθης Σταθάκης. Ἄς συνεχίσῃ τώρα νὰ μᾶς δώσῃ με τὸν στίχο ὅτι δόνησε τὰ 40 χρόνια τῆς δασκαλικῆς του ψυχῆς.

Ἐργάτη πρωτομάστορα τῆς ὁμορφῆς
(ζωῆς,
τῇ μαύρῃ συγνεφιά ξανοίγεις τοῦ μυα-
(λοῦ μας,
δίνεις τὸ φῶς καὶ τὴ χαρὰ στὰ μάτια τῆς
(ψυχῆς,
τὴν εὐτυχία θεμελιώνεις τοῦ λαοῦ μας.

Εἶσαι τὸ λάδι στὸ λυχνάρι ποὺ λαμπρίζει,
ὁ φάρος π' ἀχτινοβολεῖ ἀστραφτερά,
ραβδί στὸν ἄμοιρο στραβὸ γιὰ νὰ βαδίσῃ
στὴ θάλασσα τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρά.

Τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς τὸ πρῶτο ἔργα-
(στήρι,
τοὺς χαρακτῆρες πλάθεις συνετά,
ὀπλίζεις με τῆς προκοπῆς τὸ σκαλιστήρι
στὸ χέρσο σπέρνεις καρπερὰ φυτὰ.

Ἀπ' τὸ πηγάδι τῆς ζωῆς τραβάς καὶ
(χύνεις,
νερὸ σὲ γῆ με δίψα δυνατὴ,
με τὸ ποτήρι τῆς στοργῆς κερνάς καὶ
(πίνεις,
πιστὰ δουλεύεις γνώση κι ἀρετὴ.

Μέσα καὶ γύρ' ἀπὸ τὸ στίβο σ' ὁδηγός,
νικᾶς τρανοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες,
στὰ μικροχώρια στύλος καὶ πολιτισμὸς
τὴ δόξα μας ὑψώνει στους αἰῶνες.

Μάνα, ἱέρεια τῆς θείας Ἀθηνᾶς,
ποὺ τὸ πνευματικὸ χαρίζει γάλα,
φροντίζεις μ' ὅλη τὴν ἀγάπη τῆς καρδιάς,
τ' ἀψόνια μας νὰ γίνονται μεγάλα.

Πατέρα, λειτουργέ, π' ἀνδρίζεις τὴν ψυχὴ
καὶ δίνεις τὴν ὁρμή, τὸ θάρρος, τὴν ἐλ-
(πίδα,
βαρὺ τὸ ἔργο σου, ὑψώνει τὴ φυλὴ,
με τῆς Ἑλλάδας τὴν ἀνάγλυφον σφραγίδα.

Δασκάλου τῶν ἰδανικῶν οἱ σκαπανεῖς,
χτίστες ἀγνοὶ τοῦ ἔθνικου μας μεγαλείου,
στρατιῶτες ἀγνωστοί, γενναῖοι κι εὐγενεῖς
χαίρετε μαχητὲς τοῦ λαϊκοῦ σχολεῖου.

ΣΤΑΘΗΣ ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΜΙΚΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥΣ

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΤΟΜΟΙ 28—ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΗ ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ—Δρχ. 3.360

Πεντακίσσιοι παιδαγωγοί, λογοτέχνες και επιστήμονες συνεργάστηκαν στη σύνταξη του μνημειώδους και μοναδικού αυτού έργου που τιμά τα ελληνικά γράμματα και την ελληνική παιδεία και είναι το πιο χρήσιμο βοήθημα για κάθε μαθητή, σπουδαστή, για κάθε σπίτι, για κάθε οικογένεια, για μικρούς και μεγάλους.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

- Έκυκλοφόρησαν και οι ΕΙΚΟΣΙ ΟΚΤΩ (28) τόμοι του έργου αυτού και παραδίδονται άμέσως ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ και με ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ.

Μεγάλες εύκολιες πληρωμής για να αποκτήσουν όλα τα Έλληνόπουλα τη Μ. Ε. Ν.

- 1) Τιμή ολοκλήρου του έργου (τόμοι 28, χρυσόδετοι) 3360
- 2) ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Προκαταβολή Δρχ. 360 (άξια της διελκιδεύσεως) και το υπόλοιπον εις 14 μηνιαίες δόσεις των 200 δραχμών.
- 4) ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: ολοκλήρον το έργο, χρυσόδετον 2300

ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΕΦΕΤΕΙΝΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΜΑΣ ΟΙΚΟΥ

ΕΜΜΗΣ ΠΑΤΣΗ (GARIN)

Πτυχιούχου Παιδαγωγική Πανεπιστημίου της Λωζάνης

“ΠΡΩΤΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ,, (ΠΕΠ)

(Τό κλειδί των Γνώσεων για παιδιά 6-15 ετών)

ΤΟΜΟΙ 5—ΛΕΞΕΙΣ 8000—ΓΛΩΣΣΑ ΑΠΛΗ—ΣΕΛ. 2.400

- Έκαστος τόμος πολύχρωμος με σελ. 416 (32 τυπογρ. σελίδια) Δρχ. 200
- Τιμή ολοκλήρου του έργου (τόμοι 5x200) 1000
- ΜΕ ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Προκαταβολή Δρχ. 100 και το υπόλοιπον (Δρχ. 900) σε 9 μηνιαίες δόσεις των 100 δραχμών.
- ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: Παρέχουμε έκπτωση 300), ήτοι θα πληρώσετε μόνον Δρχ. 700.
- ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ και τα δύο έργα μαζί (ΠΕΠ=5 τόμοι και ΜΕΠ=28 τόμοι) μόνον με Δρχ. 3000.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ “ΠΑΡΘΕΝΩΝ,, ΑΘΗΝΑΙ
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 33—ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 321-418